

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

**Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση:
Έχει οργανωθεί κατά τρόπο που να
ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών;**

ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ **9/2021**

ΣΥΝΟΨΗ

Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση είναι το σύνολο των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και παρέχεται σε σχολεία προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Κομβικής σημασίας για την παροχή της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αποτελεί η Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες που υποδεικνύει την ανάγκη να διασφαλίζεται ο μη αποκλεισμός των ατόμων αυτών από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα και να παρέχονται εξατομικευμένα μέτρα υποστήριξης, σύμφωνα με το στόχο της πλήρους ενσωμάτωσης.

Τα πορίσματα του διεξαχθέντος ελέγχου είναι τα ακόλουθα:

- 1.** Κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης παρατηρήθηκαν σημαντικές παραλείψεις: (α) δεν ελήφθησαν υπόψη συγκεκριμένες βέλτιστες πρακτικές των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (β) το στρατηγικό σχέδιο δράσης δεν αποτέλεσε αντικείμενο διαβούλευσης με τους ενδιαφερόμενους φορείς και (γ) οι δράσεις που εφαρμόζονται δεν συνοδεύονται από μετρήσιμους δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων.
- 2.** Η διαδικασία αξιολόγησης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για την επιλογή του κατάλληλου για αυτά εκπαιδευτικού περιβάλλοντος δεν ολοκληρώνεται εντός του ίδιου σχολικού έτους με αποτέλεσμα σημαντικός αριθμός από τα παιδιά αυτά να στερείται της ανάλογης υποστήριξης.
- 3.** Η εκτέλεση πολύπλοκων αλλά αναγκαίων δράσεων του στρατηγικού σχεδίου έχει καθυστερήσει σε σχέση με το χρονοδιάγραμμα, με αποτέλεσμα να πλήττεται η συνολική αποτελεσματικότητα του προγράμματος. Τα διατεθέντα μέσα για την παροχή συμπεριληπτικής εκπαίδευσης εντός του γενικού σχολείου δεν είναι προσαρμοσμένα στις μαθησιακές δυσκολίες των μαθητών.
- 4.** Παρά τις θετικές γνωματεύσεις, δεν παρέχεται σε όλα τα παιδιά που έχουν ανάγκη, σύμφωνα με τις γνωματεύσεις αυτές, η απαιτούμενη ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Αυτό οφείλεται στις σημαντικές ελλείψεις σε διδακτικό προσωπικό και εξοπλισμό.
- 5.** Η έλλειψη συνεκτικής και αξιόπιστης πληροφόρησης για τον τρόπο υλοποίησης της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης δεν επιτρέπει την αξιολόγηση των δράσεων που πραγματοποιήθηκαν, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατός ο εντοπισμός τους αδυναμιών και η κατάλληλη θεραπεία τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η παροχή της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αφορά περίπου 90.000 μαθητές εντός του γενικού εκπαιδευτικού συστήματος και γύρω στους 12.000 μαθητές σε ειδικές δομές.

Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση είναι το σύνολο των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε μαθητές με αναπηρία και διαπιστωμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Υπηρεσίες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης χρειάζονται οι μαθητές οι οποίοι, για ολόκληρη ή ορισμένη περίοδο της σχολικής τους ζωής, εμφανίζουν σημαντικές δυσκολίες μάθησης¹, οι οποίες, σύμφωνα με τη διεπιστημονική αξιολόγηση, επηρεάζουν τη διαδικασία της σχολικής προσαρμογής και μάθησης². Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της υποχρεωτικής και δωρεάν δημόσιας παιδείας. Η πολιτεία δεσμεύεται τόσο από το Σύνταγμα³, όσο και από τις διεθνείς υποχρεώσεις που έχει αναλάβει⁴, να διασφαλίζει σε όλους τους πολίτες με αναπηρία και/ή διαπιστωμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ίσες ευκαιρίες για πλήρη συμμετοχή και συνεισφορά στην κοινωνία, με κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους στη μόρφωση και στην κοινωνική και επαγγελματική ένταξη.

2. Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση παρέχεται σε σχολεία Προσχολικής, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Αποκλειστικός φορέας της είναι το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.

3. Κομβικής σημασίας για την κατεύθυνση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αποτελούν τα κριτήρια που απορρέουν από το άρθρο 24 της κυρωθείσας με το ν. 4074/2012 (Α' 88) Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, τα οποία υποδεικνύουν ότι η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται, κυρίως, εντός του γενικού εκπαιδευτικού συστήματος⁵ με στόχο την πλήρη ενσωμάτωση

¹ Εξαιτίας αισθητηριακών, νοητικών, γνωστικών, αναπτυξιακών προβλημάτων, ψυχικών ή νευροψυχικών διαταραχών.

² Εντάσσονται και μαθητές με δυσκολίες λόγω κακοποίησης, γονεϊκής παραμέλησης και εγκατάλειψης ή ενδοοικογενειακής βίας αλλά όχι οι μαθητές με χαμηλή επίδοση που συνδέεται με εξωγενείς παράγοντες όπως γλωσσικές ή πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

³ Βλ. ιδίως άρθρα 16 και 22 Σ.

⁴ Ενδεικτικά αναφέρεται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρίες κ.α..

⁵ Στο ανωτέρω άρθρο ορίζεται ότι πρέπει να διασφαλίζεται:

-Ο μη αποκλεισμός των ατόμων με αναπηρίες από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα βάσει αναπηρίας καθώς και ο μη αποκλεισμός από την ελεύθερη και υποχρεωτική πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση, λόγω αναπηρίας.

-Η δυνατότητα πρόσβασης σε μια ενιαία, ποιοτική και ελεύθερη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ίση βάση με τους άλλους, στις κοινότητες στις οποίες ζουν.

-Η παροχή εύλογης προσαρμογής για τις απαιτήσεις του εκάστοτε ατόμου.

των μαθητών, δηλαδή δίνεται έμφαση στην ενταξιακή/συμπεριληπτική εκπαίδευση⁶.

4. Για την παροχή της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αναγκαία προϋπόθεση αποτελεί η *διάγνωση* του είδους των δυσκολιών και των πιθανών εκπαιδευτικών, συναισθηματικών, ψυχοκοινωνικών και άλλων αναγκών των μαθητών, προκειμένου να τοποθετηθούν στο κατάλληλο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Η διάγνωση αυτή γίνεται από α) από τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης⁷, β) τις Επιτροπές Διεπιστημονικής Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης και γ) τα αναγνωρισμένα από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Κοινωνικά Κέντρα Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων άλλων Υπουργείων.

5. Ανάλογα με την διάγνωση και των είδους των αναγκών που διαπιστώνονται οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν είτε στη *Γενική Εκπαίδευση* είτε σε *ειδικές δομές*.

Η φοίτηση στη **Γενική Εκπαίδευση** πραγματοποιείται α) σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, εφόσον πρόκειται για μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες, υποστηριζόμενοι από τον/την εκπαιδευτικό της τάξης, β) σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, με **παράλληλη στήριξη-συνεκπαίδευση**, από εκπαιδευτικούς Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης που κατέχουν ειδικά προσόντα και γ) σε ειδικώς οργανωμένα και καταλλήλως στελεχωμένα **Τμήματα Ένταξης (ΤΕ)** που λειτουργούν μέσα στα σχολεία γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης⁸.

-Η λήψη της απαιτούμενης υποστήριξης, μέσα στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτελεσματική εκπαίδευσή τους.

-Η παροχή αποτελεσματικά εξατομικευμένων μέτρων υποστήριξης, σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη, σύμφωνα με το στόχο της πλήρους ενσωμάτωσης.

⁶ Με το άρθρο 4 του ν. 4823/2021 «Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις», Α' 136, ορίζεται η ενταξιακή εκπαίδευση ως «Η εκπαιδευτική προσέγγιση, η οποία συνεκτιμά τις ανάγκες της ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού και αποσκοπεί στην άρση των φραγμών στη μάθηση και στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα όλων των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες».

⁷ Τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (ΚΕΣΥ) μετονομάστηκαν με το ν. 4823/2021 σε Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.), εντούτοις επειδή η περίοδος του ελέγχου αφορά τα σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021, ήτοι το καθεστώς προ της ισχύος του συγκεκριμένου νόμου, αναφερόμαστε στην έκθεση στα Κ.Ε.Σ.Υ. πριν την μετονομασία τους.

⁸ Πέραν των παραπάνω ένα παιδί με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να λάβει στήριξη στο γενικό σχολείο από τους κατωθι:

-Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ) ή Σχολικό Νοσηλεύτη

Η στήριξη με Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ) αφορά σε μαθητές/τριες με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, που δεν αυτοεξυπηρετούνται, για θέματα αυτοεξυπηρέτησης, καθημερινής διαβίωσης και λειτουργικών διευκολύνσεών τους. Απαιτείται γνωμάτευση του οικείου Κ.Ε.Σ.Υ. Υπάρχει και η δυνατότητα στήριξης από Σχολικό Νοσηλεύτη κατόπιν γνωμάτευσης δημόσιου νοσοκομείου.

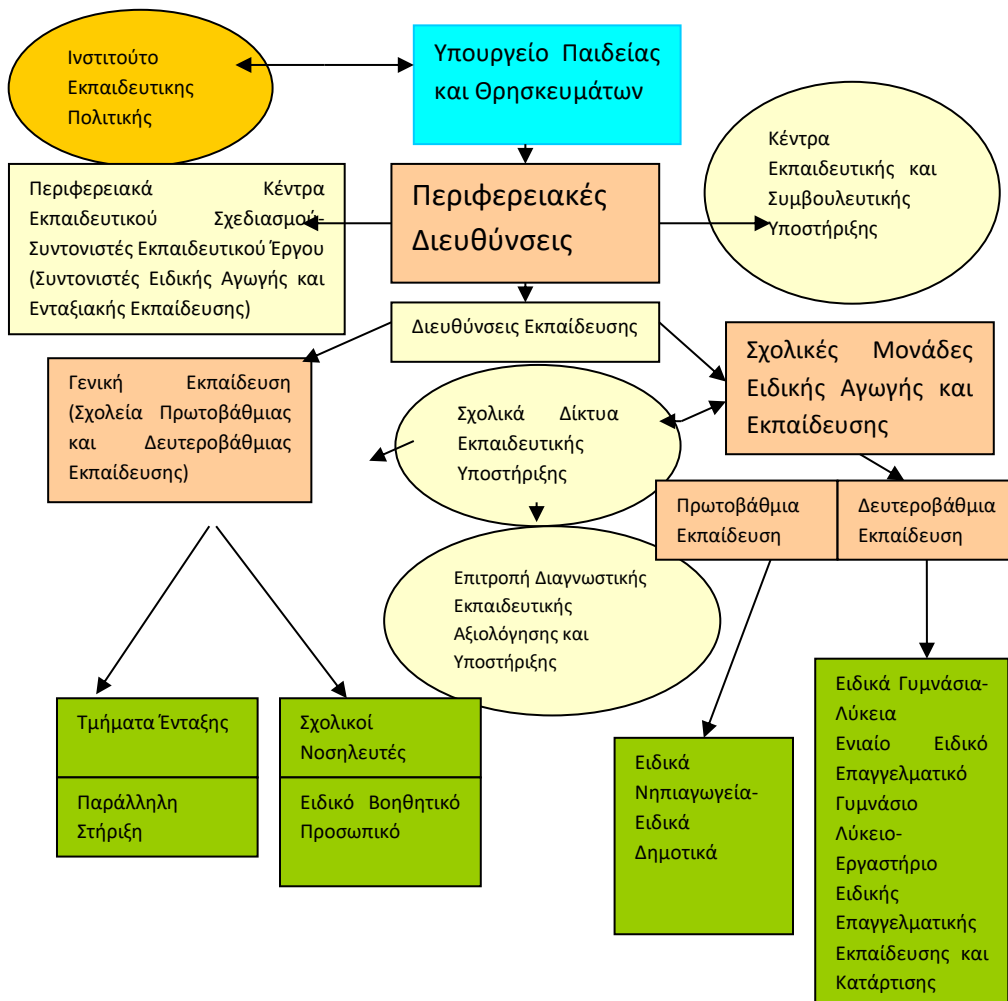
-Ειδικό βοηθό

Οι μαθητές/τριες μπορούν να υποστηρίζονται από ειδικό βοηθό που εισηγείται και διαθέτει η οικογένεια, με τη σύμφωνη γνώμη του Διευθυντή και του Συλλόγου Διδασκόντων της σχολικής μονάδας.

Η φοίτηση σε **Ειδικές Δομές** πραγματοποιείται όταν η συμμετοχή στα σχολεία του κοινού εκπαιδευτικού προγράμματος καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη λόγω των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών. Η εκπαίδευση αυτή παρέχεται: α) Σε αυτοτελείς **Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης** δηλαδή σε Νηπιαγωγεία Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Δημοτικά Σχολεία Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Γυμνάσια Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και Λύκεια Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ή σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια – Λύκεια και Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, β) Σε σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν είτε ως αυτοτελή είτε ως παραρτήματα άλλων σχολείων **σε νοσοκομεία, κέντρα αποκατάστασης, ιδρύματα αγωγής ανηλίκων, ιδρύματα χρονίως πασχόντων ή Υπηρεσίες εκπαίδευσης και αποκατάστασης των Μονάδων Ψυχικής Υγείας**, εφόσον σε αυτά διαβιούν άτομα σχολικής ηλικίας με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και γ) Με **διδασκαλία στο σπίτι**, σε περίπτωση σοβαρών βραχυχρόνιων ή χρόνιων προβλημάτων υγείας που αντιμετωπίζουν οι μαθητές, τα οποία δεν επιτρέπουν τη μετακίνηση και φοίτηση τους στο σχολείο⁹.

6. Στο κατωτέρω διάγραμμα περιλαμβάνονται οι βασικοί εταίροι και διαδικασίες παροχής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης κατά τα σχολικά έτη που καλύπτει ο έλεγχος:

⁹ Βλ. περ. γ της παρ. 4 του άρθρου 6 του Ν. 3699/2008 (Α' 199).

7. Η παροχή της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αφορά ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού των μαθητών εντός του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος (βλ. κατωτέρω πίνακα με στοιχεία για το πλήθος των μαθητών στους οποίους παρέχεται Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση κατά την ελεγχόμενη τριετία (σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021).

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΘΟΥΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΚΑΙ ΔΟΜΩΝ (πηγή: ΥΠΑΙΘ)-στοιχεία Φεβρουαρίου 2022 ¹⁰					
ΠΛΗΘΟΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ Α/ΘΜΙΑΣ & Β/ΘΜΙΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ (ΣΧΟΛ.ΕΤΟΣ 2020-2021)					
Σχολικές Μονάδες Β/θμιας Εκπ/σης	Τμήματα	Μαθητές	Σχολικές Μονάδες Α/θμιας Εκπ/σης	Τμήματα	Μαθητές
3.344	29.940	638.332	10.074	38.013	723.765
ΠΛΗΘΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΠΟΥ ΦΟΙΤΟΥΝ ΣΕ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΝΑ ΤΥΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020, 2020-2021					
Τύπος εκπαιδευτικής υποστήριξης	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	
Υποστήριξη από εκπαιδευτικό τάξης	45.984	38.967	39.423	37.341	
Τμήμα Ένταξης με Κοινό και Εξειδικευμένο πρόγραμμα	38.386	38.745	40.256	37.392	
Τμήμα Ένταξης Διευρυμένου Ωραρίου	1.111	1.067	1.040	970	
Παράλληλη Στήριξη	6.299	7.335	9.010	10.903	
Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό	791	882	1.088	1.183	
Σχολικός Νοσηλευτής	637	947	1.239	1.459	
Ειδικός Βοηθός	1.405	1443	1.329	1.252	
Κατ' Οίκον διδασκαλία	340	274	297	287	
ΣΥΝΟΛΟ	94.953	89.660	93.682	90.787	
ΠΛΗΘΟΣ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΕΝΤΑΞΗΣ ΑΝΑ ΤΥΠΟ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΘΜΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2020-2021					
Τύπος Σχολείου	Αριθμός ιδρυμένων Τμημάτων Ένταξης				
Νηπιαγωγείο	505				
Δημοτικό Σχολείο	2.432				
Σύνολο Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2.937				
Γυμνάσιο	650				
Γενικό Λύκειο	27				

¹⁰ Τα στοιχεία του πίνακα υπέστησαν σημαντικές μεταβολές σε σχέση με τα στοιχεία που δόθηκαν στον έλεγχο κατά τον σχεδιασμό του προγράμματος ελέγχου (Μάρτιος 2021) σε όλα τα σχολικά έτη, π.χ. για το έτος 2017 – 2018 τροποποιήθηκαν όλα τα στοιχεία όπως ο αριθμός των μαθητών σε παράλληλη στήριξη από 5.570 σε 6.299 μαθητές, γεγονός που δημιουργεί εύλογα ερωτηματικά σε σχέση με την αξιοπιστία των στοιχείων του πίνακα. Ως αιτιολογία των σημαντικών αποκλίσεων μας αναφέρθηκε ότι τα σχολεία έχουν αδιάλειπτη πρόσβαση στο πληροφοριακό σύστημα myschool και συνεπώς δύνανται να τροποποιούν την πληροφόρηση ακόμα και για παλαιότερα σχολικά έτη, για τα οποία θα ανέμενε κανείς η σχετική πληροφόρηση να είναι σταθερή.

Επαγγελματικό Λύκειο	17	
Σύνολο Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	694	
ΣΥΝΟΛΟ	3.631	
ΠΛΗΘΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΙΣ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗΣ (ΣΜΕΑΕ) (ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ)		
<i>2017-2018</i>	<i>2018-2019</i>	<i>2019-2020</i>
10.865	11.475	12.058
ΠΛΗΘΟΣ ΚΕΝΤΡΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ: 71		
Πίνακας Σχολικών Δικτύων Εκπαιδευτικής Υποστήριξης (Σ.Δ.Ε.Υ) & Επιτροπών Διεπιστημονικής Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Ε.Δ.Ε.Α.Υ.)		
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝΤΩΝ Σ.Δ.Ε.Υ.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝΤΩΝ Ε.Δ.Ε.Α.Υ.
2016-2017	176	880
2017-2018	197	985
2018-2019	144	720
2019-2020	279	1.395

8. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση οφείλει να προτεραιοποιεί την παροχή εκπαίδευσης εντός του γενικού εκπαιδευτικού πλαισίου, σκοπός του ελέγχου¹¹ ήταν να διαπιστωθεί, αν η παροχή υπηρεσιών Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, εντός του γενικού σχολείου οργανώνεται κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών.

9. Εξετάστηκαν τα εξής ερωτήματα:

α) Η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ανταποκρίνεται στην συμμόρφωση στα σχετικά διεθνή πρότυπα έχοντας ως βάση της την διεθνή σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες; Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκε η ύπαρξη στρατηγικού σχεδιασμού για την παροχή της καθώς και αν ο σχεδιασμός αυτός καλύπτει τις συστάσεις που απευθύνθηκαν στην χώρα από την Επιτροπή του Ο.Η.Ε. στον τομέα της εκπαίδευσης τον Σεπτέμβριο του 2019.

β) Η διαδικασία αξιολόγησης των μαθητών με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες πραγματοποιείται κατά τρόπο που να οδηγεί εγκαίρως στην επιλογή του κατάλληλου περιβάλλοντος; Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκε η διαδικασία έκδοσης γνωματεύσεων και εξατομικευμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης από τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, η οποία προηγείται της τοποθέτησης του μαθητή στην κατάλληλη εκπαιδευτική δομή και πρόγραμμα, μέσω ερωτηματολογίων που απεστάλησαν στα 71 Κέντρα της επικράτειας.

γ) Η διαδικασία φοίτησης στη γενική εκπαίδευση των μαθητών/τριων με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες υλοποιείται έτσι ώστε να καλύπτονται οι στόχοι της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης; Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκε η πορεία υλοποίησης των 13 επιχειρησιακών στόχων που περιλαμβάνονται στο στρατηγικό

¹¹ Ο έλεγχος αυτός εντάχθηκε στο Ετήσιο Πρόγραμμα Ελέγχων έτους 2021 του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο εγκρίθηκε από την Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου και παρουσιάστηκε στις 17.12.2020 στην Ειδική Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής.

σχέδιο δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθώς και το αν υφίστανται μέτρα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης εντός του γενικού σχολείου (μαθητών, καθηγητών, γονέων), ώστε να διασφαλίζεται η ενσωμάτωση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

δ) Διατίθενται επαρκείς πόροι για την υλοποίηση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης; Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκε μέσω ερωτηματολογίων που απευθύνθηκαν στις Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης ο βαθμός κάλυψης των εγκεκριμένων αιτημάτων για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, ο τρόπος κατανομής του εκπαιδευτικού προσωπικού που απασχολείται στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, το συνολικό κόστος της δημόσιας αυτής πολιτικής, καθώς και αν υπάρχουν ελλείψεις σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό, σε μέσα πρόσβασης ή σε ειδικό εκπαιδευτικό υλικό.

ε) Είναι διαθέσιμη η κρίσιμη πληροφόρηση ώστε να είναι δυνατή η αξιολόγηση της υλοποιηθείσας εκπαιδευτικής πολιτικής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης; Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκε αν υφίσταται ένα ολοκληρωμένο σύστημα καταγραφής και συλλογής δεδομένων με αξιόπιστα και επαρκή στοιχεία για κρίσιμα στοιχεία όπως το πλήθος των παιδιών που χρήζουν παροχής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, το πλήθος των παιδιών με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που καταφέρνουν να ολοκληρώσουν τον κύκλο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ή να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και οι μηχανισμοί συλλογής και αντιμετώπισης αιτημάτων/καταγγελιών σε κεντρικό επίπεδο.

10. Ο έλεγχος αφορούσε τα σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021.

11. Ο έλεγχος πραγματοποιήθηκε μέσω επιτοπίων επισκέψεων στις αρμόδιες Διευθύνσεις του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (κυρίως στη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης η οποία είναι κατεξοχήν αρμόδια για το σύνολο του Σχεδιασμού, Υλοποίησης και Εποπτείας της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και στη Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού και Συντονισμού, η οποία, μεταξύ άλλων, είναι αρμόδια για τον προγραμματισμό και συντονισμό των δράσεων του Υπουργείου και τον καθορισμό στοχοθεσίας και δεικτών).

12. Ο έλεγχος πραγματοποιήθηκε επίσης μέσω της αποστολής ερωτηματολογίων στα 71 Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, τα οποία δραστηριοποιούνται στην ελληνική επικράτεια, στα 24 Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, τα οποία αποτιμούν, μέσω της σύνταξης σχετικών εκθέσεων, την δραστηριότητα των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, στις 13 Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και σε φορείς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες όπως την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ) και την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

I

Κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης παρατηρήθηκαν σημαντικές παραλείψεις: (α) δεν ελήφθησαν υπόψη συγκεκριμένες βέλτιστες πρακτικές των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (β) το στρατηγικό σχέδιο δράσης δεν αποτέλεσε αντικείμενο διαβούλευσης με τους ενδιαφερόμενους φορείς και (γ) οι δράσεις που εφαρμόζονται δεν συνοδεύονται από μετρήσιμους δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων.

13. Κατά τη 22^η Σύσκεψη της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες ως προς την εφαρμογή της Σύμβασης εξετάστηκε η κατάσταση στην Ελλάδα όσον αφορά και τον τομέα της Εκπαίδευσης (άρθρο 24 της Σύμβασης)¹². Η Επιτροπή του Ο.Η.Ε., λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τους στόχους 4.5¹³ και 4.α¹⁴ της Βιώσιμης Ανάπτυξης, κάλεσε τη χώρα να αυξήσει τις προσπάθειες της προκειμένου να εγγυηθεί τη συμπεριληπτική εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρίες.

14. Η Επιτροπή του Ο.Η.Ε. απηύθυνε συστάσεις προς την Ελλάδα: α) να υιοθετήσει και να εφαρμόσει μια συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, β) να διασφαλίσει την προσβασιμότητα των σχολικών και πανεπιστημιακών περιβάλλοντων σε συμφωνία με τη Σύμβαση, προωθώντας έναν καθολικό σχεδιασμό, τη λήψη ειδικών μέτρων και την εξατομικευμένη στήριξη, όπως προσβάσιμο και προσαρμοσμένο μαθησιακό υλικό, συμπεριληπτικά προγράμματα σπουδών, συμπεριληπτικές τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας για μαθητές και φοιτητές με αναπηρία, καθώς και ψηφιακή εκπαίδευση, γ) να διασφαλίσει άμεσα την πρόσβαση στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά που είναι πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και μετανάστες με αναπηρία και για παιδιά Ρομά με αναπηρία και δ) να διαθέσει αποτελεσματικούς και επαρκείς οικονομικούς και υλικούς πόρους και κατάλληλα και τακτικά εκπαιδευμένο προσωπικό, συμπεριλαμβανομένων ατόμων με αναπηρία, ώστε να εγγυηθεί αποτελεσματικά τη συμπεριληπτική εκπαίδευση.

15. Σε συνέχεια των ανωτέρω συστάσεων της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. υιοθετήθηκε το «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία»

¹² Κατόπιν εκθέσεων που ελήφθησαν από αρμόδιους εθνικούς φορείς, όπως την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία και την Εθνική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

¹³ -Στόχος 4.5: Έως το 2030, εξάλειψη των διακρίσεων με βάση το φύλο στην εκπαίδευση και διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, για τους εύλωτους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, των αυτόχθονων πληθυσμών και των παιδιών που βρίσκονται σε εύλωτη κατάσταση.

¹⁴ 4.α Οικοδόμηση και αναβάθμιση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και των ατόμων με αναπηρίες, λαμβάνοντας υπόψη το θέμα του φύλου, και παροχή ασφαλών, ειρηνικών, συμμετοχικών και αποδοτικών μαθησιακών περιβαλλόντων για όλους.

(Σεπτέμβριος 2020). Αυτό περιλαμβάνει στόχο με τίτλο Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους, ο οποίος αναλύθηκε σε δεκαεννιά (19) επιμέρους στόχους. Περαιτέρω, εκπονήθηκε από την Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων¹⁵ «Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση» (Νοέμβριος 2020) εφεξής αναφερόμενο ως στρατηγικό σχέδιο δράσης, το οποίο αποτελεί το πρώτο σχέδιο δράσης που υιοθετείται για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση από το αρμόδιο Υπουργείο.

Παραλείψεις στη διαδικασία υιοθέτησης του σχεδίου

16. Για τη σύνταξη του στρατηγικού σχεδίου δράσης ελήφθησαν μεν υπόψη οι παρατηρήσεις και οι εκθέσεις που οδήγησαν στη διατύπωση συστάσεων από την Επιτροπή του Ο.Η.Ε., πλην δεν τεκμηριώνεται ότι ελήφθησαν υπόψη βέλτιστες πρακτικές ή συγκεκριμένα μοντέλα συμπεριληπτικής εκπαίδευσης από το εξωτερικό. Ειδικότερα, το στρατηγικό σχέδιο δράσης δεν συνοδεύεται από λεπτομερή ανάλυση των αναγκών και συνακόλουθα της αιτιολόγησης των ειδικότερων δράσεων που τελικώς υιοθετήθηκαν. Για παράδειγμα στους επιχειρησιακούς στόχους 2, 3, και 4 γίνεται αναφορά, στο κεφάλαιο αιτιολόγησης της αναγκαιότητας των δράσεων, στη «προσπάθεια αντιστοίχισης με τις σχετικές πολιτικές και καλές πρακτικές των υπολοίπων κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης», χωρίς, περαιτέρω, εξειδίκευση ή περιγραφή των σχετικών πολιτικών/καλών πρακτικών των κρατών της Ε.Ε.

17. Η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ενημέρωσε τα μέλη της αρμόδιας για τη σύνταξη του σχεδίου τεχνικής Επιτροπής, για τις τάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο (με αναφορά στα παραδείγματα της Ιταλίας και της Πορτογαλίας, που όμως δεν αντιστοιχούν στο ελληνικό σύστημα, δεδομένου ότι οι χώρες αυτές έχουν καταργήσει τα Ειδικά Σχολεία και έχουν εισάγει σύστημα γενικής εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές αδιακρίτως). Όμως στο σχέδιο δεν ενσωματώθηκαν συγκεκριμένα στοιχεία που να τεκμηριώνουν την συνάφεια των δράσεων που περιλαμβάνονται σε αυτό με συγκεκριμένες βέλτιστες πρακτικές χωρών της Ε.Ε.. Η αρμόδια Επιτροπή έθεσε, ενόψει των ιδιαίτερων εκπαιδευτικών και κοινωνικοπολιτισμικών παραμέτρων της χώρας μας, ως πρόκριμα την ανταπόκριση στις συστάσεις της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. και όχι να ακολουθηθεί ένα συγκεκριμένο μοντέλο συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Έτσι δεν είναι εφικτό να εξεταστεί η συνάφεια των δράσεων με τις καλές πρακτικές της Ε.Ε, ενώ ο πίνακας συνάφειας που απεστάλη μετά την αποστολή των προκαταρκτικών ευρημάτων ελέγχου (και ο οποίος δεν φέρει αριθμό πρωτοκόλλου, ημερομηνία και υπογραφή) δεν μπορεί να αξιολογηθεί μετά το πέρας των ελεγκτικών εργασιών.

¹⁵ Η Διεύθυνση αυτή είναι αρμόδια, μεταξύ άλλων, για την εποπτεία της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη σε θέματα εκπαίδευσης των μαθητών με αναπηρία, της διεθνούς σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες στον τομέα της εκπαίδευσης και υπεύθυνη για την διαμόρφωση στρατηγικών και βέλτιστων πρακτικών για την ισότιμη εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

18. Όπως προκύπτει από την έρευνα της ομάδας ελέγχου, το στρατηγικό σχέδιο δράσης δεν γνωστοποιήθηκε στις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρίες (π.χ. Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία), ούτε αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα του Υπουργείου.

Αδυναμίες των δεικτών επίτευξης αποτελεσμάτων

19. Τέλος, από την επισκόπηση του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση, προκύπτει ότι για κάθε δράση προβλέπονται δείκτες επίτευξης της¹⁶. Όμως οι δείκτες αυτοί είναι στις περισσότερες περιπτώσεις δείκτες εκροών και όχι δείκτες αποτελέσματος με συγκεκριμένους ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους. Οι δείκτες αποτελέσματος πρέπει να περιλαμβάνουν τόσο δείκτες αναφοράς που να δείχνουν ποια είναι η υφιστάμενη κατάσταση (τιμές βάσεις) όσο και δείκτες του ποιο θα είναι το αποτέλεσμα που θα θεωρηθεί ικανοποιητικό σε περίπτωση υλοποίησης της δράσης (τιμές στόχοι). Για παράδειγμα ο δείκτης «Αριθμός ωφελούμενων που εντάχθηκαν επιτυχώς στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα» είναι αόριστος αφού δεν περιλαμβάνεται ούτε δείκτης αναφοράς (τιμή βάσης) όπως το υφιστάμενο πλήθος των ωφελούμενων μαθητών πριν την εκτέλεση της δράσης (π.χ. 3.000 μαθητές), ούτε δείκτης αποτελέσματος μετά την εκτέλεση της δράσης (τιμή στόχος) όπως το επιθυμητό ποσοστό αύξησης των ωφελούμενων μαθητών (π.χ. αύξηση ωφελούμενων κατά 50% ή στόχος 10.000 ωφελούμενοι μαθητές μετά την εφαρμογή της δράσης). Επίσης δεν διευκρινίζεται πως θα αξιολογηθεί η επιτυχής ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα π.χ. μέσω της μείωσης σχολικής διαρροής, μέσω έρευνας ικανοποίησης εμπλεκόμενων μαθητών ή αύξησης του ποσοστού των αποφοίτων υποχρεωτικής εκπαίδευσης;

20. Επί συνόλου 13 επιχειρησιακών στόχων, με 29 μετρήσιμες δράσεις, οι 26 εξ αυτών δεν συνοδεύονταν από μετρήσιμους δείκτες αποτελέσματος (βλ. παραδείγματα **Πίνακα 1**) γεγονός που θα δυσκολέψει την αξιολόγηση, σε μεταγενέστερο στάδιο, των αποτελεσμάτων των δράσεων που θα εκτελεστούν. Η έλλειψη συγκεκριμένων ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών δεν αμφισβητείται από την αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Παιδείας, η οποία αναφέρει ότι η εξειδίκευση των δεικτών επίτευξης αναμένεται να γίνει από ειδικούς εμπειρογνώμονες σε μεταγενέστερη πιο ώριμη φάση του προγράμματος.

---

¹⁶ Στο πλαίσιο καθιέρωσης συστήματος «Διοίκησης μέσω στόχων» του ν. 3230/2004 και άρθρων 22 και 23 του ν. 4369/2016. Οι στόχοι πρέπει να είναι μεταξύ άλλων και μετρήσιμοι, δηλαδή να είναι δυνατόν να προσδιορισθούν ποσοτικά και ποιοτικά, τόσο οι στόχοι όσο και τα οφέλη.

Πίνακας 1 – Παραδείγματα ανεπαρκών δεικτών επίτευξης		
Επιχειρησιακός στόχος	Δράση	Δείκτης επίτευξης
Επιχειρησιακός στόχος 1: «Ανάπτυξη και εποπτεία Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση»	Δράση Δ3: «Διενέργεια εκστρατείας ενημέρωσης»	Αριθμός και εύρος δράσεων. Δεν περιλαμβάνεται δείκτης αποτελέσματος (τιμή στόχος) π.χ. επιθυμητός αριθμός και είδος δράσεων λ.χ. δέκα δράσεις σε Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης κ.λπ.
Επιχειρησιακός στόχος 10 : « Επέκταση των δεδομένων που συλλέγονται από το πληροφοριακό σύστημα myschool για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με στόχο την εποπτεία του άρθρου 24»	Δράση Δ2: Διασύνδεση των στατιστικών στοιχείων/ δεδομένων με προσλήψεις εκπαιδευτικών, ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού κ.ο.κ.»	«Βαθμός αξιοποίησης στατιστικών δεδομένων για τη δημόσια διοίκηση» χωρίς να προσδιορίζεται το επιθυμητό αποτέλεσμα (τιμή στόχος).

II

Η διαδικασία αξιολόγησης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για την επιλογή του κατάλληλου για αυτά εκπαιδευτικού περιβάλλοντος δεν ολοκληρώνεται εντός του ίδιου σχολικού έτους, με αποτέλεσμα σημαντικός αριθμός από τα παιδιά αυτά να στερείται της ανάλογης υποστήριξης.

21. Καθοριστικό ρόλο για την παροχή της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης παίζει η **έγκαιρη διάγνωση** του είδους των δυσκολιών και των πιθανών εκπαιδευτικών, συναισθηματικών, ψυχοκοινωνικών και άλλων αναγκών των μαθητών¹⁷, η οποία θα πρέπει να πραγματοποιείται εντός του σχολικού έτους για το οποίο ζητείται η υποστήριξη, προκειμένου τα παιδιά να τοποθετούνται στο κατάλληλο γι'αυτά εκπαιδευτικό περιβάλλον ή να τους χορηγείται η ανάλογη υποστήριξη.

22. Κεντρική θέση στο σύστημα διάγνωσης καταλαμβάνουν τα **Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης**¹⁸, στα οποία τριμελής διεπιστημονική μονάδα αξιολογεί και διαπιστώνει τις δυσκολίες και τις ανάγκες των μαθητών. Η μονάδα αυτή συντάσσει έκθεση αξιολόγησης - γνωμάτευση. Εκθέσεις αξιολόγησης-γνωματεύσεις εκδίδονται μόνο από τα ανωτέρω Κέντρα και τα

¹⁷ Βλ. άρθρο 2 παρ. 5 του ν. 3699/2008.

¹⁸ Τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (ΚΕΣΥ) μετονομάστηκαν με το ν. 4823/2021 σε Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.), εντούτοις επειδή η περίοδος του ελέγχου αφορά τα σχολικά έτη 2018-2019, 2019-2020 και 2020-2021, ήτοι το καθεστώς προ της ισχύος του συγκεκριμένου νόμου, αναφερόμαστε στην έκθεση στα Κ.Ε.Σ.Υ. πριν την μετονομασία τους.

αναγνωρισμένα από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Κοινοτικά Κέντρα Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων άλλων Υπουργείων.

23. Στην ελληνική επικράτεια λειτουργούσαν κατά το ελεγχόμενο χρονικό διάστημα εβδομήντα ένα (71) Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης¹⁹. Κάθε χρόνο τα Κέντρα αυτά παραλαμβάνουν αιτήματα από γονείς μαθητών που χρήζουν γνωμάτευσης από την αρμόδια επιτροπή, προκειμένου να κριθεί αν ο μαθητής πρέπει να ενταχθεί σε πρόγραμμα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Η ομάδα ελέγχου εξέτασε, μέσω ερωτηματολογίου, το σύνολο των εκκρεμών αιτημάτων προς τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (εισροές) και το σύνολο των γνωματεύσεων που εκδίδονται ανά έτος (εκροές).

Καθυστερήσεις στην έκδοση γνωματεύσεων

24. Από τις απαντήσεις των 71 Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης και την ανάλυση των στοιχείων που παρασχέθηκαν, προκύπτει ότι υφίσταται σημαντική υστέρηση της έκδοσης γνωματεύσεων εντός του έτους σε σχέση με τον αριθμό των αιτήσεων που είναι σε εκκρεμότητα, γεγονός που καταδεικνύει ότι υφίσταται μεγάλος αριθμός αιτήσεων η διεκπεραίωση των οποίων υπερβαίνει το έτος. Για παράδειγμα για το σχολικό έτος 2018 – 2019 επί συνόλου 32.603 εκκρεμών αιτήσεων, εκδόθηκαν 8.839 γνωματεύσεις, ήτοι το ετήσιο ποσοστό διεκπεραίωσης αιτήσεων, μέσω της έκδοσης γνωματεύσεων, σε σχέση με τις εκκρεμότητες του έτους διαμορφώνεται σε 27,11% (για αναλυτικά στοιχεία βλ. **Πίνακα 2**).

¹⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 6 του ν. 4547/2018 «Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», Α' 102, τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης ιδρύονται εντός των Περιφερειακών Διευθύνσεων Εκπαίδευσης, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 1 του ίδιου νόμου: «Αποστολή των Κ.Ε.Σ.Υ. είναι η υποστήριξη των σχολικών μονάδων και των Ε.Κ. της περιοχής αρμοδιότητάς τους για τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων ανεξαιρέτως των μαθητών στην εκπαίδευση και την προάσπιση της αρμονικής ψυχοκοινωνικής τους ανάπτυξης και προόδου. Για την εκπλήρωση της αποστολής τους, τα Κ.Ε.Σ.Υ. δραστηριοποιούνται στους τομείς της διερεύνησης εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών αναγκών, της διενέργειας αξιολογήσεων, του σχεδιασμού και της υλοποίησης εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων, καθώς και δράσεων επαγγελματικού προσανατολισμού, της υποστήριξης του συνολικού έργου των σχολικών μονάδων ή των Ε.Κ., της διενέργειας ενημερώσεων και επιμορφώσεων και της ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου».

Πίνακας 2 – Σχέση μεταξύ αιτημάτων για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σε εκκρεμότητα και έκδοσης γνωματεύσεων από τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης σε ετήσια βάση²⁰.		
2018-2019 πλήθος αιτήσεων σε εκκρεμότητα	2018-2019 αριθμός αιτήσεων που διεκπεραιώθηκαν (ανεξάρτητα από το έτος παραλαβής)	Ποσοστό διεκπεραίωσης αιτήσεων 2018 - 2019
32.603	8.839	27,11%
2019-2020 πλήθος αιτήσεων σε εκκρεμότητα	2019-2020 αριθμός αιτήσεων που διεκπεραιώθηκαν (ανεξάρτητα από το έτος παραλαβής)	Ποσοστό διεκπεραίωσης αιτήσεων 2019 - 2020
36.205	9.617	26,56%
2020-2021 πλήθος αιτήσεων σε εκκρεμότητα (έως τον μήνα Σεπτέμβριο)	2020-2021 αριθμός αιτήσεων που διεκπεραιώθηκαν έως τον μήνα Σεπτέμβριο (ανεξάρτητα από το έτος παραλαβής)	Ποσοστό διεκπεραίωσης αιτήσεων 2020-2021 (έως τον μήνα Σεπτέμβριο)
34.712	9.831	28,32%

25. Δεδομένου ότι οι αιτήσεις που ήταν σε εκκρεμότητα στα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης σε ετήσια βάση περιελάμβαναν και αιτήσεις που είχαν παραληφθεί σε προηγούμενα έτη, ενώ, σε κάθε χρονιά, μέρος των γνωματεύσεων που εκδίδονταν ενδέχεται να αφορούσαν και αιτήσεις που εκκρεμούσαν από προηγούμενα έτη, η πληροφόρηση που περιέχεται στον ανωτέρω πίνακα αφορά τον ετήσιο «ρυθμό παραγωγής γνωματεύσεων» ή τη μέση παραγωγικότητα των Κέντρων σε σχέση με τις αιτήσεις που εκκρεμούν.

26. Περαιτέρω, η ομάδα ελέγχου διατύπωσε συγκεκριμένο ερώτημα στα Κέντρα αυτά προκειμένου να διαπιστωθεί μέσω της σύγκρισης μεταξύ του αριθμού των αιτήσεων που τυχόν διεκπεραιώνονται το ίδιο έτος με αυτό της παραλαβής και του αριθμού αυτών που διεκπεραιώνονται σε επόμενα έτη, ο μέσος χρόνος διεκπεραίωσης μιας αίτησης (χρόνος μεταξύ ημερομηνίας παραλαβής και ημερομηνίας έκδοσης της γνωμάτευσης). Απάντησαν 35 από τα συνολικά 71 Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης. Από τις ληφθείσες απαντήσεις προκύπτει σημαντικός αριθμός αιτήσεων που εξετάστηκαν σε επόμενο σχολικό έτος καθώς και αρκετές αιτήσεις που εξετάστηκαν σε μεθεπόμενο σχολικό έτος ή εκκρεμούν.

²⁰ Στο συγκεκριμένο ερώτημα απάντησαν με ορθό τρόπο και τα 71 Κ.Ε.Σ.Υ.

Αιτίες καθυστερήσεων

27. Εξάλλου, όσον αφορά τις καθυστερήσεις στην διεκπεραίωση των αιτημάτων από τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, σύμφωνα με τις απαντήσεις των οικείων Κέντρων, αυτές οφείλονται σε διάφορους παράγοντες, όπως κυρίως (α) σε έλλειψη προσωπικού (β) σε έλλειψη χώρων (γ) σε έλλειψη ψυχομετρικών εργαλείων (δ) σε έλλειψη έμπειρου προσωπικού, ε) στον μεγάλο όγκο αιτήσεων και τη μαζική υποβολή τους σε συγκεκριμένες περιόδους (για αναλυτικά στοιχεία βλ. Πίνακα 3).

Πίνακας 3 – Αιτίες μη έγκαιρης έκδοσης γνωματεύσεων από τις αρμόδιες επιτροπές των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.ΣΥ.).²¹	
Αιτίες	Αριθμός Κέντρων/ποσοστό απαντήσεων
Έλλειψη προσωπικού	59 Κέντρα ή 83% απαντήσεων
Έλλειψη χώρων	44 Κέντρα ή 62% απαντήσεων
Έλλειψη ψυχομετρικών εργαλείων	42 Κέντρα ή 59% απαντήσεων
Έλλειψη έμπειρου προσωπικού	42 Κέντρα ή 59% απαντήσεων
Όγκος αιτήσεων και μαζική υποβολή τους σε συγκεκριμένες περιόδους	30 Κέντρα ή 43% απαντήσεων
Διάφοροι άλλοι λόγοι	26 Κέντρα ή 37% απαντήσεων

28. Επίσης, κατά τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι δεν τηρείται μια κοινή, τυποποιημένη διαδικασία προτεραιοποίησης/ιεράρχησης των αιτήσεων για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, η οποία να εφαρμόζεται ενιαία σε όλα τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης. Το κάθε Κέντρο εφαρμόζει τις δικές του αρχές προτεραιοποίησης είτε βάσει της ημερομηνίας κατάθεσης της αίτησης (χρονική προτεραιότητα), είτε βάσει άλλων κριτηρίων που απορρέουν από τις εκάστοτε συνθήκες (βαθμός επείγοντος λόγω π.χ. σοβαρότητας του περιστατικού ή ανάγκης αλλαγής εκπαιδευτικής βαθμίδας κ.α.) σε συνδυασμό με το κριτήριο της χρονικής προτεραιότητας²².

29. Όσον αφορά τα ευρήματα του Ελεγκτικού Συνεδρίου σχετικά με την καθυστέρηση έκδοσης των γνωματεύσεων από τα Κέντρα Εκπαίδευσης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, η αρμόδια Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων επιβεβαιώνει το ζήτημα του υπερβολικού φόρτου εργασίας των Κέντρων αυτών. Η Διεύθυνση αναφέρει ότι το πρόβλημα αυτό συνδέεται με ζητήματα όπως η μη αξιοποίηση άλλων θεσμών (συντονιστών εκπαίδευσης, σχολικών συμβούλων κ.α.) που έχουν μόνο συμβουλευτικές αρμοδιότητες αλλά θα μπορούσαν να διευκολύνουν τα Κέντρα, την

²¹ Απάντησαν με ορθό τρόπο και τα 71 Κ.Ε.Σ.Υ.. Τα περισσότερα Κ.Ε.Σ.Υ. επικαλέστηκαν περισσότερους από έναν λόγους μη έγκαιρης έκδοσης των γνωματεύσεων.

²² Απάντησαν με ορθό τρόπο 67 από τα 71 Κ.Ε.Σ.Υ.. Το 94% από τα Κέντρα αυτά απάντησαν ότι δεν υφίστανται τυποποιημένες οδηγίες προτεραιοποίησης, το 88% από αυτά ότι προτεραιοποιούν τις αιτήσεις που παραλαμβάνονται βάσει βαθμού επείγοντος σε συνδυασμό με την χρονική προτεραιότητα, ενώ 12% από αυτά ότι λαμβάνεται υπόψη αποκλειστικά το κριτήριο της χρονικής προτεραιότητας (ημερομηνία παραλαβής αίτησης).

ανάγκη περαιτέρω αποσαφήνισης εννοιών όπως το προφίλ των μαθητών που χρήζουν παράλληλης στήριξης, την ανάγκη διορισμών στα Κέντρα με δεσμεύσεις για υποχρεωτικό χρόνο παραμονής κ.α..

Καθυστερήσεις στην επικαιροποίηση των γνωματεύσεων και των Εξατομικευμένων Προγραμμάτων Εκπαίδευσης.

30. Οι γνωματεύσεις των Κέντρων Εκπαίδευσης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης για κάθε μαθητή αναφέρουν, εκτός από τις συγκεκριμένες μαθησιακές δυσκολίες, τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα του μαθητή και προτάσεις για την αναγκαία διδακτική υποστήριξη και τα τεχνικά βοηθήματα και εκπαιδευτικά υλικά που διευκολύνουν την επικοινωνία και την εκπαίδευση του μαθητή. Συνοδεύονται από Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για τον κάθε μαθητή το οποίο περιλαμβάνει βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους για τον μαθητή και προτεινόμενες δραστηριότητες για την επίτευξη των στόχων αυτών. Η ισχύς των γνωματεύσεων ορίζεται από το Κέντρο Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης και συνεπώς όταν λήξουν είναι αναγκαία η επικαιροποίησή τους.

31. Ως προς τις γνωματεύσεις που έχουν συγκεκριμένη χρονική ισχύ²³ (διότι υφίστανται και γνωματεύσεις με μόνιμη ισχύ), διαπιστώθηκε ότι δεν υφίσταται ενιαία διαδικασία ενημέρωσης των γονιών για την ανάγκη επικαιροποίησης γνωματεύσεων που έχουν ήδη εκδοθεί από τα Κέντρα Εκπαίδευσης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, ώστε να υπάρχει προγραμματισμός και μέριμνα ειδοποίησης των γονέων για την ανάγκη επικαιροποίησής τους. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων η πρωτοβουλία της επανεξέτασης του μαθητή επαφίεται στους γονείς και μόνο ένα μικρό ποσοστό των ανωτέρω Κέντρων τηρούν Μητρώο Γνωματεύσεων και ενημερώνουν τους γονείς για την ανάγκη επικαιροποίησης της γνωμάτευσης.

---

²³ Αν δεν αναγράφεται χρόνος επαναξιολόγησης, οι εκθέσεις των Κέντρων Εκπαίδευσης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης έχουν μόνιμη ισχύ. Μετά την τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου με το ν. 4823/2021 ορίζεται ότι οι αξιολογικές εκθέσεις έχουν μόνιμη ισχύ, ενώ οι αποφάσεις για κατάλληλο πλαίσιο στήριξης, παράλληλη στήριξη, κατ' οίκον διδασκαλία, όπου απαιτείται εξειδίκευση ειδικής αγωγής και παροχή Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (Ε.Β.Π.) επανακαθορίζονται σε χρονικά διαστήματα που προσδιορίζονται υποχρεωτικά στην αξιολογική έκθεση, πλην το χρονικό διάστημα ισχύος της αξιολογικής έκθεσης σε αυτήν την περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνει τα τρία (3) σχολικά έτη.

III

Η εκτέλεση πολύπλοκων αλλά αναγκαίων δράσεων του στρατηγικού σχεδίου έχει καθυστερήσει σε σχέση με το χρονοδιάγραμμα, με αποτέλεσμα να πλήττεται η συνολική αποτελεσματικότητα του προγράμματος. Τα διατεθέντα μέσα για την παροχή συμπεριληπτικής εκπαίδευσης εντός του γενικού σχολείου δεν είναι προσαρμοσμένα στις μαθησιακές δυσκολίες των μαθητών.

32. Η παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης επιδιώκει ιδίως²⁴: α) την ολόπλευρη και αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, β) τη βελτίωση και αξιοποίηση των δυνατοτήτων και δεξιοτήτων τους, ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη ή η επανένταξη τους στο γενικό σχολείο, όπου και όταν αυτό είναι δυνατόν, γ) την αντίστοιχη προς τις δυνατότητες τους ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα, στην κοινωνική ζωή και στην επαγγελματική δραστηριότητα και δ) την αλληλοαποδοχή, την αρμονική συμβίωση τους με το κοινωνικό σύνολο και την ισότιμη κοινωνική τους εξέλιξη.

Καθυστερήση εκτέλεσης δράσεων του στρατηγικού σχεδίου

33. Στο πλαίσιο αυτό και δεδομένου ότι αφενός μια σειρά από συστημικές παθογένειες στον τομέα της εκπαίδευσης αναδείχθηκαν από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και, αφετέρου, η ανάγκη προαγωγής των αρχών της παροχής συμπεριληπτικής/ενταξιακής εκπαίδευσης απαιτεί σειρά από μεταρρυθμίσεις σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος, η ομάδα ελέγχου επισκόπησε τον βαθμό υλοποίησης των επιχειρησιακών στόχων που περιλαμβάνονται στο «Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση» (Νοέμβριος 2020). Το σχέδιο αυτό υιοθετήθηκε με σκοπό να ανταποκριθεί η χώρα στις διεθνείς της υποχρεώσεις, σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. και παρόλο που η εφαρμογή του εκτείνεται έως το έτος 2024, εντούτοις περιλαμβάνει δράσεις που προβλέπεται να ολοκληρωθούν εντός του 2021.

34. Η έναρξη της εφαρμογής δράσεων από το στρατηγικό σχέδιο δράσης ήδη από το 2021 αποτελεί βήμα προόδου προς την θεραπεία των παθογενειών που επισημάνθηκαν στο πλαίσιο των συστάσεων του Ο.Η.Ε.. Περαιτέρω όμως από την επισκόπηση των στοιχείων που δόθηκαν από τη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, αναφορικά με την παρακολούθηση του βαθμού επίτευξης των Επιχειρησιακών Στόχων και Δράσεων του Στρατηγικού Σχεδίου,²⁵ προκύπτει ότι το ανωτέρω Σχέδιο περιλαμβάνει δράσεις

²⁴ Βλ. άρθρο 2 παρ. 5 του ν. 3699/2008.

²⁵ Βλ. σχετική αναφορά της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων αρ.πρ.6253/Δ3/27-09-2021 η οποία επικαιροποιήθηκε με παροχή συμπληρωματικών στοιχείων για τον Φεβρουάριο 2022.

των οποίων η υλοποίηση εντός των χρονοδιαγραμμάτων που έχουν τεθεί από το ίδιο το Υπουργείο δεν κατέστη εφικτή (βλ. παραδείγματα πίνακα 4).

Πίνακας 4 –παραδείγματα αποκλίσεων στην υλοποίηση των δράσεων εντός του χρονοδιαγράμματος			
Επιχειρησιακός Στόχος	Δράση	Χρονοδιάγραμμα	Ποσοστό υλοποίησης δράσεως έως και Φεβρουάριος 2022
Επιχ. Στόχος 2: «Αναθεώρηση ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση μαθητών/τριών με αναπηρία με έμφαση στη συμπεριληπτική-ενταξιακή εκπαίδευση»	Νομοπαρασκευαστική διαδικασία	02/2021 έως 12/2021	60%
Επιχ. Στόχος 4: «Βελτίωση της περιβαλλοντικής και μαθησιακής προσβασιμότητας»	Δημιουργία Σχεδίου Προσβασιμότητας με δέσμευση προϋπολογισμού, κριτήρια και παρακολούθηση της προόδου του	1/2021 έως 12/2021	40%
Επιχ. Στόχος 6: «Ενίσχυση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και του επαγγελματικού προσανατολισμού μαθητών/τριών με αναπηρία»	Αναμόρφωση και αναβάθμιση των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με στόχο την αύξηση της απορροφητικότητας των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας / θεσμοθέτηση των δομών μεταγυμνασιακής Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης	2/2021 έως 12/2021	30%

35. Ένα γενικότερο συμπέρασμα από την επισκόπηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο στρατηγικό σχέδιο δράσης και του σχετικού χρονοδιαγράμματος είναι ότι στην πλειονότητά τους έχουν υλοποιηθεί πλήρως οι δράσεις που αναφέρονται σε νομοθετικές παρεμβάσεις (π.χ. έκδοση σχετικών νομοθετημάτων, συγκρότηση προβλεπόμενων επιτροπών) ή οι δράσεις που αφορούν την πρόσληψη περισσότερων εκπαιδευτικών (π.χ. εξασφάλιση κονδυλίων για 4.500 διορισμούς μόνιμου εκπαιδευτικού και ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού), ενώ οι πιο σύνθετες μεταρρυθμίσεις που αφορούν για παράδειγμα την σύνταξη των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών/σχολικών εγχειριδίων, η

δημιουργία προσβάσιμου έντυπου και ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού, το ηλεκτρονικό μητρώο μαθητών με αναπηρία και η πλήρης διασύνδεσή του με το πληροφοριακό σύστημα του Υπουργείου Παιδείας myschool κ.α. προγραμματίζεται να ολοκληρωθούν τέλη του 2023/2024.

Μέτρα ενημέρωσης για την συμπεριληπτική εκπαίδευση και διατεθέντα μέσα

36. Περαιτέρω, στο πλαίσιο του ελέγχου εξετάστηκε η υλοποίηση, κατά την ελεγχόμενη περίοδο, μέτρων/παρεμβάσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης εντός του γενικού σχολείου, ώστε να διασφαλίζονται οι στόχοι της συμπεριληπτικής²⁶ εκπαίδευσης που περιλαμβάνουν την πλήρη ενσωμάτωση των μαθητών με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

37. Ο έλεγχος επικεντρώθηκε στην άσκηση της σχετικής αρμοδιότητας από τα Κέντρα Εκπαίδευσης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης²⁷. Κατά τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι υφίσταται σημαντικός βαθμός ανομοιογένειας στο είδος και το πλήθος των δράσεων²⁸ που υλοποιεί το κάθε Κέντρο, με αποτέλεσμα το σύνολο του πληθυσμού πανελλαδικά να μην απολαμβάνει στον ίδιο βαθμό τα οφέλη των πραγματοποιηθεισών δράσεων. Η ανομοιογένεια αυτή ίσως οφείλεται και στο γεγονός ότι δεν υφίσταται κεντρικός επιτελικός σχεδιασμός των πολιτικών ενημέρωσης και επιμόρφωσης ή ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου, ούτε των τυχόν πραγματοποιούμενων εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων με αποτέλεσμα το κάθε Κέντρο να ασκεί τις εν λόγω αρμοδιότητες κατά την κρίση του.

²⁶ Η έννοια της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης δεν ταυτίζεται αναγκάτως με την παροχή ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Η συμπεριληπτική εκπαίδευση με την έννοια της ενίσχυσης της συνεκπαίδευσης έχει ως στόχο όλοι οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να εντάσσονται στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα και να ακολουθούν προγράμματα προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους αλλά εντός της γενικής τάξης του Σχολείου (ενίσχυση μορφών συνεκπαίδευσης με τάξεις μεικτές με μαθητές με και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες βλ. για παράδειγμα μορφές συνεκπαίδευσης απόφασης Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων 172877/Δ3/17.10.2016 Β'3561), ενώ η ειδική αγωγή και εκπαίδευση μπορεί να παρέχεται ακόμα και σε ειδικές δομές ή σε τμήματα ένταξης που λειτουργούν εντός του γενικού σχολείου αλλά στην τάξη φοιτούν μόνο παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

²⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ενιαίου Κανονισμού λειτουργίας των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Υ.Α. 211076/ΓΔ4/2018, Β'5614) οι αρμοδιότητες και οι βασικοί άξονες λειτουργίας των Κ.Ε.Σ.Υ. αφορούν τα επίπεδα: α) της διερεύνησης και αξιολόγησης εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών αναγκών, β) των στοχευμένων εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων και δράσεων επαγγελματικού προσανατολισμού, γ) της υποστήριξης του συνολικού έργου των σχολικών μονάδων, δ) της ενημέρωσης και επιμόρφωσης της σχολικής κοινότητας και ε) της ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου.

²⁸ Από τα 71 Κ.Ε.Σ.Υ απάντησαν 65 στο σχετικό ερωτηματολόγιο. Από τις απαντήσεις που λάβαμε προέκυψε ότι κατά την ελεγχόμενη περίοδο πραγματοποιήθηκαν α) όσον αφορά δράσεις που απευθύνονται στους άμεσα εμπλεκόμενους με την ειδική αγωγή: 62 επιμορφώσεις εκπαιδευτικών, 54 δράσεις συμβουλευτικής υποστήριξης μαθητών, 46 ημερίδες για γονείς, 55 ενημερωτικές εκδηλώσεις για γονείς, 28 δράσεις δημιουργίας ενημερωτικού υλικού, 43 δράσεις συμβουλευτικής γονέων, 49 δράσεις γραμμών στήριξης, 44 ημερίδες/σεμινάρια επαγγελματικού προσανατολισμού, 56 διάφορες άλλες δράσεις και β) όσον αφορά δράσεις που απευθύνονται στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο: 56 ενημερωτικές δράσεις, 56 ενδοσχολικές επιμορφώσεις, 45 ημερίδες, 32 σεμινάρια ευαισθητοποίησης, 28 δελτία τύπου/ενημέρωση ιστολογίου, 58 διάφορες άλλες δράσεις.

38. Όσον αφορά το ερώτημα του αν το υφιστάμενο πλαίσιο συμπεριληπτικής εκπαίδευσης καλύπτει με πληρότητα τη στήριξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες εντός του γενικού σχολείου η πλειονότητα των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (64 Κέντρα από το σύνολο των 71 Κέντρων της επικράτειας) θεωρεί ότι δεν καλύπτεται με πληρότητα η στήριξη των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες εντός του γενικού σχολείου και διατυπώνονται διάφορες προτάσεις (βλ. αναλυτικά παραδείγματα προτάσεων στον **πίνακα 5**), οι οποίες ενέχουν προστιθέμενη αξία, καθόσον τα Κέντρα αυτά λόγω γεωγραφικής εγγύτητας, διαθέτουν καλύτερη εικόνα για την υλοποίηση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στα συγκεκριμένα σχολικά και κοινωνικά περιβάλλοντα που εντάσσονται στην τοπική τους αρμοδιότητα.

Πίνακας 5 – Παραδείγματα προτάσεων για ενίσχυση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης	
Προτεινόμενες Λύσεις	Αριθμός Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης που υιοθετούν την πρόταση (σε σύνολο 71 Κέντρων ανά την Επικράτεια απάντησαν τα 70)
Επιπλέον επιμόρφωση	63 Κέντρα (ποσοστό 90% όσων απάντησαν)
Νέα βιβλία και εργαλεία	56 Κέντρα (ποσοστό 80% όσων απάντησαν)
Εξειδικευμένο προσωπικό	58 Κέντρα (ποσοστό 83% όσων απάντησαν)
Περισσότερα τμήματα (π.χ. περισσότερα τμήματα ένταξης)	47 Κέντρα (ποσοστό 67% όσων απάντησαν)
Νέα Προγράμματα Σπουδών	40 Κέντρα (ποσοστό 57% όσων απάντησαν)

39. Οι σχετικές προτάσεις αφορούν κυρίως την τροποποίηση των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, την ενίσχυση των δράσεων συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, την ενίσχυση του εξοπλισμού των σχολικών μονάδων με υλικοτεχνική υποδομή και εκπαιδευτικά εργαλεία, καθώς και την ενίσχυση της επιμόρφωσης.

40. Πολλές από τις προτάσεις αυτές ενσωματώνονται στις ετήσιες εκθέσεις αποτίμησης των Περιφερειακών Κέντρων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού²⁹, στις οποίες περιλαμβάνεται και ο απολογισμός δράσεων των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, ωστόσο οι σχετικές εκθέσεις και οι προτάσεις που συνοδεύουν αυτές δεν τυγχάνουν συστηματικής και οργανωμένης επεξεργασίας και αξιοποίησης στο σύνολό τους από τη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

²⁹ Τα Π.Ε.Κ.Ε.Σ. είναι αρμόδια για τον συντονισμό των ανωτέρω Κέντρων Εκπαίδευσης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 4 παρ. 2 του 4547/2018 το οποίο ήταν εφαρμοστέο κατά την ελεγχόμενη περίοδο. Μετά την θέση σε ισχύ του ν. 4823/2021 (βλ. άρθρο 12), η παρακολούθηση της λειτουργίας των νέων Κέντρων Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης ανατίθεται σε ειδική επιτροπή της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

IV

Παρά τις θετικές γνωματεύσεις, δεν παρέχεται σε όλα τα παιδιά που έχουν ανάγκη, σύμφωνα με τις γνωματεύσεις αυτές, η απαιτούμενη ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Αυτό οφείλεται στις σημαντικές ελλείψεις σε διδακτικό προσωπικό και εξοπλισμό.

Ποσοστό ικανοποίησης αιτημάτων για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

41. Στο πλαίσιο του ελέγχου εξετάστηκε, μέσω ερωτηματολογίων που εστάλησαν στις 13 Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης³⁰, το ποσοστό ικανοποίησης των εγκεκριμένων αιτημάτων, δηλαδή αιτημάτων για τα οποία έχει εκδοθεί η σχετική διάγνωση για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης³¹, δεδομένου ότι, εφόσον έχουν διατεθεί επαρκείς πόροι αναμένεται να ικανοποιείται το σύνολο των εγκεκριμένων αιτημάτων.

42. Από τις απαντήσεις που λάβαμε προκύπτει ότι από τη στιγμή που υφίστανται εγκεκριμένες γνωματεύσεις των αρμοδίων επιτροπών, τα σχετικά αιτήματα για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ικανοποιούνται σε ποσοστό που κυμαίνεται από 90% έως 92% (για ανάλυση των ελεγχόμενων σχολικών ετών βλ. πίνακες 6 και 7).

Πίνακας 6 – Ποσοστό ικανοποίησης εγκεκριμένων αιτημάτων για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.			
Έτη	Σύνολο αιτημάτων για παροχή Ειδικής Αγωγής που απεστάλησαν στο Υπουργείο	Σύνολο αιτημάτων για παροχή Ειδικής Αγωγής που ικανοποιήθηκαν από το Υπουργείο	Ποσοστό Κάλυψης
2018 - 2019	14.388	13.239	92,01%
2019 - 2020	16.280	14.841	91,16%
2020 - 2021	17.209	15.573	90,49%

³⁰ Βλ. άρθρο 49 παρ. 1 του π.δ. 18/2018 Οργανισμός Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, όπου ορίζεται ότι οι ανωτέρω Διευθύνσεις είναι υπεύθυνες για τον συντονισμό και την παρακολούθηση της εφαρμογής της πολιτικής για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση για την περιοχή που υπάγεται στην αρμοδιότητά τους.

³¹ Η διάγνωση αυτή γίνεται από α) από τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.)³¹, β) τις Επιτροπές Διεπιστημονικής Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Ε.Δ.Ε.Α.Υ.) και γ) τα αναγνωρισμένα από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Κοινωνικά Κέντρα Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων άλλων Υπουργείων.

Πίνακας 7 – Ποσοστό κάλυψης εγκεκριμένων αιτημάτων ανά τύπο Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.			
Τύπος Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης	2018 - 2019	2019 - 2020	2020 - 2021
Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης	91,83%	94,10%	88,16%
Παράλληλη στήριξη ή φοίτηση σε Τμήμα ένταξης	92,07%	91,01%	90,60%
Σχολικός Νοσηλευτής	91,23%	69,37%	82,52%
Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό	96,96%	90,39%	89,90%

43. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ανωτέρω Διευθύνσεων η μη ικανοποίηση του συνόλου των αιτημάτων οφείλεται σε παράγοντες όπως η μη προτίμηση από εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής συγκεκριμένων περιοχών (κυρίως απομακρυσμένων) ή η μη κάλυψη αιτημάτων για σχολικό νοσηλευτή λόγω εξάντλησης του σχετικού πίνακα. Για τις περιπτώσεις που δεν ικανοποιούνται τα αιτήματα οι μαθητές είτε συνεχίζουν να φοιτούν χωρίς παράλληλη στήριξη, είτε οι γονείς προσλαμβάνουν με δική τους επιβάρυνση ειδικό βοηθό (ο οποίος με άδεια του Συλλόγου Διδασκόντων παραβρίσκεται στην τάξη).

44. Όσον αφορά τα ανωτέρω ευρήματα, η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης επιβεβαιώνει, με τις απαντήσεις που περιλαμβάνονται στο παράρτημα της έκθεσης, τη μη κάλυψη όλων των αιτημάτων των μαθητών, αναφέροντας δυσλειτουργίες που σχετίζονται με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο. Για παράδειγμα το κανονιστικό πλαίσιο που αφορά τους σχολικούς νοσηλευτές επιτρέπει την εξάντληση του καταλόγου νοσηλευτών για τη στήριξη μαθητών που δεν αντιμετωπίζουν σοβαρά κινητικά προβλήματα π.χ. παιδιά με απλές αλλεργίες, με αποτέλεσμα παιδιά με σοβαρότερα προβλήματα να μην καλύπτονται.

Πόροι για την παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

45. Όσον αφορά τους πόρους που διατίθενται για την υλοποίηση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης³², στην Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, υπηρετούν κυρίως αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί για περιορισμένο συνήθως χρονικό διάστημα. Αυτό, ενόψει της ιδιαιτερότητας του αντικειμένου, που απαιτεί την ύπαρξη εξειδικευμένων γνώσεων και εμπειρίας, και του εξαιρετικά εκτεταμένου εύρους των αρμοδιοτήτων της συγκεκριμένης Διεύθυνσης, δεν διασφαλίζει την εδραίωση της αναγκαίας θεσμικής μνήμης.

³² Μεταξύ των συστάσεων της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. προς την Ελλάδα περιλαμβανόταν και η διάθεση αποτελεσματικών και επαρκών οικονομικών και υλικών πόρων και κατάλληλα και τακτικά εκπαιδευμένου προσωπικού προκειμένου να εγγυηθεί αποτελεσματικά τη παροχή συμπεριληπτικής εκπαίδευσης

46. Εξάλλου, όσον αφορά το διδακτικό προσωπικό παροχής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στο πλαίσιο του γενικού σχολείου, η διαδικασία των προσλήψεων διενεργείται κυρίως στις αρχές Σεπτεμβρίου με ορίζοντα τη λήξη του σχολικού έτους. Οι εκπαιδευτικοί αυτοί προσλαμβάνονται κυρίως με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου (αναπληρωτές) από αξιολογικό πίνακα κατά κλάδο που διαμορφώνεται σύμφωνα με προκήρυξη που έχει εκδοθεί για τον σκοπό αυτό.

47. Λαμβάνοντας υπόψη ότι όπως προκύπτει από τα προηγούμενα ευρήματα κάποια από τα εγκεκριμένα αιτήματα για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης δεν ικανοποιούνται, λόγω έλλειψης διδακτικού προσωπικού, ενώ ένας εκπαιδευτικός μπορεί να εξυπηρετεί περισσότερους από έναν μαθητές με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (γεγονός που δεν αποκλείεται από την κείμενη νομοθεσία), ο έλεγχος προσπάθησε να διαπιστώσει τα κριτήρια με τα οποία γίνεται, από τις αρμόδιες Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, η κατανομή του προσωπικού, ώστε να θεραπεύονται εγκαίρως τυχόν διαπιστούμενα κενά.

48. Κατά τον έλεγχο αναδείχθηκε ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων η κατανομή των εκπαιδευτικών προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ανάγκες στην πράξη, γίνεται βάσει κριτηρίων. Τα κριτήρια όμως αυτά δεν είναι σταθερά ούτε ιεραρχούνται αλλά προσαρμόζονται κατά περίπτωση: αναφέρουμε ενδεικτικά την έμφαση σε σοβαρότερες περιπτώσεις μαθησιακών δυσκολιών, την τήρηση της αρχής: «να μη μείνει κανένας μαθητής χωρίς ούτε μία ώρα υποστήριξης», το αν στο σχολείο λειτουργούν Τμήματα Ένταξης κ.ο.κ..

49. Εξάλλου, η όλη διαδικασία δε συνοδεύεται από τήρηση πρακτικών, συνεπώς ένας ενδιαφερόμενος (λ.χ γονέας) δεν δύναται να γνωρίζει τα κριτήρια και το σκεπτικό με τα οποία, ενδεχομένως, καλύφθηκε μερικώς, ή και καθόλου, το αίτημά του για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

50. Περαιτέρω, όσο αφορά το ερώτημα του αν δίδονται επαρκείς οικονομικοί πόροι για την παροχή της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, διαπιστώθηκε ότι το συνολικό κόστος της δημόσιας αυτής πολιτικής δεν έχει καθοριστεί ή τουλάχιστον, δεν τυγχάνει σε γνώση της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, λόγω και του ότι η χρηματοδότηση της δημόσιας αυτής πολιτικής προκύπτει από διάφορες πηγές.

51. Το Υπουργείο Παιδείας έθεσε υπόψιν του ελέγχου στοιχεία που αφορούσαν το κόστος πρόσληψης εκπαιδευτικών για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση καθώς και της προμήθειας υποστηρικτικού εξοπλισμού³³ αλλά όχι στοιχεία για το κόστος των

³³ Συλλέχθηκαν στοιχεία για α) πρόσληψη 4.500 μόνιμων εκπαιδευτικών ΕΑΕ-ΕΒΠ από τακτικό Π/Υ έτους 2020, κόστους 72.391.500 ευρώ,(β) επιτελική δομή ΕΣΠΑ, για τα έτη 2018-2021 ποσό ύψους 240.940.614,42 ευρώ για προσλήψεις αναπληρωτών εκπαιδευτικών, Ψυχολόγων και Κοινωνικών Λειτουργών, στην ΕΑΕ. (γ) για προμήθεια υλικοτεχνικού εξοπλισμού των 71 ΚΕΣΥ ποσό ύψους 472.330 ευρώ και για ψυχομετρικά εργαλεία αυτών ποσό ύψους 459.665,54 ευρώ, χωρίς να αναφέρεται το έτος χρηματοδότησης. (δ) προμήθεια ειδικού υποστηρικτικού εξοπλισμού μαθητών ΕΑΕ ποσό ύψους 917.600 ευρώ (με Φ.Π.Α) από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (εθνικοί Πόροι) οικ.έτους 2018 του ΥΠΑΙΘ

υποδομών στα σχολεία και τα λειτουργικά τους έξοδα, αφού οι σχετικές υποδομές χρηματοδοτούνται κυρίως από το Υπουργείο Εσωτερικών (Ο.Τ.Α. Α΄ βαθμού)³⁴. Συνεπώς, δεδομένου ότι στα σχετικά στοιχεία του Υπουργείου, ούτε εκτίμηση του συνολικού κόστους των αναγκών για την πλήρη κάλυψη της παροχής ειδικής αγωγής περιλαμβάνεται ούτε όμως και το σύνολο των κονδυλίων που δίδονται τελικώς για την ειδική αγωγή, ανεξαρτήτως του εμπλεκόμενου Υπουργείου, αποτυπώνεται, συνάγεται ότι δεν υφίσταται τεκμηρίωση του αν όντως διατίθενται επαρκείς πόροι.

52. Η αρμόδια Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης επιβεβαιώνει ότι όντως δεν διαθέτει εικόνα του συνολικού κόστους της πολιτικής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Εντούτοις αναφέρει ότι απευθύνει συστάσεις για εξορθολογισμένα αιτήματα δαπανών από τους φορείς που εμπλέκονται στην υλοποίησή της, όπως τους Δήμους, δεδομένου ότι σε αρκετές περιπτώσεις τα ποσά που ζητούνται για την ετήσια λειτουργία των σχολικών μονάδων είναι υπερβολικά.

53. Τέλος, όσον αφορά το ειδικότερο ζήτημα της κάλυψης αιτημάτων για παροχή υποστηρικτικού ατομικού εξοπλισμού (π.χ. ακουστικά, αναπηρικά αμαξίδια, υπολογιστές φορητοί-σταθεροί με ειδικούς εκτυπωτές και λογισμικά, οθόνες braille, φορητές ηλεκτρονικές γραφομηχανές κ.λπ.) σε μαθητές που συμμετέχουν σε προγράμματα παράλληλης στήριξης, από τον έλεγχο προέκυψε ότι κατά την ελεγχόμενη περίοδο υπεβλήθησαν συνολικά 92 αιτήματα για παροχή εξοπλισμού (31 αιτήματα το σχολικό έτος 2018 – 2019, 33 αιτήματα το σχολικό έτος 2019 – 2020 και 28 αιτήματα το σχολικό έτος 2020 – 2021). Από τα 92 αυτά αιτήματα βρίσκονται ακόμα σε εκκρεμότητα τα 83 εξ αυτών, δηλαδή κάποια από αυτά για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει την τριετία, δεδομένου ότι θα ικανοποιηθούν μέσω δημόσιου ηλεκτρονικού διαγωνισμού που είχε προγραμματιστεί για αρχές 2022.

54. Η αρμόδια Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής, χωρίς να αμφισβητεί το εύρημα, αναφέρεται στην πολυπλοκότητα των συγκεκριμένων διαδικασιών (ανάγκη επαλήθευσης ότι ο μαθητής δεν έχει ήδη λάβει τον αιτούμενο εξοπλισμό, έλλειψη σχετικών δεδομένων στη πληροφοριακή πλατφόρμα του Υπουργείου κ.α.) προβάλλοντας ότι οι σχετικές διαδικασίες θα μπορούσαν να υλοποιούνται από τον Εθνικό Οργανισμό Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (Ε.Ο.Π.Υ.Υ.), με σύσταση επιτροπής που να αποφασίζει τους δικαιούχους ανάλογα με τη βαρύτητα της αναπηρίας.

και αφορούσε αιτήματα που είχαν υποβληθεί κατά τα σχολικά έτη 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018 (μέρος του 2018).

³⁴ Τονίζεται όμως ότι μεταξύ των δράσεων που οφείλει να εποπτεύει η αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Παιδείας, έχοντας πληροφόρηση και για το κόστος αυτών, εντάσσονται και οι δράσεις με στόχο τη διασφάλιση της πλήρους προσβασιμότητας των μαθητών με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και των εκπαιδευτικών ή/και γονέων και κηδεμόνων με αναπηρία, σε όλες τις υποδομές (κτιριακές, υλικοτεχνικές συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών), τις υπηρεσίες και τα αγαθά που αυτά διαθέτουν. Η εφαρμογή των αρχών του "Σχεδιασμού για Όλους (Design for All)" για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία είναι υποχρεωτική τόσο κατά το σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και του εκπαιδευτικού υλικού όσο και κατά την επιλογή του πάσης φύσεως εξοπλισμού (συμβατικού και ηλεκτρονικού) των κτιριακών υποδομών.

V

Η έλλειψη συνεκτικής και αξιόπιστης πληροφόρησης για τον τρόπο υλοποίησης της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης δεν επιτρέπει την αξιολόγηση των δράσεων που πραγματοποιήθηκαν, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατός ο εντοπισμός τους αδυναμιών και η κατάλληλη θεραπεία τους.

55. Το πλαίσιο παρακολούθησης και υποβολής στοιχείων που αφορούν τον τρόπο υλοποίησης της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης πρέπει να παρέχει στην αρμόδια Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης επαρκή στοιχεία για την αξιολόγηση των υλοποιούμενων δράσεων³⁵». Εξάλλου, μεταξύ των συστάσεων της Επιτροπής του Ο.Η.Ε., περιλαμβανόταν η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος καταγραφής και παρακολούθησης της κατάστασης των ατόμων με αναπηρία σύμφωνα με τον στόχο 17.18 της Βιώσιμης Ανάπτυξης³⁶. Συναφώς στο στρατηγικό σχέδιο δράσης προβλέπονται δράσεις αναβάθμισης των δεδομένων που συλλέγονται από το πληροφοριακό σύστημα του Υπουργείου, οι οποίες όμως δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί.

Υπαρξη μη αξιόπιστης πληροφόρησης στο πληροφοριακό σύστημα

56. Από τις προκαταρκτικές ελεγκτικές εργασίες εντοπίστηκαν ανακρίβειες στα ποσοτικά στοιχεία της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης που παρασχέθηκαν στην ομάδα ελέγχου, ενώ και η ίδια η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σε σχετικό έγγραφο της αναφέρει ότι για παράδειγμα κατά το έτος 2018-2019 καταγράφεται μια απόκλιση της τάξεως του 14% μεταξύ των στοιχείων που η ίδια η Διεύθυνση έχει στη διάθεσή της, σε σχέση με τα δεδομένα που εξάγονται από το Πληροφοριακό Σύστημα «Myschool³⁷».

57. Τα στοιχεία του πίνακα της *Εισαγωγής* της παρούσας έκθεσης με την συνολική εικόνα των μαθητών της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης υπέστησαν σημαντικές μεταβολές, όταν επικαιροποιήθηκαν από το Υπουργείο (Φεβρουάριος 2022) σε

³⁵ Βλ. και άρθρο 33 του π.δ. 18/2018 Οργανισμός Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων όπου περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων η αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης για «την οργάνωση, την τήρηση και την ενημέρωση ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων, καθώς και τη συλλογή και την επεξεργασία ποσοτικών και ποιοτικών στατιστικών στοιχείων, σχετικά με την ειδική και την ενταξιακή εκπαίδευση για τους μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σε συνεργασία με αρμόδιους φορείς.

³⁶ Στόχος 17. 18: Έως το 2020, ενίσχυση της υποστήριξης της οικοδόμησης ικανότητας των αναπτυσσόμενων χωρών, ... προκειμένου να αυξηθεί σημαντικά η διαθεσιμότητα υψηλής ποιότητας, έγκαιρων και αξιόπιστων δεδομένων, διαχωρισμένων κατά εισόδημα, φύλο, ηλικία, φυλή, εθνικότητα, μεταναστευτικό στάτους, αναπηρία, γεωγραφική τοποθεσία και άλλα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τα εκάστοτε εθνικά πλαίσια.

³⁷ Το Myschool είναι ένα ενιαίο πληροφοριακό σύστημα με στόχο τη μηχανογραφική υποστήριξη των σχολικών μονάδων και των διοικητικών δομών της εκπαίδευσης στην Ελληνική επικράτεια.

σχέση με τα στοιχεία που δόθηκαν στον έλεγχο κατά τον σχεδιασμό του προγράμματος ελέγχου (Μάρτιος 2021). Οι μεταβολές αυτές δεν περιορίστηκαν στο τρέχον σχολικό έτος, για το οποίο τυχόν τροποποιήσεις θα μπορούσαν να δικαιολογηθούν αλλά αφορούσαν όλα τα σχολικά έτη και όλες τις κατηγορίες πληθυσμού μαθητών ανά εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Για παράδειγμα για το έτος 2017 – 2018 τροποποιήθηκε ο αριθμός των μαθητών σε παράλληλη στήριξη, από 5.570 μαθητές σε 6.299 μαθητές, γεγονός που δημιουργεί εύλογα ερωτηματικά σε σχέση με την αξιοπιστία των στοιχείων του πίνακα. Ως αιτιολογία των σημαντικών αποκλίσεων μας αναφέρθηκε ότι τα σχολεία έχουν αδιάλειπτη πρόσβαση στο πληροφοριακό σύστημα myschool και συνεπώς δύνανται να τροποποιούν τα στοιχεία ακόμα και για παλαιότερα σχολικά έτη, για τα οποία θα ανέμενε κανείς η σχετική πληροφόρηση να είναι σταθερή.

58. Κατόπιν συνεντεύξεων που διενεργήθηκαν με στελέχη που εμπλέκονται στη λειτουργία του Πληροφοριακού Συστήματος Myschool και ανάλυσης των απαντήσεων σε σχετική ερώτηση που απευθύνουμε προς τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης διαπιστώνεται ότι: α) το Πληροφοριακό Σύστημα Myschool δεν είχε αρχικά σχεδιαστεί για να περιλάβει και να επεξεργάζεται τα στοιχεία της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης τα οποία παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες, β) κρίσιμα στοιχεία για την αξιολόγηση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, όπως η σχολική διαρροή μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή στοιχεία για τη μετάβασή τους από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο, ή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν διατίθενται συστηματικά στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου και γ) ο συνολικός μηχανισμός συλλογής δεδομένων της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στερείται αξιοπιστίας³⁸, με αποτέλεσμα στοιχεία όπως για παράδειγμα το σύνολο των μαθητών που εντάσσονται σε προγράμματα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σε προηγούμενα έτη να μην μπορεί να επιβεβαιωθεί.

Ελλιπής ενημέρωση της αρμόδιας Διεύθυνσης για παράπονα/καταγγελίες

59. Επίσης κατά τον έλεγχο διαπιστώθηκε ότι δεν έχει αναπτυχθεί ένας συγκεκριμένος μηχανισμός συλλογής αιτημάτων, παραπόνων ή καταγγελιών σε κεντρικό επίπεδο από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, ώστε η καθ' ύλην αρμόδια Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, να διαθέτει ολοκληρωμένη εικόνα των δυσχερειών ή ελλείψεων στην παροχή της ειδικής αγωγής.

60. Τυχόν αιτήματα, παράπονα, ή καταγγελίες μπορούν να υποβληθούν τόσο στις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης σε περιφερειακό επίπεδο, όσο και στα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, ή στις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης του Υπουργείου. Η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης μπορεί να λάβει γνώση αυτών μόνο στις περιπτώσεις που οι παραλήπτες των αναφορών αυτών κρίνουν απαραίτητο να τις διαβιβάσουν στην Κεντρική Υπηρεσία. Συνεπώς, η αρμόδια Διεύθυνση δε διαθέτει την απαραίτητη πληροφόρηση για τα προβλήματα

³⁸ Καθόσον δεν έχει αναπτυχθεί ακόμα ένας αποτελεσματικός μηχανισμός εποπτείας της συνέπειας και ακρίβειας καταχώρησης των ειδικότερων δεδομένων για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση από τα σχολεία στο πληροφοριακό σύστημα Myschool

της εφαρμογής της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης πανελλαδικά, ώστε να δύναται να προβεί σε διορθωτικές κινήσεις και βελτιώσεις σε επιτελικό επίπεδο.

Ελλιπής επεξεργασία των πληροφοριών από εκθέσεις περιφερειακών υπηρεσιών.

61. Περαιτέρω, διαπιστώθηκε ότι η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου δεν επεξεργάζεται συστηματικά την πληροφόρηση που περιέχεται στις εκθέσεις αποτίμησης των Περιφερειακών Κέντρων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού. Ωστόσο, οι συγκεκριμένες εκθέσεις περιλαμβάνουν κρίσιμη πληροφορία αναφορικά με τον προγραμματισμό και την εκτέλεση δράσεων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, και τούτο γιατί ενσωματώνουν τις εκθέσεις προγραμματισμού και απολογισμού δράσεων³⁹ που πραγματοποιήθηκαν από τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης της περιοχής τους.

62. Το οικείο νομοθετικό πλαίσιο προβλέπει ότι οι συγκεκριμένες εκθέσεις αποστέλλονται στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και στη Γενική Διεύθυνση Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου. Όπως προέκυψε κατά τον έλεγχο η ανωτέρω Γενική Διεύθυνση, προωθεί τα σχετικά αποσπάσματα στη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, η οποία είναι αρμόδια για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση της δημόσιας πολιτικής της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, όμως το περιεχόμενο και η πληροφόρηση των ανωτέρω εκθέσεων δεν τυγχάνει συστηματικής και οργανωμένης επεξεργασίας και αξιοποίησης από την εν λόγω Διεύθυνση.

Ελλιπής πληροφόρηση για την πρόοδο των μαθητών

63. Όσον αφορά την αξιολόγηση της παροχής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, αυτή πρέπει να περιλαμβάνει την διερεύνηση του βαθμού προόδου των μαθητών που συμμετείχαν στα προγράμματα της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Στο στρατηγικό σχέδιο δράσης περιλαμβάνεται δράση αποτίμησης της παράλληλης στήριξης και των Τμημάτων Ένταξης, μέσω δεικτών προόδου, σε δείγμα χιλίων μαθητών (με ή χωρίς παράλληλη στήριξη), η οποία προγραμματίζεται να πραγματοποιηθεί έως το τέλος του 2023.

64. Ανεξάρτητα όμως από τη συνολική αποτίμηση που σχεδιάζεται ότι θα πραγματοποιηθεί έως τα τέλη 2023, εξετάστηκε, περαιτέρω, αν διεξάγονται σε τακτική βάση, π.χ. ετήσια, έρευνες ικανοποίησης («satisfaction surveys») μέσω εργαλείων άμεσης διερεύνησης αναγκών και διαπίστωσης τυχόν ελλείψεων, όπως π.χ. συμπλήρωση ερωτηματολογίου για την αξιολόγηση των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών.

---

³⁹ Περιλαμβάνουν αποτίμηση της συνολικής λειτουργίας της ειδικής αγωγής, τρόπους επίλυσης προβλημάτων που ανακύπτουν καθημερινά, στοιχεία που αφορούν την έκδοση γνωματεύσεων από τις αρμόδιες Επιτροπές ή την υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης, επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης, καθώς και προτάσεις βελτίωσης για την παροχή του έργου τους συνολικά.

65. Όπως προέκυψε από τις απαντήσεις των φορέων στο σχετικό ερωτηματολόγιο της ομάδας ελέγχου, δεν πραγματοποιείται συστηματική διεξαγωγή ερευνών (πχ μέσω ερωτηματολογίων) σε τακτά χρονικά διαστήματα σε αντιπροσωπευτικό δείγμα μαθητών στους οποίους παρέχεται παράλληλη στήριξη ή φοιτούν σε τμήματα ένταξης (ή/και στους γονείς αυτών) για την αξιολόγηση του βαθμού ικανοποίησης σχετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών και την διερεύνηση του αν οι μαθητές αυτοί λαμβάνουν την απαιτούμενη υποστήριξη, μέσω της προσαρμογής της εκπαιδευτικής διαδικασίας στις ειδικότερες ανάγκες τους.

66. Τέλος, όσον αφορά την εισαγωγή μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η αρμόδια Διεύθυνση διαθέτει στοιχεία για τον αριθμό των επιτυχόντων που εισήχθησαν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με τις διαδικασίες εισαγωγής υποψηφίων που πάσχουν από σοβαρές παθήσεις, σε ποσοστό 5% επιπλέον των θέσεων εισακτέων (1.545 άτομα κατά το σχολικό έτος 2018 – 2019 και 1.522 άτομα κατά το σχολικό έτος 2019 – 2020) αλλά δεν προσκομίσθηκαν περαιτέρω στοιχεία που να τεκμηριώνουν πως παρακολουθείται συστηματικά η σύνδεση της παροχής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης με την επαγγελματική αποκατάσταση και την ομαλή κοινωνική ένταξη κατά την ενήλικη ζωή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Συμπεράσματα

67. Κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό παρατηρήθηκαν σημαντικές παραλείψεις, αφού στο στρατηγικό σχέδιο δράσης δεν ενσωματώθηκαν συγκεκριμένα στοιχεία που να τεκμηριώνουν την συνάφεια των δράσεων με συγκεκριμένες βέλτιστες πρακτικές ή συγκεκριμένα μοντέλα συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, ενώ το σχέδιο δράσης δεν αποτέλεσε αντικείμενο διαβούλευσης με τους ενδιαφερόμενους φορείς (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 13 – 18).

68. Στο σχέδιο αυτό περιλαμβάνονται συγκεκριμένες δράσεις καθώς και δείκτες επίτευξης της κάθε δράσης, όμως, κατά τον έλεγχο αναδείχθηκε ότι οι περισσότεροι δείκτες είναι δείκτες εκροών και όχι δείκτες αποτελεσμάτων με συγκεκριμένους ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους. Το γεγονός αυτό θα δυσκολέψει την αξιολόγηση, σε μεταγενέστερο στάδιο, των αποτελεσμάτων/αντικτύπου των δράσεων που θα εκτελεστούν (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 19 - 20).

69. Όσον αφορά την λειτουργία των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, τα οποία συντάσσουν γνωματεύσεις για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, προέκυψε ότι υφίσταται σημαντική υστέρηση του ρυθμού έκδοσης γνωματεύσεων εντός του έτους σε σχέση με τον αριθμό των αιτήσεων σε εκκρεμότητα. Αποτέλεσμα αυτής της καθυστέρησης είναι να υπάρχει σημαντικός αριθμός παιδιών που στερείται της ανάλογης υποστήριξης (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 21 – 26).

70. Η καθυστέρηση αυτή οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως έλλειψη προσωπικού ή ψυχομετρικών εργαλείων και μαζική υποβολή των σχετικών αιτημάτων σε συγκεκριμένες περιόδους. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι δεν τηρείται μια τυποποιημένη διαδικασία ιεράρχησης των αιτήσεων, ενώ, μικρό ποσοστό των ανωτέρω Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης τηρούν Μητρώο Γνωματεύσεων και ενημερώνουν τους γονείς για την ανάγκη επικαιροποίησης της γνωμάτευσης, όταν πλησιάζει η λήξη της ισχύος της (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 27 – 31).

71. Η έναρξη της υλοποίησης δράσεων από το στρατηγικό σχέδιο δράσης ήδη από το 2021 αποτελεί βήμα προόδου αλλά η εκτέλεση ορισμένων πολύπλοκων αλλά αναγκαίων δράσεων έχει καθυστερήσει σε σχέση με το χρονοδιάγραμμα (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 32 – 35).

72. Στο πλαίσιο της πραγματοποίησης μέτρων και παρεμβάσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου παρατηρήθηκε σημαντικός βαθμός ανομοιογένειας στο είδος και το πλήθος των δράσεων που υλοποιεί το κάθε Κέντρο Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης με αποτέλεσμα το σύνολο του πληθυσμού πανελλαδικά να μην απολαμβάνει στον ίδιο βαθμό τα οφέλη των δράσεων αυτών (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 36 – 40).

73. Παρά τις θετικές γνωματεύσεις δεν παρέχεται σε όλα τα παιδιά που έχουν ανάγκη, σύμφωνα με τις γνωματεύσεις, η Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Κατά την ελεγχόμενη περίοδο τα σχετικά αιτήματα καλύπτονται σε ποσοστό που κυμαίνεται από 90% έως 92% (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 41 – 44).

74. Δεν υφίσταται επαρκής τεκμηρίωση του αν όντως διατίθενται επαρκείς οικονομικοί πόροι για την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών δεδομένου ότι στα σχετικά στοιχεία του Υπουργείου δεν περιλαμβάνεται εκτίμηση του συνολικού κόστους των αναγκών για την πλήρη κάλυψη της παροχής ειδικής αγωγής, ούτε και το σύνολο των κονδυλίων που δαπανώνται για την ειδική αγωγή. Κατά την διαδικασία της κατανομής του προσωπικού, προκειμένου να καλύπτονται τα κενά, δεν τηρείται η αρχή της διαφάνειας, ενώ, παραμένουν εκκρεμεία για σημαντικό χρονικό διάστημα αιτήματα που αφορούν την παροχή υποστηρικτικού ατομικού εξοπλισμού σε μαθητές (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 45 – 54).

75. Το υφιστάμενο σύστημα καταγραφής και συλλογής δεδομένων δεν είναι κατάλληλο για την ειδική αγωγή και οι σχετικές δράσεις αναβάθμισής του δεν έχουν ακόμα υλοποιηθεί. Χρησιμοποιείται το πληροφοριακό σύστημα Myschool, το οποίο όμως δεν είχε αρχικά σχεδιαστεί για να περιλάβει και να επεξεργάζεται τα στοιχεία της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης τα οποία παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες, περαιτέρω, διαπιστώθηκε ότι κρίσιμα στοιχεία, όπως η σχολική διαρροή μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, δεν διατίθενται συστηματικά, ενώ ο συνολικός μηχανισμός συλλογής δεδομένων στερείται αξιοπιστίας (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 55 – 58).

76. Επιπλέον δεν υφίσταται ένας μηχανισμός συγκέντρωσης παραπόνων ή καταγγελιών που αφορούν την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση σε κεντρικό επίπεδο, ενώ χρήσιμη πληροφόρηση που περιέχεται σε εκθέσεις αποτίμησης υπηρεσιών εκπαίδευσης δεν αποτελεί συστηματικά αντικείμενο αξιολόγησης από την αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Παιδείας, ώστε να τύχει της κατάλληλης αξιοποίησης (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 59 – 62).

77. Περαιτέρω, δεν προκύπτει η τακτική διεξαγωγή ερευνών ικανοποίησης σε ετήσια βάση σε αντιπροσωπευτικό δείγμα μαθητών και γονέων αυτών για να αξιολογηθεί ο βαθμός ικανοποίησης με την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών, ούτε παρέχονται στοιχεία του πως παρακολουθείται η σύνδεση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης με την επαγγελματική αποκατάσταση και την ομαλή κοινωνική ένταξη (βλ. ανωτέρω παράγραφοι 63 – 66).

Συστάσεις

78. Συνιστάται στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων:

Σύσταση Πρώτη: Η έγκαιρη έκδοση και επικαιροποίηση των γνωματεύσεων για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης είναι κεφαλαιώδους σημασίας. Το Υπουργείο πρέπει να αντιμετωπίσει τις ελλείψεις στα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης, ώστε να καταστεί εφικτή η άμεση ανταπόκριση στα σχετικά αιτήματα των γονέων.

Σύσταση Δεύτερη: Αναφορικά με το κρίσιμο ζήτημα της ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου σε ζητήματα συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, ώστε να εξαλειφθούν οι προκαταλήψεις απέναντι στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, πρέπει να υπάρξει επιτελικός σχεδιασμός από το Υπουργείο που να διασφαλίζει την ομοιογένεια των δράσεων πανελλαδικά.

Σύσταση Τρίτη: Με έμφαση στον σεβασμό της αρχής της ισότητας να μεριμνήσει για την εισαγωγή διαφανούς συστήματος κατανομής προσωπικού Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στα σχολεία μέσω της τήρησης πρακτικών των αρμόδιων οργάνων τοποθέτησης προσωπικού.

Σύσταση Τέταρτη: Να υλοποιήσει δράσεις για την σε τακτά χρονικά διαστήματα αξιολόγηση της ποιότητας των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών από τους άμεσα εμπλεκόμενους στο σύστημα της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης φορείς (μαθητές, γονείς, σύλλογοι γονέων ή εκπαιδευτικών) με τη χρήση εργαλείων όπως διεξαγωγή ερευνών ή συμπλήρωση ερωτηματολογίων αξιολόγησης από αντιπροσωπευτικό δείγμα αυτών. Επίσης να προβλέψει διαδικασίες για την συστηματική επεξεργασία και αξιολόγηση από την αρμόδια Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης των καταγγελιών, παραπόνων, ή αναφορών που υποβάλλονται σε περιφερειακό επίπεδο ώστε να υπάρχει έγκαιρη πληροφόρηση για τυχόν αδυναμίες κατά την υλοποίηση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

Σύσταση Πέμπτη: Να επανεξετάσει το πλαίσιο στελέχωσης των παραμεθόριων περιοχών που έχουν ανάγκη σε εκπαιδευτικούς Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης με παροχή επιπλέον κινήτρων.

Σύσταση Έκτη: Να μεριμνήσει για την επιτάχυνση των διαδικασιών προμήθειας υποστηρικτικού ατομικού εξοπλισμού προς τους μαθητές που χρήζουν παροχής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στα σχολεία.

Σύσταση Έβδομη: Να πραγματοποιηθεί μελέτη του συνολικού ετήσιου κόστους παροχής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης σε συνεργασία με όλα τα συναρμόδια Υπουργεία (π.χ. Υπουργείο Εσωτερικών για τις κτιριακές υποδομές), προκειμένου να μπορεί να αξιολογήσει την επάρκεια των πόρων για την παροχή ποιοτικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών.

Σύσταση Όγδοη: Να προβεί στον καθορισμό κατάλληλων δεικτών αποτελεσμάτων, με αναφορά τιμών βάσης και τιμών στόχου, για τις δράσεις που περιλαμβάνονται στο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση.

Σύσταση Ένατη: Να προβεί σε άμεση αναβάθμιση του συστήματος καταγραφής και συλλογής δεδομένων με σκοπό τη συλλογή αξιόπιστων στοιχείων που αφορούν τη σχολική διαρροή και τη σχολική πορεία των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

79. Το Ελεγκτικό Συνέδριο θα παρακολουθήσει μεταγενέστερα τη συμμόρφωση των υπηρεσιών στις συστάσεις της έκθεσης ελέγχου, προκειμένου να διαπιστώσει την ανάληψη των σχετικών ενεργειών.

Ο έλεγχος διενεργήθηκε από τους Ελένη Τσιμικλή Επίτροπο και Βασίλειο Ντουβέλη, οι οποίοι υπηρετούν στην 3^η Υπηρεσία Επιτρόπου στο Τομέα Παιδείας, υπό την εποπτεία της Ιουλίας Παπαθεοδώρου, Παρέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η οποία προέβη στην σύνταξη της παρούσας έκθεσης ελέγχου.

Υιοθετήθηκε σε σχέδιο κατά την από 1.3.2022 Συνεδρίαση του Τμήματος Ελέγχων Ι και διαβιβάστηκε στην Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων. Η έκθεση συζητήθηκε εκ νέου ενώπιον του Τμήματος Ελέγχων Ι, αποτελούμενου από τους Ιωάννη Σαρμά, Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του Τμήματος, Βιργινία Σκεύη και Κωνσταντίνο Εφεντάκη, Συμβούλους, Ειρήνη Λιάσκα και Νικόλαο Σπανάκη, Παρέδρους, στην Συνεδρίαση αυτού της 22^{ας} Μαρτίου 2022, εγκρίθηκε από αυτό και αποφασίστηκε να δημοσιευθεί μαζί με τις σχετικές απόψεις της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και εγκρίθηκε από αυτό την ίδια ημέρα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ,
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Γ'

Ταχ. Δ/ση : Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη : 15180 – Μαρούσι
Πληροφορίες : Χαράλαμπος Παπαϊωάννου
Αθηνά-Άννα Χριστοπούλου
Ιστοσελίδα : <http://www.minedu.gov.gr>
Email : deae3@minedu.gov.gr
Τηλέφωνο : 210 344 2928, 2929

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθμός Προτεραιότητας:

Μαρούσι, 18/03/2022
Αρ. πρωτ.: 31324 /Δ3

ΠΡΟΣ :
τον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου
κ. Ιωάννη Δ. Σαρμά
Email : grammatia.proedrou@elsyn.gr

ΚΟΙΝ :

- Γραφείο κ. Υπουργού Παιδείας
- Γραφείο Υφυπουργού Παιδείας, κ. Μακρή
- Γραφείο Γενικού Γραμματέα Π.Ε, Δ.Ε. & Ε.Α

ΘΕΜΑ: «Διαβίβαση επιστημόνων της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υ.ΠΑΙ.Θ. επί του Σχεδίου Εκθέσεως Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου»
ΣΧΕΤ.: Η υπ' αρ. πρωτ. 11953/ 03-03-2022 επιστολή του Προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς την Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Σε συνέχεια του ανωτέρου σχετικού εγγράφου, σας διαβιβάζουμε τις επιστημόνες της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης επί του Σχεδίου Εκθέσεως Ελέγχου που υιοθέτησε το Τμήμα Ελέγχων 1 του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Οι επιστημόνες παρατίθενται σε σχετικό αρχείο (Συνημμένο Α) και συνοδεύονται από τα αντίστοιχα συνημμένα έγγραφα.

Παραμένουμε στη διάθεσή σας για κάθε σχετική πληροφορία ή/και διευκρίνιση.

**Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

*Athina Anna Christopoulou
Mon Mar 21 13:11:04 EET 2022*

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

ΣΥΝΗΜΜΕΝΑ :

Συν Α. Τελικές επιστημόνες επί του Σχεδίου της Εκθέσεως Ελέγχου.

- Συν 1. Αντιστοίχιση Εθνικού Σχεδίου- Στρατηγικού Σχεδίου.
- Συν 2. Η υπ' αριθμ πρωτ. 9537/27-09-2019 ΥΑ με θέμα: «Συγκρότηση Τεχνικής Επιτροπής με αντικείμενο το Σχέδιο Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση»
- Συν 3. Η υπ' αριθμ 273/25-08-2020 ΥΑ με θέμα: «Σύσταση και συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την εκπόνηση Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία»
- Συν 4. Η υπ' αριθμ 1460/11-02-2021 ΥΑ με θέμα: Επικαιροποίηση Απόφασης συγκρότησης Τεχνικής Επιτροπής για την εκπόνηση Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία
- Συν 5. Διαβιβαστικό έρευνας χαρτογράφησης.
- Συν 6 . Το υπ' αριθμ πρωτ. 5652/Δ3/11-09-2019 Ενημερωτικό Σημείωμα σχετικά με την προώθηση της ενταξιακής εκπαίδευσης προς πολιτική ηγεσία (Γρ. κ.Υφυπουργού & κ. Γενικής Γραμματέως)
- Συν 7. Το υπ αρ. 446/Δ3/22-01-2020 Ενημερωτικό Σημείωμα για ενταξιακή εκπαίδευση.
- Συν 8. Το από 10-01-2020 Ενημερωτικό σημείωμα σχετικά με την προαγωγή της ενταξιακής εκπαίδευσης προς πολιτική ηγεσία (Γρ. κ. Γενικής Γραμματέως)
- Συν 9. Το υπ αρ. 3321/Δ3/ 18 -6 -2020 Ενημερωτικό σημείωμα σχετικά με τις υλοποιούμενες διακρατικές δράσεις προς πολιτική ηγεσία (Γρ. κ. Υφυπουργού)
- Συν 10Α. Το υπ αριθμ 4109/Δ3/17-07-2020 Ενημερωτικό σημείωμα σχετικά με την αναγκαιότητα της συμπεριληπτικής/ενταξιακής εκπαίδευσης και τον τρόπο εφαρμογή της σε διαφορετικές Ευρωπαϊκές Χώρες
- Συν 10Β. Πίνακας με καλές πρακτικές χωρών (συνημμένος στο υπ αριθμ. 4109/Δ3/17-07-2020 έγγραφο)
- Συν 11 Α. Πρόγραμμα διακρατικής δράσης SRSS (Α)
- Συν 11Β. Πρόγραμμα διακρατικής δράσης SRSS (Β)
- Συν 12. Η υπ αρ. 21224/Δ3/13-2-2020 ΥΑ με θέμα: ΘΕΜΑ : Σύσταση, συγκρότηση και ορισμός μελών Ομάδων Εργασίας για το έργο «Προωθώντας την ενταξιακή εκπαίδευση: Αντιμετώπιση προκλήσεων στη νομοθεσία, στην εκπαιδευτική πολιτική και πράξη», (Promoting inclusive education: addressing challenges in legislation, educational policy and practice)
- Συν 13. Το από 11/11/2020 Μήνυμα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας_ Κατάθεση προσχεδίου Στρατηγικού Σχεδίου (επισυνάπτονται τα κάτωθι Στρατηγικά Σχέδια χωρών)
- Συν 13Α. Ιρλανδία: Action Plan for Education (2018)
- Συν 13Β. Πορτογαλία: Action Plan 2018-2020- Moving the Inclusive Agenda Forward
- Συν 13Γ. UK: DfE strategy 2015-2020 World-class education and care

Συν 13Δ. Νορβηγία: A Society for All- The government’s strategy for the equality of persons with disabilities for the period 2020–2030

Συν 13Ε.Αυστραλία, Department for Education: Disability Access and Inclusion Plan (DAIP) 2020-2023

Συν 13ΣΤ. US- Columbia, 213 Special Education Strategic Plan Update

Συν 13Ζ. US Department of Education Strategic Plan for fiscal years 2018-2022

Συν 13Η. Montenegro (σε συνεργασία με τη UNICEF): 2019-2025 inclusive Education Strategy

Συν 13Θ. Αυστραλία: National Disability Strategy 2010-2020

Συν 13Ι. Council of Europe: Disability Strategy 2017-2023

Συν 13ΙΑ. Νέα Ζηλανδία: Disability strategy 2016-2026

Συν 14. Briefing Paper, PLA Poland

Συν 15. Conference “Equity and Inclusion in Education: Challenges and Perspectives” Portugal

Συν 16. Πίνακας τεκμηρίωσης συνάφειας Στρατηγικού Σχεδίου με διεθνή εμπειρία στον χώρο

Συν 17. Το από 09/04/2021 Μήνυμα ηλεκτρονικής Αλληλογραφίας_ Αποστολή Υλικού σε νομοπαρασκευαστική ομάδα.

Συν17Α. Διοικητική Κωδικοποίηση ΑμεΑ Υ.ΠΑΙ.Θ.

Συν17Β. Σύμβαση_Συστάσεις.

Συν17Γ. General Comment no 4

Συν17Δ. CPRA_Greece_Synthesis_FINAL

Συν17Ε. Legislation_Updates_2019

Συν17ΣΤ. OEDC_2011_inclusion

Συν 18. Το από 06/05/2021 μήνυμα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας _Ανταλλαγή καλών πρακτικών με Κύπρο

Συν 19. Το από 13/02/2021 μήνυμα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας του ΕΦΕΑΕ με θέμα: Request for information

Συν 20. Αντιστοίχιση Εθνικού Σχεδίου- Στρατηγικού Σχεδίου.

Συν 21. Η υπ’ αρ.πρωτ. 25198 /Δ3/ 03-03-2021 ΥΑ με θέμα: «Σύσταση επιτροπής εποπτείας, παρακολούθησης και αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης των ενεργειών του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση»

**Επισημάνσεις επί του σχεδίου Εκθέσεως Ελέγχου που
υιοθέτησε το Τμήμα Ελέγχων Ι του Ελεγκτικού Συνεδρίου**

Μάρτιος 2022

ΠΟΡΙΣΜΑ 1:

1. Κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης παρατηρήθηκαν σημαντικές παραλείψεις:

A) δεν ελήφθησαν υπόψη βέλτιστες πρακτικές των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

B) το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης δεν αποτέλεσε αντικείμενο διαβούλευσης με τους ενδιαφερόμενους φορείς και

Γ) οι δράσεις που εφαρμόζονται δεν συνοδεύονται από μετρήσιμους δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων.

A) Σε σχέση με εύρημα ότι δεν ελήφθησαν υπόψη βέλτιστες πρακτικές χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κατά την κρίση της Υπηρεσίας μας και βάσει σχετικών, αναλυτικών τεκμηρίων που παρατίθενται κάτωθι, μια εκτεταμένη σειρά βέλτιστων μοντέλων και καλών πρακτικών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης λήφθηκαν υπόψη καθ' όλα τα στάδια του στρατηγικού σχεδιασμού για την Ειδική Αγωγή και τη συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση & πιο συγκεκριμένα σε όλες τις κάτωθι περιπτώσεις:

A) κατά το στάδιο του σχεδιασμού του Στόχου 12 του Εθνικού Σχεδίου Δράσης (Εκπαίδευση και Κατάρτιση για Όλους)

B) κατά το στάδιο του σχεδιασμού του Στρατηγικού Σχεδίου για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση.

Γ) κατά το στάδιο της υλοποίησης τόσο του Στόχου 12 του Εθνικού Σχεδίου Δράσης όσο του Στρατηγικού Σχεδίου.

Αναλυτικά αναφέρουμε:

A1. Συλλογή, υπόδειξη & αξιοποίηση βέλτιστων μοντέλων & καλών (ενταξιακών) πρακτικών κατά το στάδιο σχεδιασμού και σύνταξης όλων των υποστόχων του Στόχου 12 του Εθνικού Σχεδίου Δράσης

Εκ προοιμίου επισημαίνουμε ότι το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση αποτελεί **απόλυτη εξειδίκευση των υποστόχων του στόχου 12 του Εθνικού Σχεδίου, όπως αυτό οριστικοποιήθηκε** αμέσως μετά τη λήξη της ανοικτής διαβούλευσης (05.10.2020) και όχι ένα εξ αρχής νέο κείμενο με ξεχωριστούς στόχους και δράσεις. Αυτό καθίσταται σαφές στον πίνακα που παρατίθεται ο οποίος υποδεικνύει ότι υπάρχει απόλυτη αντιστοίχιση των αξόνων και υποστόχων του Εθνικού Σχεδίου με τους Επιχειρησιακούς Στόχους και υποστόχους του Στρατηγικού Σχεδίου (**Συνημμένο 1**). Οι μόνες αλλαγές που έγιναν στους Επιχειρησιακούς άξονες του Στρατηγικού Σχεδίου σε σχέση με τους μεταξύ Άξονες του Επιχειρησιακού Στόχου 12 (Εκπαίδευση για Όλους) του Εθνικού Σχεδίου αφορούν:

1. σε λίγες αναδιατάξεις τις αριθμητικής σειράς (και όχι του περιεχομένου) των στόχων που θέτουν οι Επιχειρησιακοί στόχοι του Στρατηγικού Σχεδίου συγκριτικά με τους άξονες του Εθνικού Σχεδίου π.χ. Ο Άξονας 8 του Στόχου 12 του ΕΣΔ: «Διασφαλίζουμε την ισότιμη πρόσβαση στη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση» έχει καταχωριστεί στο Στρατηγικό Σχέδιο ως Επιχειρησιακός στόχος 7: «Διασφάλιση της Ισότιμης πρόσβασης των Ατόμων με Αναπηρία στη Διά Βίου Μάθηση, Εκπαίδευση και Κατάρτιση» και αντίστροφα ο άξονας 7 του Στόχου 12 του ΕΣΔ («7. Διασφαλίζουμε την ισότιμη μεταχείριση όλων των φοιτητών με αναπηρία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση») έχει καταχωριστεί ως «Επιχειρησιακός στόχος 8: Διασφάλιση της ισότιμης μεταχείρισης των Ατόμων με Αναπηρία στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση»
2. σε αποφυγή επαναλήψεων π.χ. στον Άξονα 1 του Στόχου 12 του ΕΣΔ υπάρχει μία σειρά υποστόχων (Α-Ε) που επαναλαμβάνονται επακριβώς και σε άλλους άξονες του Στόχου 12 του ΕΣΔ και ως εκ τούτου, για λειτουργικούς λόγους, στο Στρατηγικό Σχέδιο επιλέχθηκε να αναφερθούν μόνο μία φορά.

Συνεπώς, επισημαίνεται ότι **στο Στρατηγικό Σχέδιο δεν προστέθηκαν στόχοι, άξονες ή δράσεις, αλλά εξειδικεύτηκαν** (κυρίως ως προς τους δείκτες επίτευξης, τον προϋπολογισμό κοκ) **οι δεσμεύσεις του Εθνικού Σχεδίου.** Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη ότι οι άξονες, υποστόχοι και οι δράσεις του Εθνικού Σχεδίου αντιστοιχούν πλήρως με τους Επιχειρησιακούς στόχους, υποστόχους και δράσεις του Στρατηγικού Σχεδίου καθίσταται σαφές ότι **η λήψη αποφάσεων σε σχέση με τις προτεραιότητες και το περιεχόμενο των στόχων της εκπαιδευτικής πολιτικής λήφθηκαν κατά το στάδιο σύνταξης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης από τις αρμόδιες Επιτροπές που συγκροτήθηκαν από πλευράς του ΥΠΑΙΘ για τον λόγο αυτό και όχι κατά το στάδιο της συγκρότησης του Στρατηγικού Σχεδίου,** που επικεντρώθηκε σε ζητήματα θέσπισης δεικτών, αποτύπωσης της σχετικής κοστολόγησης κοκ.

Με άλλα λόγια η λήψη αποφάσεων επί του περιεχομένου του έγινε από Τεχνικές Επιτροπές που συγκροτήθηκαν βάσει τις κάτωθι αποφάσεις:

1. την υπ.αρ. 9537/27-09-2019 ΥΑ με θέμα: «Συγκρότηση Τεχνικής Επιτροπής με αντικείμενο το Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία» (3 μέλη) (Συνημμένο 2)
2. την υπ αρ. 273/ ΥΑ με θέμα: Σύσταση και συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την εκπόνηση Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Συνημμένο 3)
3. την υπ αρ. 1460/11.02.2021 ΥΑ με θέμα: Επικαιροποίηση απόφασης συγκρότησης Τεχνικής Επιτροπής για την εκπόνηση Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (11 μέλη) (Συνημμένο 4)

Στο ανωτέρω πλαίσιο επισημαίνεται ότι καθ' όλη τη διάρκεια των εργασιών των εν λόγω Επιτροπών/Ομάδων εργασίας το έργο τους ενημερωνόταν πλήρως από στοιχεία που αφορούσαν διεθνείς και ευρωπαϊκές πρακτικές στον χώρο της προαγωγής της ισότιμης πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση από την καθ' ύλην αρμόδια Διεύθυνση, δηλαδή τη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Ο τρόπος ενημέρωσης των μελών των Τεχνικών Επιτροπών και της πολιτικής ηγεσίας, τα τεκμήρια (έγγραφα) της σχετικής ενημέρωσης καθώς και στοιχεία που αποδεικνύουν ότι οι Άξονες του 12^{ου} Στόχου του Εθνικού Σχεδίου και των Επιχειρησιακών Στόχων του Στρατηγικού Σχεδίου είναι συμβατοί με σύγχρονες εκπαιδευτικές πολιτικές και καλές διεθνείς πρακτικές, παρατίθενται αναλυτικά κάτωθι:

A.1.1 Ενημέρωση της πολιτικής ηγεσίας και των μελών της Τεχνικής Επιτροπής σχετικά με διεθνείς εξελίξεις στον χώρο της ενταξιακής εκπαίδευσης καθ' όλη τη διάρκεια σύνταξης των στόχων του Εθνικού Σχεδίου Δράσης (και κατ' Επέκταση του Στρατηγικού)

Το πρώτο προσχέδιο του Εθνικού Σχεδίου συντάχθηκε από τα μέλη της αρχικής Τεχνικής Επιτροπής που είχε συγκροτηθεί με την υπ. Αρ. 9537/27-09-2019 ΥΑ, τα οποία:

α) είχαν παρευρεθεί στις συναντήσεις της Ολομέλειας της Τεχνικής Επιτροπής του Υπουργείου Επικρατείας και

β) είχαν διενεργήσει σε αυτό το πλαίσιο, μαζί με τους εκπροσώπους όλων των άλλων Υπουργείων και ευθυγραμμιζόμενα με τις υποδείξεις του Υπουργείου Επικρατείας, έρευνα καταγραφής και αποτίμησης αναγκών και στοιχείων που άπτονται των δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία. (Σχετ. το υπ αριθμ. πρωτ. 188515/Δ3/29-11-2019) (Συνημμένο 5)

Για την αρχική σύνταξη των υποστόχων του Στόχου 12 Εθνικού/Στρατηγικού Σχεδίου λήφθηκαν υπόψη από τα μέλη της ανωτέρω Επιτροπής μια σειρά προτάσεις της υπηρεσίας μας που είχαν διατυπωθεί αμέσως μετά την εξέταση της χώρας από τον ΟΗΕ & αμέσως μετά την ανακοίνωση του Υπουργείου Επικρατείας για την πρόθεση συγκρότησης τεχνικής επιτροπής για την σύνταξη του Εθνικού Σχεδίου Δράσης (Σεπτέμβριος του 2019). Οι προτάσεις αφορούσαν τον τρόπο προαγωγής του ενταξιακού μοντέλου εκπαίδευσης που εφαρμόζεται διεθνώς, και τους αναγκαίους άξονες παρέμβασης, οι οποίοι στη συνέχεια αποτέλεσαν τους υποάξονες του 12^{ου} στόχου του Εθνικού Σχεδίου και τους Επιχειρησιακούς Στόχους του Στρατηγικού Σχεδίου. Οι προτάσεις αυτές στηρίχτηκαν τεκμηριωμένα τόσο στα πορίσματα εθνικών ερευνών όσο και στη διεθνή εμπειρία που αποκομίστηκε από την εμπλοκή της Διεύθυνσης με τις δράσεις του Ευρωπαϊκού Φορέα Ειδικής Αγωγής και από άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα. Οι ενημερωμένες από τη διεθνή εμπειρία αυτές προτάσεις αποτυπώνονται σε μία σειρά αναφορών που, κατά τη διάρκεια του έτους 2019-2020 (και δη κατά την περίοδο ακριβώς πριν αλλά και κατά τη διάρκεια των εργασιών σύνταξης του 12^{ου} Στόχου του Εθνικού Σχεδίου Δράσης), η Διεύθυνση υπέβαλε και έθεσε υπόψη της πολιτικής ηγεσίας και ιδιαίτερα της Προέδρου/Συντονίστριας των Τεχνικών Επιτροπών του ΥΠΑΙΘ που συγκροτήθηκαν για τη σύνταξη του εν λόγω Σχεδίου, δηλαδή της τ. Γενικής Γραμματέως Πρωτοβάθμιας Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής.

Οι εν λόγω αναφορές αποτυπώνονται στα εξής έγγραφα, τα οποία επισυνάπτονται:

1. στο υπ' αριθμ. πρωτ. 5652/Δ3/11-09/2019 έγγραφο προς το Γραφείο της κ. Υφυπουργού και της κ. Γενικής Γραμματέως ΠΕ, ΔΕ & ΕΑ, το οποίο απεστάλη αμέσως μόλις γνωστοποιήθηκε η πρόθεση του Υπουργείου Επικρατείας για σύνταξη του Εθνικού Σχεδίου Δράσης και λίγες μέρες πριν τη συγκρότηση της αρμόδιας Τεχνικής Επιτροπής ([Συνημμένο 6](#))
2. στο υπ' αριθμ. Πρωτ. 446/Δ3/22-01-2020 έγγραφο προς το Γραφείο της κ. Υπουργού με τίτλο «Ενημερωτικό Σημείωμα σχετικά με την προαγωγή της ενταξιακής εκπαίδευσης» το οποίο απεστάλη προς το Γραφείο της κ. Υπουργού και αποτελεί μια περισσότερο εμπλουτισμένη και στοιχειοθετημένη πρόταση. Το εν λόγω έγγραφο υπεβλήθη αμέσως μετά την ολοκλήρωση της έρευνας χαρτογράφησης ([Συνημμένο 7](#))
3. στο από 10-01-2020 Υπηρεσιακό Σημείωμα προς το Γραφείο της κ. Γενικής Γραμματέως ΠΕ, ΔΕ και ΕΑ το οποίο υποβλήθηκε αμέσως μετά την ολοκλήρωση της έρευνας χαρτογράφησης και κατά την έναρξη σύνταξης των προτεινόμενων στρατηγικών στόχων του σχεδίου. Το εν λόγω έγγραφο

υποβλήθηκε στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ως μέλους της Τεχνικής Επιτροπής. (Συνημμένο 8)

Ειδικά τα 2 τελευταία έγγραφα αποτελούν πανομοιότυπες, ολοκληρωμένες και εμπεριστατωμένες αναφορές σχετικά με τον ενταξιακό στόχο που περιλαμβάνουν:

1. **Ορισμό της έννοιας** και του περιεχομένου της ενταξιακής εκπαίδευσης
2. **Περιγραφή των προϋποθέσεων μετακίνησης** από ένα διαχωριστικό εκπαιδευτικό σύστημα σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που ακολουθεί το ενταξιακό μοντέλο, βάσει της διεθνούς εμπειρίας και βιβλιογραφίας
3. **Ερευνητικά πορίσματα του Ευρωπαϊκού φορέα** σχετικά με εξελίξεις ως προς την προαγωγή του ενταξιακού στόχου σε ευρωπαϊκό επίπεδο
4. **Καλές πρακτικές χωρών μελών του Ευρωπαϊκού Φορέα (π.χ. Πορτογαλία, Ιταλία)**, των οποίων τα εκπαιδευτικά συστήματα έχουν κάποιες ομοιότητες με το ελληνικό (συγκριτικά με άλλα συστήματα τα οποία διαφέρουν κατά πολύ από αυτό)
5. **Πορίσματα εθνικών ερευνών** αλλά και σχετικής έρευνας της Διεύθυνσης ΕΑΕ που αφορούσε τους φραγμούς στην εκπαίδευση και παρουσιάστηκε σε εκδήλωση της ΕΣΑΜΕΑ και του ΚΑΝΕΠ της ΓΣΕΕ κατά το έτος 2018.
6. **Συστάσεις σχετικά με τους βασικούς άξονες των αναγκών μεταρρυθμίσεων** βάσει της διεθνούς εμπειρίας.

Τα ανωτέρω έγγραφα και ειδικότερα οι βασικοί άξονες και οι καλές πρακτικές που παρουσιάζονται σε αυτά αποτέλεσαν βάση συζητήσεων για τη συγκρότηση και διαπραγμάτευση των προτεινόμενων στόχων του Εθνικού Σχεδίου τόσο κατά τις συναντήσεις της αρχικής Τεχνικής Επιτροπής όσο και κατά τις συζητήσεις της Ολομέλειας της τελικής του ΥΠΑΙΘ όπως αυτή ανασυντάχθηκε στην πορεία.

Όλα τα ανωτέρω έγγραφα συμπληρώθηκαν με:

α. το υπ' αριθμ. 3321/Δ3/18-6-2020 ΥΣ με θέμα «Ενημερωτικό Σημείωμα» που περιέγραφε όλες τις διακρατικές δράσεις του Ευρωπαϊκού Φορέα αλλά και άλλων διακρατικών συνεργασιών που σύναπτε η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής με ενδείξεις στόχων (Συνημμένο 9) και κυρίως

β. το από υπ' αριθμ. πρωτ. 4109/Δ3/17-07-2020 Υπηρεσιακό Σημείωμα το οποίο υποβλήθηκε στην κ. Γ.Γ. ΠΕ, ΔΕ & ΕΑ, υπό την ιδιότητά της ως Προέδρου της αρμόδιας Τεχνικής Επιτροπής. Το θέμα του εν λόγω εγγράφου είναι: «Ενημέρωση σχετικά με την αναγκαιότητα της συμπεριληπτικής/ενταξιακής εκπαίδευσης και τον τρόπο εφαρμογής της σε διαφορετικές Ευρωπαϊκές Χώρες». Το εν λόγω έγγραφο περιγράφει συνοπτικά πώς προσεγγίζουν το ενταξιακό αίτημα καθεμία από τις χώρες- μέλη

του Ευρωπαϊκού Φορέα Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης, με περιληπτική αναφορά σε νόμους σταθμούς, σχέδια δράσης και καλές πρακτικές (Συνημμένα 10 A & 10B)

Οι διαφορετικές προσεγγίσεις χωρών σε σχέση με το ενταξιακό αίτημα, οι οποίες περιγράφονται παραπάνω συζητήθηκαν κατ' επανάληψη στην Τεχνική Επιτροπή η οποία συγκρότησε τους Στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά το μέρος της αρμοδιότητας του ΥΠΑΙΘ πριν την τελική του οριστικοποίηση, και η οποία επιμελήθηκε στη συνέχεια και τη σύνταξη των Επιχειρησιακών Στόχων του Στρατηγικού Σχεδίου για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία.

Όλες οι ανωτέρω διεργασίες τροφοδοτήθηκαν επίσης και από το γεγονός ότι, -κατ' ευτυχή συγκυρία- η έναρξη των εργασιών συγκρότησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης συνέπεσε με την έναρξη των εργασιών του προγράμματος τεχνικής υποστήριξης που χρηματοδότησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τίτλο: «*Promoting inclusive education: addressing challenges in legislation, educational policy and practice*». Στο πλαίσιο του προγράμματος πολλά από τα μέλη της Τεχνικής Επιτροπής (στην αρχική και αναθεωρημένη της μορφή) είχαν την ευκαιρία:

Α) να παρευρεθούν (μαζί με πλήθος στελεχών εκπαίδευσης από όλη την Ελλάδα) σε 2 διημερίδες παρουσίασης καλών ενταξιακών πρακτικών από εκπροσώπους της Ιταλίας, της Πορτογαλίας και της Σκωτίας αλλά και του Ευρωπαϊκού Φορέα. Οι ημερίδες έλαβαν χώρα σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη (Συνημμένα 11 A & 11B).

Β) να συμμετέχουν σε θεματικά εστιασμένες υποομάδες εργασίας που ασχολούνταν με ζητήματα αξιολόγησης, μετάβασης και σύνταξης οδηγιών για την ενταξιακή εκπαίδευση και στις οποίες συμμετείχαν καθ' όλη τη διάρκεια σύνταξης του Εθνικού & Στρατηγικού Σχεδίου σημαντικοί Ευρωπαίοι ακαδημαϊκοί και εμπειρογνώμονες άλλων χωρών (Ιταλία, Πορτογαλία, Σκωτία) (Συνημμένο 12). Οι εργασίες των εν λόγω ομάδων δεν περιορίστηκαν μόνο στη συμμετοχή σε συναντήσεις εργασίας αλλά στη σύνταξη εκτενών παραδοτέων που θα υιοθετηθούν στην εκπαιδευτική πράξη αμέσως μετά την πιλοτική εφαρμογή τους, στο πλαίσιο της β φάσης τεχνικής υποστήριξης που έχει λάβει το ΥΠΑΙΘ από την Επιτροπή Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Β. Συνεκτίμηση Στρατηγικών σχεδίων άλλων χωρών για την ισότιμη πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση κατά το στάδιο της σύνταξης του Στρατηγικού Σχεδίου

Επισημαίνουμε ότι το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης άρχισε να συγκροτείται αμέσως μετά τη λήξη της διαβούλευσης του Εθνικού Σχεδίου (05.10.2020) και τη συγκέντρωση και αποστολή των σχετικών σχολίων που αφορούσαν το ΥΠΑΙΘ από τους συμβούλους του Υπουργού Επικρατείας. Χρονικός ορίζοντας αρχικής συγκρότησής του ήταν ο Οκτώβρης του 2020 και οριστικοποίησής του ο Νοέμβριος του 2020. Σε αυτό το πλαίσιο, το Στρατηγικό Σχέδιο επί της ουσίας αναμενόταν να αποτελέσει εξειδίκευση των στόχων του Εθνικού Σχεδίου.

Όπως προαναφέρθηκε, η αρχική «μεταφορά» των υποαξόνων και των δράσεων του Στόχου 12 (Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους) του Εθνικού Σχεδίου στο Στρατηγικό Σχέδιο ανατέθηκε στο Τμήμα Γ της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής. Η μεταφορά αυτή, που έγινε αμέσως μετά τη λήξη της διαβούλευσης του Εθνικού Σχεδίου, αποσκοπούσε στο να υπάρξει ένα λειτουργικό, πρακτικά εφαρμόσιμο κείμενο δράσεων που να οριοθετεί ανά Γενική Γραμματεία, να προσανατολίζει και να ελέγχει σαφώς τις επιμέρους ενέργειες. Κατά τη μεταφορά των αξόνων σκοπίμως δεν υπήρξε καμία παρέμβαση στο περιεχόμενο του Εθνικού Σχεδίου και κατά συνέπεια το Στρατηγικό Σχέδιο όπως ακριβώς το Εθνικό Σχέδιο στο πεδίο της Εκπαίδευσης είναι απολύτως συμβατό με τις επιταγές του ΟΗΕ, τις τοποθετήσεις των φορέων και τις διεθνείς πρακτικές που προαναφέρθηκαν (και θα τεκμηριωθούν ως προς τη συμβατότητά τους στη συνέχεια).

Σε αυτό το πλαίσιο **το πρώτο προσχέδιο του Στρατηγικού Σχεδίου παραδόθηκε από την Προϊσταμένη του Τμήματος Γ στον Προϊστάμενο της εν λόγω Διεύθυνσης**, ο οποίος, αμέσως μετά την ανάληψη της εν λόγω θέσης, τον Οκτώβριο του 2021, συντόνιζε τις σχετικές ενέργειες. Η αποστολή του εν λόγω προσχεδίου έγινε μέσω μηνύματος ηλεκτρονικής αλληλογραφίας που απεστάλη από την Προϊσταμένη του Τμήματος Γ στις 11/11/2022 και το οποίο επισυνάπτεται (Συνημμένο 13). Υπογραμμίζεται ότι το συγκεκριμένο προσχέδιο δεν κατέστη εφικτό να αποσταλεί από το Τμήμα Γ στον Διευθυντή της Ειδικής Αγωγής μέσω ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου δεδομένου ότι η Προϊσταμένη του Γ Τμήματος που αρχικώς το συνέταξε βρισκόταν επί 2μηνου εκτός εργασίας λόγω σοβαρού προβλήματος υγείας και, ως εκ τούτου, δεν δικαιούταν να κάνει χρήση του ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου της Υπηρεσίας. Για τη σύνταξη του προσχεδίου (και δεδομένου ότι από τον Ευρωπαϊκό Φορέα δεν υπήρξαν σχετικές εξειδικευμένες κατευθύνσεις), **συγκεντρώθηκαν μια σειρά Σχεδίων Δράσης άλλων χωρών που συνιστούσαν καλές πρακτικές**, η λογική των οποίων αποτυπώθηκε στο τελικό προσχέδιο. Υπογραμμίζεται ότι τα σχέδια δράσης **στις πλείστες των περιπτώσεων αποτελούσαν λειτουργικούς οδηγούς εθνικής δράσης και, ως εκ τούτου, σε καμία περίπτωση δεν συνοδεύονταν από εξειδίκευση ή περιγραφή πολιτικών/καλών πρακτικών άλλων χωρών π.χ. της ΕΕ (Το γεγονός αυτό κρίνουμε σημαντικό να τεθεί στην κρίση σας,**

ιδίως σε σχέση με την παρ 16 του προσχεδίου της Εκθέσεων Ελέγχου, στην οποία αναφέρεται ότι «δεν υπάρχει περιγραφή των σχετικών πολιτικών/καλών πρακτικών των κρατών της ΕΕ»).

Σε κάθε περίπτωση πάντως, στη βάση της ανωτέρω λογικής καθώς και καλών εθνικών πρακτικών Στρατηγικού Σχεδιασμού (ΕΚΕΠΙΣ), για τη σύνταξη του Στρατηγικού Σχεδίου αξιοποιήθηκαν αρχές και κατευθύνσεις από τα κάτωθι Στρατηγικά Σχέδια τα οποία αντλήθηκαν κατόπιν επαφών της Υπηρεσίας με εκπροσώπους χωρών του **Ευρωπαϊκού Φορέα Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης** αλλά και από σχετικές αναζητήσεις στη βιβλιογραφία και στο διαδίκτυο:

1. **Ιρλανδία:** Action Plan for Education (2018) (Συνημμένο 13Α)
2. **Πορτογαλία:** Action Plan 2018-2020- Moving the Inclusive Agenda Forward (Συνημμένο 13Β)
3. **UK:** DfE strategy 2015-2020 World-class education and care (Συνημμένο 13 Γ)
4. **Νορβηγία:** A Society for All- The government’s strategy for the equality of persons with disabilities for the period 2020–2030 (Συνημμένο 13Δ)
5. **Αυστραλία,** Department for Education: Disability Access and Inclusion Plan (DAIP) 2020-2023 (Συνημμένο 13 Ε)
6. **US- Columbia,** 213 Special Education Strategic Plan Update (Συνημμένο 13 ΣΤ)
7. **US** Department of Education Strategic Plan for fiscal years 2018-2022 (Συνημμένο 13 Ζ)
8. **Montenegro** (σε συνεργασία με τη UNICEF): 2019-2025 inclusive Education Strategy (Συνημμένο 13 Η)
9. **Αυστραλία:** National Disability Strategy 2010-2020 (Συνημμένο 13 Θ)
10. **Council of Europe:** Disability Strategy 2017-2023 (Συνημμένο 13 Ι)
11. **Νέα Ζηλανδία:** Disability strategy 2016-2026 (Συνημμένο 13 ΙΑ)

Τα ανωτέρω κείμενα τέθηκαν υπόψη του προϊσταμένου και για τον λόγο αυτό επισυνάφθηκαν στο εν λόγω μήνυμα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας.

Το προσχέδιο που συγκροτήθηκε λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω υπεβλήθη από τον τ. Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής στα μέλη της Τεχνικής Επιτροπής, συνολικά αλλά και κατά το μέρος των αρμοδιοτήτων τους, για διαβούλευση και συμπλήρωση των σχετικών πεδίων. Οριστικοποιήθηκε από την πολιτική ηγεσία τον Ιανουάριο του 2021.

Γ. Τεκμηρίωση της συμβατότητας του Στρατηγικού Σχεδίου με τις υποδείξεις του Ευρωπαϊκού Φορέα Ειδικής Αγωγής & Ενταξιακής

Εκπαίδευσης και με τις διεθνείς πρακτικές στον χώρο της ενταξιακής εκπαίδευσης.

Γ.1 / Κρίνοντας εκ του αποτελέσματος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στον απόηχο της σύνταξης του εν λόγω Στρατηγικού Σχεδίου, το οποίο παρουσιάστηκε σε πολλές διακρατικές συναντήσεις, ο Ευρωπαϊκός Φορέας και οι ευρωπαϊοί εταίροι μας εξέφρασαν το ενδιαφέρον και την ικανοποίησή τους σε σχέση με αυτή την εξέλιξη. Ενδεικτικά ως προς τούτο αναφέρεται ότι για τον λόγο αυτό η Υπηρεσία μας κλήθηκε να παρουσιάσει το συγκεκριμένο σχέδιο καθώς και μία σειρά άλλων μεταρρυθμίσεων ως καλή πρακτική:

1. στο πλαίσιο προγράμματος Τεχνικής Υποστήριξης της Πολωνίας (PLA), όπου έγινε σχετική παρουσίαση αλλά και κατάθεση αναλυτικού briefing paper με αναλυτική μνεία στο Στρατηγικό Σχέδιο [\(Συνημμένο 14\)](#)
2. στο πλαίσιο των συναντήσεων θεματικών προγραμμάτων του Ευρωπαϊκού Φορέα π.χ. πρόγραμμα CROSP.

Επίσης το Στρατηγικό Σχέδιο μαζί με τα συνολικά αποτελέσματα του προγράμματος τεχνικής υποστήριξης με τίτλο: «Promoting inclusive education: addressing challenges in legislation, educational policy and practice» κληθήκαμε ως Υπηρεσία να το παρουσιάσουμε σε στρογγυλό τραπέζι που διοργανώθηκε επ' ευκαιρία της Πορτογαλικής Προεδρίας της ΕΕ τον Απρίλιο του 2021. [\(Συνημμένο 15\)](#)

Γ.2/ Για την τεκμηρίωση από πλευράς της Υπηρεσίας μας και την εκτίμηση από πλευράς του Ελεγκτικού Συνεδρίου της συμβατότητας του Στρατηγικού Σχεδίου με τα διεθνή προτάγματα και τις διεθνείς καλές πρακτικές κρίνουμε σκόπιμο να παραθέσουμε τα εξής:

Γ.2.1 Πίνακα Συνάφειας του Στρατηγικού Σχεδίου με τις Αρχές του Ευρωπαϊκού Φορέα και καλές πρακτικές άλλων χωρών [\(Συνημμένο 16\)](#), που αντιστοιχεί τους στόχους του Εθνικού/Στρατηγικού Σχεδίου με:

- **Τις βασικές αρχές & τα λειτουργικά στοιχεία** της ενταξιακής εκπαίδευσης, όπως αποτυπώνονται σε μία σειρά κειμένων- αρχών του Ευρωπαϊκού Φορέα
- **Τα βασικά πορίσματα επιμέρους θεματικών προγραμμάτων**
- **Καλές πρακτικές άλλων χωρών που λήφθηκαν υπόψη** ως γενικές κατευθύνσεις κατά τη σύνταξη και εφαρμογή του σχεδίου.

Γ.2.2. Τις απόψεις και εμπειρίες της Υπηρεσίας μας από την επαφή με την ακαδημαϊκή κοινότητα και Ευρωπαϊκούς & Διεθνείς Φορείς.

Όπως καθίσταται σαφές από όλες τις αναφορές-εκθέσεις για τον τρόπο προαγωγής του ενταξιακού στόχου που κατατέθηκαν στην πολιτική ηγεσία και λήφθηκαν υπόψη κατά τη σύνταξη των υποστόχων του Άξονα 12 (Εκπαίδευση

για όλους) του Εθνικού Σχεδίου, οι προτάσεις που έγιναν από το Τμήμα Γ αφορούσαν γενικές συστάσεις, ενταξιακά μοντέλα και πρακτικές (υπό μορφή ευρύτερων προσεγγίσεων, αξόνων προτεραιότητας & Στρατηγικών Σχεδίων) που προκύπτουν από τη διεθνή εμπειρία. Συνειδητά δεν γίνεται καμία αναφορά σε πρακτικές ή μοντέλα που μπορούν να μετεμφυτευθούν αυτούσια ή αποπλαισιωμένα από άλλα εκπαιδευτικά συστήματα στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας. Η αναγκαιότητα υιοθέτησης μίας τέτοιας στάσης υπογραμμίζεται emphatically στη σχετική, διεθνή βιβλιογραφία⁴⁰, δεδομένου ότι όλες οι χώρες λειτουργούν εντός διαφορετικών ιστορικών και κοινωνικοπολιτισμικών συμφραζομένων και εντός διαφορετικών περιβαλλόντων εκπαιδευτικής και κοινωνικής πρόνοιας. Νοηματοδοτούν επίσης στην πράξη διαφορετικά την έννοια της εκπαιδευτικής ένταξης. Με ικανοποίηση διαπιστώσαμε ότι αυτό λήφθηκε υπόψη από την Ελεγκτική αρχή, σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται στον πρόλογο του 12ου Ευρήματος του αντίστοιχου Πίνακα Ευρημάτων.

Υπό το πρίσμα μιας τέτοιας λογικής, ακόμα και στην περίπτωση που εντός των αναφορών και των τοποθετήσεών μας έγιναν πιο εξειδικευμένες αναφορές σε εκπαιδευτικά συστήματα χωρών που ενδεχομένως τα εκπαιδευτικά τους συστήματα κρίνονται σε κάποια σημεία (αλλά όχι σε άλλα) πιο συμβατά με το ελληνικό (π.χ. Ιταλία, Πορτογαλία), επισημάνθηκε ότι οι σχετικές προτάσεις αποτέλεσαν τροφή για σκέψη, αναστοχασμό επί των δικών μας πρακτικών και πηγή έμπνευσης για μελλοντικό (βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο) σχεδιασμό και όχι μία πρακτική που κατά την τρέχουσα περίοδο μπορεί να μεταφερθεί αυτούσια στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Κατά συνέπεια μια σειρά γενικότερων κατευθύνσεων και πρακτικών άλλων χωρών κρίθηκε ότι μπορούν να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης και βάση αναστοχασμού ως προς τη θέσπιση άλλοτε βραχυπρόθεσμων και άλλοτε μακροπρόθεσμων στόχων (πχ. 4^η στήλη, [συνημμένο 16](#)) - Όλα αυτά, όμως, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές και κοινωνικοπολιτισμικές παραμέτρους της χώρας μας. Για τον λόγο αυτό, στο πλαίσιο ενός τέτοιου σκεπτικού, τέθηκαν υπό αυτή την οπτική υπόψη των αρμόδιων Τεχνικών Επιτροπών. Συνεπώς, κατά την κρίση της υπηρεσίας μας το κέντρο βάρους των όποιων (νομοπαρασκευαστικών και άλλων προσπαθειών) πρέπει να επικεντρωθεί στο πώς θα δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την

---

⁴⁰ Π.χ. Barton, L., & Armstrong F. (2019). Αναπηρία, Εκπαίδευση & Ένταξη: Διαπολιτισμικά θέματα και διλήμματα Στο: Albrecht G.L, Seelman K., Bury M. (2019). Εγχειρίδιο Σπουδών στην Αναπηρία. Σύγχρονες Πολυεπιστημονικές Θεωρήσεις. Επιστημονική επιμέλεια Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου, Α. Ζώνιου-Σιδέρη, εκδ. Πεδίο, Αθήνα, (σελ.777-796).

ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία (αλλά και όλων των μαθητών στην εκπαίδευση), αξιοποιώντας τις διεθνείς επιταγές και τη διεθνή πρακτική με τρόπο που να αποφεύγει την αποσπασματική ή αποπλαισιωμένη υιοθέτηση πρακτικών δοκιμασμένων και ενδεχομένως επιτυχημένων σε άλλα πλαίσια. Με άλλα λόγια, το κέντρο βάρους πέφτει στην τήρηση των όρων της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του ΟΗΕ και στη γενικότερη ευθυγράμμιση με τα συστήματα άλλων χωρών ως προς γενικότερες κατευθύνσεις υιοθέτησης του ενταξιακού στόχου, όπως αυτές υπαγορεύονται από το General Comment No4 που εξειδικεύει την εν λόγω Σύμβαση και αποτελεί «οδοδείκτη» για όλες τις χώρες και όπως αυτές τελικά υιοθετούνται διεθνώς από τις περισσότερες χώρες (πχ σύνταξη Στρατηγικών πλάνων, έμφαση στην ενταξιακή αρχική και συνεχιζόμενη επιμόρφωση εκπαιδευτικών, υιοθέτηση πολυεπίπεδων παρεμβάσεων, υιοθέτηση των αρχών του Καθολικού Σχεδιασμού κοκ) (Συνημμένο 16)

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, ο Ευρωπαϊκός Φορέας λειτουργεί ως ένα πολύτιμο πεδίο ζυμώσεων μεταξύ εκπροσώπων χωρών που αξιοποιούν τα θεματικά προγράμματα του για να αναστοχαστούν επί των ισχυουσών πολιτικών τους και να ενημερώσουν τις δικές τους πρακτικές συνομιλώντας και συμπράττοντας με εμπειρογνώμονες άλλων χωρών. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, επίσης, η συμμετοχή της χώρας μας στις δράσεις του παρέχει ένα όραμα, μία κοινή κατεύθυνση στόχευσης και μία ευρεία στοχοθεσία ως προς τη δημιουργία ενός Σχολείου για Όλους που περιγράφει τις αλλαγές που πρέπει να γίνουν (π.χ. στη νομοθεσία, στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών, στη διασφάλιση συνθηκών προσβασιμότητας κοκ), τις οποίες κάθε χώρα πρέπει να προσαρμόσει στα δικά της δεδομένα και ακολουθώντας τους δικούς της ρυθμούς και πορεία. Για τον λόγο αυτό άλλωστε, στις περιπτώσεις που μία χώρα επιθυμεί εξειδικευμένες προτάσεις από τον Ευρωπαϊκό Φορέα σε σχέση με την εφαρμογή της ενταξιακής εκπαίδευσης, ο Φορέας δεν την παραπέμπει απλά σε πρακτικές άλλων χωρών αλλά αναλαμβάνει την εκπόνηση εξειδικευμένου Audit, στο πλαίσιο του οποίου χαρτογραφεί τις ιστορικές και τρέχουσες κοινωνικοπολιτισμικές της συνθήκες στον χώρο της εκπαίδευσης και προβαίνει σε εξατομικευμένες συστάσεις, τηρώντας πιστά τις αρχές της Σύμβασης και του General Comment No 4. Τα αντίστοιχα Audits τα αναλαμβάνει επιπρόσθετα με την παροχή των υφιστάμενων βάσει της ετήσιας συνδρομής υπηρεσιών του, ούτως ώστε να υπάρξει μία τεκμηριωμένη υπόδειξη και όχι μια απλή μεταφορά πρακτικών άλλων χωρών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα audit είναι τα εξής:

- Ισλανδία 2015: <https://www.european-agency.org/news/external-audit-iceland>,
- Μάλτα 2015: <https://www.european-agency.org/news/external-audit-report-launched-malta>)

Η αναγκαιότητα ύπαρξης εξατομικευμένων προσεγγίσεων σε ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής για την αναπηρία και όχι μίας απλής μεταφοράς πρακτικών από τη μία χώρα στην άλλη καθίσταται σαφής από τον ίδιο τον Ευρωπαϊκό Φορέα και σε μία σειρά επίσημων κειμένων του καθώς και άρθρων του στη σχετική βιβλιογραφία. Ενδεικτικά ως προς τούτο αναφέρουμε τα κάτωθι αποσπάσματα συλλογικού τόμου του Φορέα⁴¹:

«At the policy level all European countries agree that the key European & International Statements and resolutions on special needs and inclusive education provide the main principles regarding equal opportunities in education that underpin national policies and provide a frame of reference for national level work. Such guidelines highlight the need for teaching to promote wider access to learning experiences that respect individual differences and quality education for all focused upon personal strengths rather than weaknesses. However, **how these key principles are translated into policy that directs practice for teaching and learning in inclusive settings in European countries differs greatly, (...)**»

«The present education systems (both policies and practice) in European countries have evolved over a relatively long period of time, within very specific contexts and are therefore **highly individual** (Meijer, 1999, 2003). These systems are very much embedded within national level countries, traditions and debates relating to education generally and inclusive education specifically. In this context... the European Agency's work with policy makers, researchers and practitioners from across Europe clearly indicates that when policy and practice for inclusive education is being debated at the European level, **the national - level stakeholders may not be thinking or talking about the same concepts or realities** (European Agency, 2013). ..there are **difficulties in reaching shared definitions on inclusion** -both within individual countries as well as at European level (p.3) there are a number of factors that give rise to difficulties in identifying or reaching shared understandings of terminology and core concepts relating to inclusion”

“inclusive education systems as a vision for all learners and wider stakeholders in education gives direction to the work of policymakers. However as has been outlined in previous sections, **how the vision can be enacted and achieved is dependent upon different country contexts and situations**”.

Λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τα ανωτέρω, επισημαίνεται ότι η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής **αξιοποιεί στο μέγιστο βαθμό το δίκτυο του Ευρωπαϊκού Φορέα** και υποστηρίζεται από αυτό στην ανάπτυξη του κοινού οράματος που

---

⁴¹ European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2016) Implementing Inclusive Education: Issues in Bridging the Policy-Practice Gap. UK: Emerald Books.

είναι η δημιουργία ενός σχολείου για όλους. Υποστηρίζεται επίσης από την τεχνογνωσία που έχει αναπτυχθεί στους κόλπους της κατόπιν επαφής όχι μόνο με την ευρωπαϊκή αλλά και τη διεθνή εμπειρία.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, για τη σύνταξη του Στρατηγικού Σχεδίου λήφθηκε προφανώς υπόψη η **τεχνογνωσία που έχει αναπτυχθεί** στο πλαίσιο της επαφής μας με:

A) τα κείμενα αρχών του Ευρωπαϊκού Φορέα και συγκεκριμένα με τα κάτωθι:

- European Agency for Development in Special Needs Education, 2009. **Key Principles for Promoting Quality in Inclusive Education – Recommendations for Policy Makers**, Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education
- European Agency for Development in Special Needs Education (2011) **Key Principles for Promoting Quality in Inclusive Education – Recommendations for Practice**, Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2021. **Key Principles – Supporting policy development and implementation for inclusive education**. (V. J. Donnelly and A. Watkins, eds.). Odense, Denmark

B) τα πορίσματα των κάτωθι θεματικών προγραμμάτων του Φορέα.

- **Country policy review and analysis (CPRA)**,
- **European Agency Statistics on Inclusive Education (EASIE)**,
- **The changing role of specialist provision in supporting inclusive education (CROSP)**,
- **Supporting inclusive school leadership (SISL)**,
- **Out of School Learners**,
- **Teacher Professional Learning for Inclusion (TPL4I)**,
- **Preventing school failure (PSF)**: Examining the potential of inclusive educational policies in relation to systems and individuals.

Γ) οι καλές πρακτικές χωρών (σε επίπεδο προτεραιοτήτων και γενικών κατευθύνσεων), όπως αυτές εν συντομία αποτυπώνονται στο υπ' αριθμ. Πρωτ. 4109/Δ3/17-07-2020

έγγραφο προς την πολιτική ηγεσία (Συνημμένο 10 A & 10B).

Καταληκτικά θα θέλαμε να υπογραμμίσουμε τα εξής 2 σημεία:

A. ότι οι συντάκτες του προσχεδίου του Εθνικού /Στρατηγικού Σχεδίου ταυτίζονται με τα πρόσωπα που συμμετέχουν στις ανωτέρω διακρατικές δράσεις, όχι μόνο μέσω της συμμετοχής τους σε συναντήσεις και εργασίες

αλλά μέσω της διαρκούς και εργώδους ανατροφοδότησης επί ζητημάτων της ελληνικής ενταξιακής εκπαιδευτικής πολιτικής της χώρας μας και

Β. ότι το Στρατηγικό Σχέδιο δίνει τον σκελετό/το γενικότερο πλαίσιο προσέγγισης του ενταξιακού σκεπτικού. Το πώς θα προσεγγιστεί στην πράξη το ενταξιακό σκεπτικό θα εξαρτηθεί κατά πολύ από την επιτυχία των δράσεων των επιμέρους αξόνων του (π.χ την επιτυχή νομοθέτηση, την επιτυχή σύνταξη και εφαρμογή πλάνων δράσης για την προσβασιμότητα, την επιτυχή υλοποίηση πιλοτικών προγραμμάτων, την επιτυχή πλαισίωση θεσμών όπως οι ΕΔΥ που δύνανται να συμβάλλουν στη μετατροπή του ειδικού σχολείου σε κέντρο στήριξης της ενταξιακής εκπαίδευσης κοκ).

Δ. Τεκμηρίωση του τρόπου με τον οποίο διεθνείς καλές πρακτικές ενημερώνουν την υλοποίηση των επιμέρους αξόνων του του Στόχου 12 του Εθνικού Σχεδίου Δράσης όσο του Στρατηγικού Σχεδίου.

Στις ανωτέρω ακριβώς δράσεις δίνουμε πολύ μεγάλη σημασία και προσπαθούμε διαρκώς να τις τροφοδοτούμε με ενταξιακά ερεθίσματα που προκύπτουν από τη διεθνή εμπειρία.

Ενδεικτικά ως προς τούτο λοιπόν αναφέρουμε ότι κατά την έναρξη των εργασιών της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης:

1) απεστάλη για μελέτη σε όλα τα μέλη της Επιτροπής (ανάλογα με την θεματική υποκατηγορία στην οποία υπάχθηκαν π.χ. ομάδα για την πρώιμη παρέμβαση, για την επαγγελματική εκπαίδευση κοκ) στοχευμένο υλικό με διεθνείς πρακτικές επί του πεδίου ενδιαφέροντος της, κείμενα πολιτικής του Ευρωπαϊκού Φορέα καθώς και το κείμενο της Σύμβασης του ΟΗΕ και μια σειρά λοιπών στοιχείων (Συνημμένο 17, 17 Α, 17 Β, 17 Γ, 17 Δ, 17^Ε, 17 ΣΤ)

2) δόθηκε η ευκαιρία σε πολλά από τα μέλη της Επιτροπής να παρακολουθήσουν συναντήσεις με τον Ευρωπαϊκό Φορέα στο πλαίσιο της λήψης τεχνικής βοήθειας από το πρόγραμμα με τίτλο: «*Promoting inclusive education: addressing challenges in legislation, educational policy and practice*». Μάλιστα πολύ από τους συντάκτες του ν.4823/2021 ήταν οι ίδιοι που συνεργάστηκαν με διακεκριμένους ακαδημαϊκούς και εμπειρογνώμονες του εξωτερικού (π.χ. με τον καθηγητή Alan Dyson και ειδικούς εμπειρογνώμονες των Υπουργείων Παιδείας της Πορτογαλίας, της Ιταλίας και της Σκωτίας) στο πλαίσιο του έργου .

3) υπήρξαν άμεσες επαφές με εκπροσώπους άλλων κρατών για να συζητηθούν σχετικές καλές πρακτικές π.χ.

-επαφή με τον εθνικό εκπρόσωπο της Κύπρου για να υπάρξει ενημέρωση σχετικά με την ενταξιακή μεταρρύθμιση στη νομοθεσία της Κύπρου. (Συνημμένο 18)

-επαφή με τους εκπροσώπους όλων των χωρών του Ευρωπαϊκού Φορέα σχετικά με το ζήτημα διαχείρισης της εξατομικευμένης υποστήριξης/παράλληλης στήριξης (Συνημμένο 19)

Η ίδια λογική ακολουθείται και σε όλες τις υπόλοιπες δράσεις του Στρατηγικού σχεδίου. Ιδίως δε για το πολύ σημαντικό πιλοτικό πρόγραμμα δημιουργίας ενταξιακών σχολικών κοινοτήτων ζητήσαμε και λάβαμε έγκριση για την υποστήριξή του από το Πρόγραμμα Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τεχνικό πάροχο τον Ευρωπαϊκό Φορέα Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης.

Παρομοίως καλές πρακτικές άλλων χωρών λήφθηκαν υπόψη κατά τις εργασίες άλλων Επιτροπών του Στρατηγικού Σχεδίου, π.χ.

- καλές πρακτικές άλλων χωρών ως προς τη σύνταξη Οδηγού Φυσικής Προσβασιμότητας από την αντίστοιχη διυπουργική Επιτροπή Φυσικής Προσβασιμότητας

-καλές πρακτικές άλλων χωρών ως προς τη σύνταξη του Οδηγού Ενταξιακής Εκπαίδευσης.

Β) Σε σχέση με εύρημα ότι το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης δεν αποτέλεσε αντικείμενο διαβούλευσης με τους ενδιαφερόμενους φορείς.

Όπως προαναφέρθηκε, το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση αποτελεί **απόλυτη εξειδίκευση των υποστόχων του στόχου 12 του του Εθνικού Σχεδίου, όπως αυτό οριστικοποιήθηκε** αμέσως μετά τη λήξη της ανοικτής διαβούλευσής (05.10.2020) και όχι ένα εξ αρχής νέο κείμενο με ξεχωριστούς στόχους και δράσεις. Αυτό καθίσταται σαφές στον πίνακα που παρατίθεται ο οποίος υποδεικνύει ότι υπάρχει απόλυτη αντιστοίχιση των αξόνων και υποστόχων του Εθνικού Σχεδίου με τους Επιχειρησιακούς Στόχους και υποστόχους του Στρατηγικού Σχεδίου (Συνημμένο 20). Οι μόνες αλλαγές που έγιναν στους Επιχειρησιακούς άξονες του Στρατηγικού Σχεδίου σε σχέση με τους μεταξύ Άξονες του Επιχειρησιακού Στόχου 12 (Εκπαίδευση για Όλους) του Εθνικού Σχεδίου αφορούν:

3. σε λίγες αναδιατάξεις τις αριθμητικής σειράς (και όχι του περιεχομένου) των στόχων που θέτουν οι Επιχειρησιακοί στόχοι του Στρατηγικού Σχεδίου συγκριτικά με τους άξονες του Εθνικού Σχεδίου π.χ. Ο Άξονας 8 του Στόχου 12 του ΕΣΔ: «Διασφαλίζουμε την ισότιμη πρόσβαση στη δια βίου εκπαίδευση και

κατάρτιση» έχει καταχωριστεί στο Στρατηγικό ως Επιχειρησιακός στόχος 7: «Διασφάλιση της Ισότιμης πρόσβασης των Ατόμων με Αναπηρία στη Διά Βίου Μάθηση, Εκπαίδευση και Κατάρτιση» και αντίστροφα ο άξονας 7 του Στόχου 12 του ΕΣΔ («7. Διασφαλίζουμε την ισότιμη μεταχείριση όλων των φοιτητών με αναπηρία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση») έχει καταχωριστεί ως «Επιχειρησιακός στόχος 8: Διασφάλιση της ισότιμης μεταχείρισης των Ατόμων με Αναπηρία στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση»

4. σε αποφυγή επαναλήψεων π.χ. στον Άξονα 1 του Στόχου 12 του ΕΣΔ υπάρχει μία σειρά υποστόχων (Α-Ε) που επαναλαμβάνονται επακριβώς και σε άλλους άξονες του Στόχου 12 του ΕΣΔ και ως εκ τούτου στο Στρατηγικό Σχέδιο, για λειτουργικούς λόγους επιλέχθηκε να αναφερθούν μόνο μία φορά.

Συνεπώς, επισημαίνεται ότι στο Στρατηγικό Σχέδιο δεν προστέθηκαν στόχοι, άξονες ή δράσεις, αλλά για λειτουργικούς λόγους εφαρμογής του, εξειδικεύτηκαν (κυρίως ως προς τους δείκτες επίτευξης, τον προϋπολογισμό κοκ) οι δεσμεύσεις του Εθνικού Σχεδίου. Σε αυτό το πλαίσιο, η διαβούλευση επί του περιεχομένου των επιμέρους στόχων έγινε από τη διαδικασία ανοικτής διαβούλευσης, στο πλαίσιο της οποίας κατέθεσαν τις απόψεις τους όλοι οι ενδιαφερόμενοι ιδιώτες και Φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών επί των επιμέρους στόχων (<http://www.opengov.gr/yep/?p=700>). Οι παρατηρήσεις των ανωτέρω επί ζητημάτων Εκπαίδευσης (Στόχος 12 του Εθνικού Σχεδίου) απεστάλησαν στο ΥΠΑΙΘ από το Υπουργείο Επικρατείας, εξετάστηκαν από την αρμόδια Τεχνική Επιτροπή του ΥΠΑΙΘ και συμπεριλήφθηκαν πλήρως στην οριστικοποιημένη εκδοχή του Εθνικού Σχεδίου και κατ' επέκταση του Στρατηγικού Σχεδίου. Δεδομένου ότι το Εθνικό Σχέδιο Δράσης είχε ήδη τεθεί σε δημόσια διαβούλευση και είχε επικαιροποιηθεί δεν υπήρχε πρόθεση παρέκκλισης από αυτό.

Συμπληρωματικά με τα ανωτέρω και ειδικά σε σχέση με την παρατήρηση της παρ. 17 της Έκθεσης Ελέγχου ότι το «Στρατηγικό Σχέδιο δεν γνωστοποιήθηκε στις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, ούτε αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα του Υπουργείου» επισημαίνουμε τα εξής:

Λαμβάνοντας υπόψη ότι:

Α) το ΥΠΑΙΘ για πρώτη φορά πήρε την πρωτοβουλία σχεδιασμού & εφαρμογής ενός ολοκληρωμένου Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην εκπαίδευση, το οποίο να έχει σαφείς στόχους, χρονοδιαγράμματα και δείκτες επίτευξης &

Β) το εν λόγω Σχέδιο υπάρχει πρόθεση να αποτελέσει ένα δυναμικό εργαλείο που να θέσει τα θεμέλια για τη Στρατηγική Διοίκηση στον νευραλγικό τομέα της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

Κρίθηκε σκόπιμο κατά την περίοδο Φεβρουάριου 2021 - Φεβρουάριος 2022 να γίνει μία ετήσια δοκιμαστική εφαρμογή του, ούτως ώστε να ελεγχθεί

η ορθότητά του και να γίνουν τυχόν βελτιώσεις πριν δοθεί στη δημοσιότητα. Η δοκιμαστική εφαρμογή δεν αφορά την ήδη δεσμευτική από το Εθνικό Σχέδιο Δράσης στοχοθεσία αλλά επιμέρους στοιχεία του, όπως οι δείκτες επίτευξης κοκ. Πράγματι, ο πρώτος έλεγχος της πορείας εφαρμογής του από την αρμόδια Επιτροπή Εποπτείας, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης των ενεργειών του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης έχει επισημάνει μια σειρά πιθανών βελτιώσεων που επί του παρόντος εξετάζονται ούτως ώστε να κοινοποιηθεί στο ευρύ κοινό εντός του πρώτου τετράμηνου του τρέχοντος έτους, με σχετική ανάρτηση στην νέα, πλήρως προσβάσιμη ιστοσελίδα του ΥΠΑΙΘ η οποία επίκειται να τεθεί σε λειτουργία κατά την ίδια περίοδο.

Γ) Σε σχέση με εύρημα ότι οι δράσεις που εφαρμόζονται δεν συνοδεύονται από μετρήσιμους δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων.

Κατά το αρχικό στάδιο συγκρότησης των στόχων του Εθνικού/Στρατηγικού σχεδίου ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο περιεχόμενο των επιμέρους στόχων και δράσεων, στη διασφάλιση συμπράξεων και στην εξασφάλιση χρηματοδοτικών πόρων ικανών να υποστηρίξουν το εν λόγω εγχείρημα καθώς και στη δέσμευση υλοποίησής του. Υπό αυτό το πρίσμα, η εξειδίκευση των δεικτών επίτευξης πολλών από τις επιμέρους δράσεις του αναμενόταν να γίνει από ειδικούς εμπειρογνώμονες (ΙΕΠ, ΕΣΠΑ κοκ) σε μια μετέπειτα, πιο ώριμη φάση του προγράμματος. Πρόθεση των συντακτών του Σχεδίου Δράσης δεν ήταν να οριστούν κατ' εκτίμηση ή κατ' αναλογία δείκτες για ζητήματα που άπτονται του ευαίσθητου χώρου της εκπαίδευσης μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αντί αυτού, πρόθεση ήταν οι εν λόγω δράσεις να εξειδικευτούν και να οριστούν με ακρίβεια σε ένα ώριμο στάδιο σχεδιασμού. Σε αυτό συνέτεινε και ο δυναμικός χαρακτήρας του Σχεδίου ο οποίος περιγράφεται στο Πεδίο: «Παρακολούθηση και αξιολόγηση» (σελ 79) του Εθνικού Σχεδίου Δράσης ως εξής:

«Το ΕΣΔ είναι ένα συνεκτικό και δυναμικό σχέδιο δράσης, φιλόδοξο αλλά και ρεαλιστικό. Με τις παρεμβάσεις που προβλέπονται σε αυτό, η χώρα ανταποκρίνεται σημαντικά και αποφασιστικά στις συστάσεις της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Το ΕΣΔ θα αναθεωρείται και θα επικαιροποιείται στη βάση των πορισμάτων της παρακολούθησης και αξιολόγησής του, κατόπιν διαβούλευσης, και ως προς τους δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης, οι οποίοι, με τη στοχευμένη πλέον συλλογή δεδομένων που προβλέπεται στο ΕΣΔ, θα μπορούν να ενταχθούν σε ένα σύστημα ευφώνων δεικτών αποδοτικότητας, ποιότητας και αποτελεσματικότητας».

Στην παρούσα φάση οι περισσότερες δράσεις έχουν εξειδικευτεί και η Επιτροπή Εποπτείας, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης των ενεργειών του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης είναι σε θέση να εξειδικεύσει τους δείκτες και αμέσως μετά να προβεί στη σχετική κοινοποίησή του. Η περαιτέρω εξειδίκευση των δεικτών θα γίνει το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, όπως έχει συμφωνηθεί, με τη σχετική υποστήριξη του Υπουργείου Επικρατείας, που έχει την ευθύνη εποπτείας όλου του Εθνικού Σχεδίου. Το Υπουργείο Επικρατείας έχει επί του παρόντος αναπτύξει μία εξειδικευμένη τεχνογνωσία επί της σύνταξης ανάλογων δεικτών, η οποία και θα αξιοποιηθεί οριζόντια από όλα τα Υπουργεία

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, ενδεικτική αναφορά γίνεται στον κάτωθι στόχο που παρατίθεται στον Πίνακα 1 της παραγράφου 19 του προσχεδίου της Εκθέσεως Ελέγχου:

« Επιχειρησιακός στόχος 1: «Ανάπτυξη και εποπτεία Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση» Δ3: «Διενέργεια εκστρατείας ενημέρωσης για το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ ενταξιακή εκπαίδευση», η συγκεκριμένη δράση δεν ακολουθείται από ένα πλήθος και εύρος δράσεων (π.χ 3 δράσεις ενημέρωσης σε Σχολεία, 5 σε Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης κ.ο.κ)»

Η συγκεκριμένη δράση πρότινος εξειδικεύτηκε ως έργο ΕΣΠΑ με τίτλο: «Ευαισθητοποίηση για ισότιμη πρόσβαση/ εκπαίδευση/ επαγγελματική σταδιοδρομία των ΑμεΑ». Η σύνταξη του σχετικού τεχνικού δελτίου και η αντίστοιχη εξειδίκευσή της ορίζει πλέον σαφώς τους μετρήσιμους στόχους/δείκτες που πρέπει να επιδιωχθούν. Κατά την τρέχουσα περίοδο, λοιπόν, η Επιτροπή Εποπτείας, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης των ενεργειών του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης επαναπροσδιορίζει καθώς εξ αρχής αναμενόταν με ακρίβεια τους σχετικούς δείκτες επίτευξης των στόχων βάσει όσων προδιαγράφονται στα σχετικά πεδία.

ΠΟΡΙΣΜΑ 2:

Η διαδικασία αξιολόγησης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για την επιλογή του κατάλληλου για αυτά εκπαιδευτικού περιβάλλοντος δεν ολοκληρώνεται εντός του ίδιου σχολικού έτους με αποτέλεσμα σημαντικός αριθμός από τα παιδιά αυτά να στερείται της ανάλογης υποστήριξης.

Σχετικά με τις παραγράφους 20-29, σας παραθέτουμε τις κάτωθι αιτιάσεις:

1. Όγκος αρμοδιοτήτων στα ΚΕΔΑΣΥ-Αλληλοεπικαλύψεις αρμοδιοτήτων

1. Στα ΚΕΣΥ για την περίοδο που διενεργείται ο έλεγχος, αλλά και μετέπειτα που μετονομάστηκαν ως ΚΕΔΑΣΥ, έχουν ανατεθεί πλήθος αποκλειστικών αρμοδιοτήτων που αρκετές από αυτές αποτελούν και αρμοδιότητες άλλων θεσμών (Συντονιστών Εκπ/σης, Σχολικούς Συμβούλους ΕΔΨ/ΕΔΕΑΨ), που όμως δεν καταλήγουν σε εκτελεστικές/καθοριστικού χαρακτήρα διοικητικές πράξεις καθώς στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο, αυτά μπορούν να απορρέουν **αποκλειστικά και μόνο από τα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ**
2. Κατά περιόδους, υπάρχει μεγαλύτερος φόρτος κυρίως προς το τέλος του σχολ. έτους και κατά την έναρξη, καθώς υπάρχει η διαδικασία των εγγραφών, της πρότασης του κατάλληλου πλαισίου για τους μαθητές/τριες που παρακολουθούνται και φοιτούν σε ΣΜΕΑΕ ή/και ΤΕ ή γιατί υποστηρίζονται παράλληλα από εκπ/κο ή και από Ειδ. Βοηθητικό Προσωπικό ή επιπλέον γιατί δέχονται πλήθος αιτημάτων προκειμένου οι φοιτούντες μαθητές/τριες να εξετάζονται προφορικά, διαδικασίες που κατ' ελάχιστον μπορούν να μετακινηθούν σε άλλες χρονικές περιόδους. Περαιτέρω έχουν κι άλλες αρμοδιότητες που σχετίζονται με την παρακολούθηση/συμβουλευτική σχολ. μονάδων, τη διαχείριση κρίσεων σε αυτές, υποστηρίζουν το συνολικό έργο των σχολικών μονάδων και λοιπές άλλες αρμοδιότητες
3. Καθώς όλη η πυραμίδα της υποστηρικτικής εκπαίδευσης απαρτίζεται από επιστήμονες του κλάδου τους και αρκετές φορές με ιδιαίτερα αυξημένα τυπικά προσόντα βάσει περιγράμματος θέσης, εν τέλει δεν αξιοποιούνται ανάλογα, ώστε αφενός να αποσυμπιέσουν το

«σύστημα» που επικεντρώνεται θεσμικά μόνο στα απορρέοντα από τα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ.

4. Ειδικότερα, αν εξετάσει κανείς προσεκτικά τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες των ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ αντιπαραβάλλοντας τα καθήκοντα των Συντονιστών Εκπαίδευσης, των Εποπτών Ποιότητας και Εκπαίδευσης, των Σχολικών Συμβούλων, αλλά και των ΕΔΕΑΨ/ΕΔΨ, θα διαπιστώσει ότι έχουν πάρα πολλά κοινά, αλλά πουθενά δεν περιγράφεται και δεν αποτυπώνεται σε διοικητικής μορφής διαδικασίες πως λειτουργούν προκειμένου να συμπληρώσουν ή και να αναχαιτίσουν διαδικασίες που αυτόματα καταλήγουν στα ΚΕΣΥ, ενώ οι παρεμβάσεις των υπολοίπων εμπλεκόμενων θεσμών παραμένουν σε επίπεδο «συμβουλευτικού χαρακτήρα».

Άρα θα ήταν χρήσιμο να υπάρξει συσχέτιση διαδικασιών και θεσμών, κλιμάκωση τους, σειρά βημάτων τέτοια, που να σταματάνε διαδικασίες σε προηγούμενα στάδια πριν καταλήξουν συλλήβδην στο ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ ή και να υλοποιούνται με διαδικασίες συλλογικού χαρακτήρα. Επιπλέον αυτή η «Αποκλειστική» εμπλοκή του ΚΕΔΑΣΥ σε όλες τις διαδικασίες που αυτή προβλέπεται, δημιουργεί καταρχάς μια τρομερά πιεστική κατάσταση για τους εργαζόμενους, αδυναμία να ανταποκριθούν στο σύνολο των αρμοδιοτήτων και ευθυνών τους, αδρανοποιούνται όλοι οι ενδιάμεσοι αρμόδιοι του εκπαιδευτικού συστήματος, ενώ στον αντίποδα δίνονται υπερεξουσίες στα ΚΕΔΑΣΥ με αποτέλεσμα να γίνονται «στόχος τοπικών συμφερόντων» και παρεμβάσεων στην περιοχή που εδρεύουν και λειτουργούν.

---

¹ Άρθρο 11 παρ. 2 του ν. 4823/2021 (Α' 136) «Σκοπός των ΚΕΔΑΣΥ είναι η υποστήριξη των μαθητών, των σχολικών μονάδων και των Ε.Κ. της περιοχής αρμοδιότητάς τους για τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων ανεξαιρέτως των μαθητών στην εκπαίδευση και την προάσπιση της αρμονικής ψυχοκοινωνικής τους ανάπτυξης και προόδου. Για τα ζητήματα, για τα οποία επιφυλάσσεται αποκλειστική αρμοδιότητα στα ΚΕΔΑΣΥ, δεν έχουν άλλη αρμοδιότητα άλλες δημόσιες υπηρεσίες ή φορείς» .

2. Φορείς Διάγνωσης-Αξιολόγησης

Τα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ αξιολογούν και διαπιστώνουν τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών σε ότι αφορά στην ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη και των ζητημάτων που προκύπτουν κατά τη μαθησιακή διαδικασία.

Οι Ειδικές Διαγνωστικές Επιτροπές Αξιολόγησης ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ (αναλυτικότερα στην αιτίαση «6») που συγκροτούνται από τον Περιφερειακό Δ/τη Εκπαίδευσης και που αποτελούν θεσμό Δευτεροβάθμιου οργάνου που εξετάζει τις διαφωνίες των γονέων σε σχέση με την εκδοθείσα γνωμάτευση από το ΚΕΔΑΣΥ κατά κύριο λόγο.

Τα Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα των Υπ. Υγείας και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων έχουν επίσης την αρμοδιότητα της διαπίστωσης των παραπάνω, με την ειδοποιό διαφορά ότι **έχουν την αποκλειστική αρμοδιότητα του ακριβούς προσδιορισμού του νοσήματος κατά τη Διεθνή Στατιστική Ταξινόμηση των Νόσων και των Σχετικών Προβλημάτων Υγείας (ICD-10) καθώς οι ομάδες αξιολόγησης των κέντρων αυτών στελεχώνονται, ανάμεσα στις άλλες ειδικότητες, και από γιατρούς συγκεκριμένων ειδικοτήτων .**

Επομένως προτεινόμενα μέτρα που λαμβάνονται από τα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ, ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ και που βασίζονται σε συγκεκριμένη ειδική μαθησιακή δυσκολία ή νόσημα, πρέπει υποχρεωτικά να συνοδεύονται από γνωμάτευση Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου στην έκδοση της οποίας έχει συμμετάσχει ιατρός ανάλογης ειδικότητας. Διαφορετικά, αξιολογική έκθεση/ εισήγηση που έχει εκδοθεί από τα ΚΕΔΑΣΥ και που βασίζει την εισήγησή της σε συγκεκριμένη μαθησιακή δυσκολία χωρίς να μνημονεύεται στο εσωτερικό της ο φορέας υγείας έκδοσής της (ΙΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ), δεν πρέπει να υλοποιηθεί.

Αντιστοίχως με τις διατάξεις του ν.4823/2021 (άρθ.11 παρ.5) προσδιορίστηκε ότι αποκλειστική αρμοδιότητα εισήγησης για την κατάταξη, εγγραφή, μετεγγραφή και φοίτηση στην σχολική μονάδα των μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και για το κατάλληλο πλαίσιο εξατομικευμένης υποστήριξης, ήτοι παράλληλη στήριξη ή φοίτηση σε τμήμα ένταξης σε σχολική μονάδα της γενικής εκπαίδευσης, έχουν τα ΚΕΔΑΣΥ και κατ' επέκταση οι ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ, σε περίπτωση ένστασης.

3. Η Έλλειψη έμπειρου Προσωπικού-Έλλειψη Προσωπικού

Στα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ τοποθετούνται Εκπαιδευτικοί (με προσόντα Ειδικής Αγωγής & Εκπ/σης του άρθ. 20 του ν. 3699/2008 (Α'199) και ΕΕΠ που τοποθετούνται στα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ με μόνιμη σχέση εργασίας είτε με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, ως αναπληρωτές . Οι ενιαίοι πίνακες κατάταξης των αναπληρωτών κατά κλάδο έχουν καταρτιστεί

πρωτίστως με την βασική προϋπόθεση ότι οι εντασσόμενοι σε αυτόν πληρούν τα τυπικά προσόντα του κλάδου στον οποίο υπάγονται, ενώ ανάμεσα στα λοιπά μοριοδοτούμενα κριτήρια είναι και η εμπειρία.

Την τωρινή χρονική στιγμή, τα ΚΕΔΑΣΥ εξοπλίστηκαν με ψυχομετρικά εργαλεία μέσω προγράμματος ΕΣΠΑ για την χρήση των οποίων επιμορφώνονται οι Ψυχολόγοι που υπηρετούν σε αυτά. Οι επιμορφούμενοι αριθμούνται σε 1360 εκ των οποίων οι 360 είναι μόνιμοι κι οι 1000 είναι αναπληρωτές (ΙΔΟΧ). Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι την επόμενη χρονιά είναι καθαρά θέμα σύμπτωσης, να υπηρετούν οι ίδιοι πάλι σε ΚΕΔΑΣΥ κι επομένως η επιμόρφωση των υπηρετούντων θα αξιοποιηθεί σε βαθμό μικρότερο από τον επιδιωκόμενο παρά την άρτια ακολουθούμενη διαδικασία. Θα ήταν εξαιρετικά ωφέλιμο να δημιουργούντο «δικλείδες» (κίνητρα και δεσμεύσεις μαζί) έτσι ώστε οι επιμορφούμενοι (μόνιμοι ή αναπληρωτές) να τοποθετούντο κατά προτεραιότητα στα ΚΕΔΑΣΥ και να προτιμώνται γενικότερα μόνιμοι ή αναπληρωτές με εμπειρία ή και με επιμόρφωση με ποσόστωση εις βάρος των νεοεισερχομένων.

Περαιτέρω, είναι εύλογο ότι κάθε νεοεισερχόμενος/η απασχολούμενος/η σε έναν εργασιακό χώρο, χρειάζεται αφενός χρόνο προσαρμογής σε αυτόν, ενημέρωση για τις ιδιαιτερότητες της υπηρεσίας, υποστήριξη των νεοτέρων από τους παλαιότερους και φυσικά να ενισχυθούν με επιμόρφωση για την δομή που απασχολούνται σύμφωνα με τα περιγραφόμενα στο άρθ. 10 και ειδικότερα στις παρ. 3β)γ). Αν μετά από τα παραπάνω ο εργαζόμενος/η εξακολουθεί να μην μπορεί να ανταποκριθεί τότε ο/η προϊστάμενος/η οφείλει να βρει τρόπους να αντισταθμίσει την έλλειψη ασκώντας τον διοικητικό του ρόλο του.

Για την έλλειψη προσωπικού, εκτιμούμε ότι το θέμα δεν είναι αμιγώς ποσοτικό αλλά κυρίως ισχύουν τα όσα περιεγράφηκαν παραπάνω. Αν αξιοποιείτο το ανθρώπινο δυναμικό της εκπαίδευσης μέσα από τους ρόλους που έχουν, θα μπορούσαμε να ήμασταν απόλυτα επαρκείς με το υπάρχον προσωπικό.

Εξαίρεση σε αυτό θα μπορούσε να αποτελεί η διαδικασία μόνιμων διορισμών στα ΚΕΔΑΣΥ αμιγώς, με δεσμεύσεις επί του υποχρεωτικού χρόνου παραμονής τους και κίνητρα ταυτόχρονα.

4. Αποσαφήνιση εννοιών, ρόλων και διαδικασιών στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και βελτιώσεις αυτών.

Εξαιρετικής σημασίας και σπουδαιότητας στην ταχύτερη και ποιοτικότερη έκδοση μιας αξιολογικής έκθεσης είναι το ζήτημα της αποσαφήνισης εννοιών και νόμων και του περιορισμού τους, όπως για παράδειγμα το ακριβέστερο προφίλ των μαθητών που παρακολουθούν το Τμήμα Ένταξης ή το εύρος των χαρακτηριστικών τους, το ακριβέστερο προφίλ των μαθητών που δικαιούνται να λάβουν παράλληλη στήριξη, το διάστημα χορήγησής της, οι προϋποθέσεις επαναχορήγησής της, η εποπτεία προόδου τους και επαναπροσδιορισμού των λαμβανόμενων μέτρων, ο ρόλος και οι συνεργασίες ενός εκάστου εκ των υφιστάμενων θεσμών, ο μορφότυπος του εντύπου της αξιολογικής έκθεσης, υποχρεωτικά πεδία που θα βοηθούν στο παρακολούθημα του μαθητή στο πέρασμα των ετών κλπ.

5. Έλλειμμα κοινών τυποποιημένων διαδικασιών προτεραιοποίησης/ιεράρχησης αιτήσεων για παροχή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

Τα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ έχουν προϊστάμενο/η με Διοικητικά, Επιστημονικά και Παιδαγωγικά καθήκοντα. Από τα παραπάνω καθήκοντα, καθώς και την υποχρεωτική τήρηση ηλεκτρονικών αρχείων από το 2005 και εντεύθεν, προκύπτει ότι θα μπορούσαν ή και είναι απολύτως εύλογο, να παρακολουθούν την πορεία των «υποχρεώσεων τους» και να έχουν μέριμνα για την επαναξιολόγηση των μαθητών/μαθητριών που παρακολουθούνται από την υπηρεσία τους, παράλληλη με τον γονέα.

Προφανέστατα, η κατά το δυνατόν μεγαλύτερη σταθερότητα του προσωπικού στη δομή, το διασαφηνισμένο θεσμικό πλαίσιο και τρόπος λειτουργίας, το σωστά δομημένο έντυπο αξιολόγησης του ΚΕΔΑΣΥ, θα συντελούσαν στην καλύτερευση της ροής των διαδικασιών.

Περαιτέρω, και σε συμπλήρωση των όσων έχουν ήδη περιγραφεί παραπάνω, είναι μεν υποχρέωση του/της Προϊσταμένου/νης του ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ να εκτιμήσει το «επίγονο», να ιεραρχήσει ως προς την πρόταξη των ζητημάτων, να κατανείμει ρόλους και αρμοδιότητες στους απασχολούμενους της δομής πέραν του επιστημονικού τους και, από την άλλη, αποτελεί υποχρέωση της πολιτείας να ρυθμίσει τα ζητήματα που θα βελτιώσουν τις διαδικασίες, αξιοποιώντας τις προηγούμενες διαπιστώσεις, όπως:

- Συνέπεια, ενός πλήρως αποτυπωμένου συστήματος υποστήριξης σε θεσμικό πλαίσιο, με σειρά βημάτων εμπλοκής και αρμοδιοτήτων ανά θεσμό και αποτελεσμάτων (αιτίαση «1»), θα βοηθούσε στην παρακολούθηση των μαθητών/τριών, στο χρόνο αξιολόγησής και

πρωτίστως στον επιδιωκόμενο στόχο που είναι η ολόπλευρη υποστήριξη τους. Ταυτόχρονα, ο συστρατευμένος μηχανισμός του εκπαιδευτικού συστήματος θα ανέκοπτε την ροή προς τα ΚΕΔΑΣΥ, τα οποία προφανώς και θα ήταν μέρος του συστήματος πλην όμως όχι ο «αποκλειστικός», που πιθανόν να σταμάταγε σε προηγούμενα βήματα.

- Απαιτείται να διασαφηνιστούν οι ρόλοι των Συμβούλων του ν. 4823/2021 και να ελεγχθεί εάν μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός επίλυσης των προβλημάτων της Σχολικής Μονάδας ή αν πρέπει να διασαφηνιστούν οι ξεχωριστοί ρόλοι και οι κοινοί ρόλοι και να γίνουν με σαφήνεια διακριτοί. Αναγκαία συνθήκη αποδοτικότητας του θεσμού είναι η άμεση ανταπόκριση του σχολικού συμβούλου στο κάλεσμα του εκπαιδευτικού.
- Όλα τα παραπάνω αξιοποιούμενα κατάλληλα, θα περιόριζαν τις χωρίς «σταθμούς ανάσχεσης» παροχές (πχ. Παράλληλη στήριξη), ως «μοναδικές» ή «κατά κύριο λόγο» τρόπο υποστήριξης και θα αποκτούσαν όλοι οι υποστηρικτικοί θεσμοί της εκπαίδευσης, κυρίαρχο ρόλο στην εκπαίδευση και κύρος στην συνείδηση του κόσμου και πολύ περισσότερο τα ΚΕΔΑΣΥ.
- Είναι επίσης καθοριστικής σημασίας να τονιστεί ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού του ΚΕΔΑΣΥ και να εξαντλεί το ρόλο του μέσα από τις επισκέψεις στο χώρο που ζει και διαβιεί ο μαθητής/τριας όπως περιγράφεται μέσα στα δικαιώματα της άδειας άσκησης επαγγέλματός τους και τις υποχρεώσεις του, **διαδικασία που παραμένει αδρανής** όλα αυτά τα χρόνια ενώ παίζει κ α θ ο ρ ι σ τ ι κ ό ρόλο στην σωστή διάγνωση και παρέμβαση.
- Επιπλέον το πιθανότερο είναι ότι θα ατονούσε ο θεσμός της Δευτεροβάθμιας Επιτροπής ΔΕΔΑ/ΕΔΕΑ καθώς θα είχε υπερτονιστεί η επιστημονικότητα των υφιστάμενων θεσμών των (Συμβούλων Εκπαίδευσης, Σχολ. μονάδα, ΕΔΨ, ΚΕΔΑΣΥ) μέσα από την συστηματική τους δράση στην καθημερινότητα των μαθητών ή και θα οδηγείτο στην κατάργησή του.
- **Θα βοηθούσε επίσης πολύ, ένα σύστημα διαλειτουργικότητας ανάμεσα στο Υπ. Υγείας, Παιδείας και Θρησκευμάτων ΚΕΠΑ και ΟΠΕΚΑ προκειμένου να μπορεί το Υπουργείο Παιδείας να λαμβάνει εγκαίρως ενημέρωση για την κατάσταση των μαθητών σε σχέση με ζητήματα που αφορούν τυχόν αναπηρία του, τυχόν ειδική μαθησιακή δυσκολία, το δικαίωμά του σε παροχή επιδόματος εξαιτίας αυτής, που διαγιγνώσκεται από Δομές του Υπ. Υγείας ή**

Εργασίας οποιασδήποτε μορφής. Η πληροφόρηση για τα παραπάνω θα βοηθούσε εξαιρετικά το εκπαιδευτικό σύστημα προκειμένου να προετοιμαστεί κατάλληλα για τα κατάλληλα μέτρα κατά την άφιξή του στο εκπαιδευτικό σύστημα.

- Επομένως πρέπει να βελτιωθεί και να αναβαθμιστεί όλο το πλαίσιο του ΚΕΔΑΣΥ σε σχέση με τον τρόπο που «δουλεύει» και λειτουργεί, προκειμένου να εξυπηρετείται ο σκοπός για τον οποίο φτιάχτηκε μέσα από την εξέλιξή του στο χρόνο (ΚΔΑΨ, ΚΕΔΔΥ, ΚΕΣΥ, ΚΕΔΑΣΥ) όπως αντιστοίχως και του θεσμού της Ειδικής Διαγνωστικής Επιτροπής Αξιολόγησης ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ που συγκροτείται από τον Περιφερειακό Δ/ντη Εκπαίδευσης και που αποτελεί θεσμό Δευτεροβάθμιου οργάνου που εξετάζει τις διαφωνίες των γονέων σε σχέση με την εκδοθείσα γνωμάτευση από το ΚΕΔΑΣΥ κατά κύριο λόγο.

6. Θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας-Διαδικασίες ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ

Κοινά ζητήματα που διέπουν τη λειτουργία των ΕΔΕΑ του άρθ. 54 του ν. 4823/2021, οι οποίες την περίοδο του προκείμενου ελέγχου λειτουργούσαν υπό το καθεστώς των ΔΕΔΑ του ν. 4547/2018 και οι οποίες παράγουν της ίδιας αξίας αποτελέσματα με τα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ αφού λειτουργούν ως Δευτεροβάθμια Επιτροπή των πορισμάτων τους και κοινά νομοθετικά ελλείματα είναι τα παρακάτω:

- σε κανένα από τα δύο νομοθετήματα δεν περιγράφηκε ο τρόπος που γίνεται η αξιολόγηση των μαθητών/τριών από τη Δευτεροβάθμια Επιτροπή, όπως προσδιορίζεται για τα ΚΕΔΑΣΥ στο άρθρο 54 του ν. 4823/2021 και προσδιορίζοταν για τα ΚΕΣΥ στο άρθ. 51 του ν. 4547/2018, ούτε και παραπέμφθηκε στα πλαίσια των ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ με ρητή διάταξη νόμου. Έτσι, όποια ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ θέλει, ακολουθεί τα οριζόμενα για τα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ, όποια πάλι δεν θέλει δεν δεσμεύεται από πουθενά.
- Επίσης δεν αποτυπώνεται σε κανένα νομοθέτημα, παλιό ή καινούργιο, ο τύπος της εκδιδόμενης γνωμάτευσης από τις ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ και τι πρέπει να συμπεριλαμβάνει ούτε και ρητή αναφορά στην αναγκαιότητα να πληρούνται οι προϋποθέσεις του εντύπου των ΚΕΔΑΣΥ.
- Επιπλέον, υπάρχει μείζον θέμα και μεγάλη διχογνωμία, για τον φορέα που εφεξής αναλαμβάνει την παρακολούθηση του μαθητή/τριας μετά την έκδοση νέας γνωμάτευσης/εισήγησης από την ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ που διαφοροποιείται σε σχέση με την προηγούμενη εκδοθείσα από τα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ.

Ειδικότερα, μια διαφοροποιημένη γνωμάτευση/εισήγηση από την ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ μπορεί να έχει είτε μεγάλη απόσταση σε σχέση με την προηγούμενη εκδοθείσα του ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ είτε κοινές διαπιστώσεις, αλλά διαφορετική αντιμετώπιση στην υποστήριξη. Στην περίπτωση λοιπόν είτε διαφοροποιημένης γνωμάτευσης είτε διαφοροποιημένης εισήγησης, είτε και των δύο(2), τίθεται το ζήτημα του αρμοδίου στη συνέχεια για την παρακολούθηση και την επαναξιολόγηση του μαθητή/τριας σε σχέση με τις διαπιστώσεις και τις εισηγήσεις επί αυτών.

Σε αρκετές ΕΔΕΑ/ΔΕΔΑ εφαρμόζεται ότι η επαναξιολόγηση και το παρακολούθημα υπάγεται πλέον στις ίδιες αφού αποφάσισαν διαφορετικά και, σε άλλες, ότι το παρακολούθημα επιστρέφει στα ΚΕΔΑΣΥ παρά το ότι η εισήγηση τους έρχεται σε αντίθεση με τα του ΚΕΔΑΣΥ απορρέοντα. Για τις κάθε μία από τις δύο επιλογές υπάρχει λόγος και αντίλογος.

Ο λόγος για την 1^η βασίζεται στο γεγονός ότι αφού η ΕΔΕΑ πρότεινε ή και διέγνωσε διαφορετικά, οφείλει να έχει εκείνη το παρακολούθημα του/της εξεταζόμενου/ης μαθητή/τριας. Ο αντίλογος για τον ίδιο λόγο εδράζεται στο πώς θα γίνει το παρακολούθημα αφού η ΕΔΕΑ δεν λειτουργεί συστηματικά, αλλά κατά περίπτωση.

Ο λόγος για το 2^ο εδράζεται στο γεγονός ότι το ΚΕΔΑΣΥ έχει σε σταθερή βάση διαδικασίες για την παρακολούθηση της εξέλιξης των μαθητών που υποστηρίζει και ο αντίλογος είναι ότι δεν μπορεί να υποστηρίξει έναν/μία μαθητή/τρια για τον τρόπο υποστήριξης του/της οποίου/ας διαφωνεί.

Σε κάθε περίπτωση δεν έχει οριστεί νομοθετικά.

Έτερη παρατήρηση είναι ή «λογική» της συγκρότησης της Δευτεροβάθμιας Επιτροπής και αναλυτικότερα:

Με τα δεδομένα της παρ. 5 του άρθ. 5 του ν. 3699/2008 που αντικαταστάθηκε από το άρθ. 51 του ν. 4547/2018 (Α'102) η Δευτεροβάθμια Επιτροπή (ΔΕΔΑ) συγκροτείται από: **α)** έναν Συντονιστή εκπαιδευτικού έργου για την ειδική αγωγή και ενταξιακή εκπαίδευση του οικείου ΠΕΚΕΣ ως Πρόεδρο (κλάδος κδ. της παρ.1 του άρθ. 5 του ν.4547/2018) **β)** έναν συντονιστή εκπαιδευτικού έργου του οικείου ΠΕΚΕΣ 5ης βαθμίδας Εκπ/σης από την οποία προέρχεται ο μαθητής **γ)** έναν εκπαιδευτικό με εξειδίκευση στην ΕΑΕ για μαθητές πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κατά περίπτωση, και, ειδικότερα, του κλάδου ΠΕ02 Φιλολόγων για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, **δ)** έναν Ψυχολόγο του κλάδου ΠΕ 23, και ε) έναν Κοινωνικό Λειτουργό του κλάδου ΠΕ30 ως μέλη.

Από την παραπάνω σύνθεση προκύπτει ότι τα μέλη γ), δ), και ε) δεν είχαν κατ' ανάγκην εμπειρία μεγαλύτερη (πιθανόν και αρκετά μικρότερη) από τους αντιστοίχους τους στο ΚΕΔΑΣΥ για να σταθμίσουν δεδομένα και να εξάγουν καθοριστικού τύπου συμπεράσματα.

Με τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθ.5 του ν.3699/2008 (Α'199) που αντικαταστάθηκε με τις διατάξεις του άρθ. 54 του ν. 4823/2021 (Α'136) η ΔΕΔΑ του ν. 4547/2018 αντικαταστάθηκε με την ΕΔΕΑ, της οποίας η συγκρότηση έχει ως εξής:

Η ΕΔΕΑ συγκροτείται από τον Περιφ. Δ/ντή Εκπ/σης και αποτελείται από: **α)** έναν Σύμβουλο Εκπαίδευσης Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης **ως Πρόεδρο, β)** έναν (1) Σύμβουλο Εκπαίδευσης της βαθμίδας Εκπαίδευσης, από την οποία προέρχεται ο αξιολογούμενος μαθητής, **γ)** έναν διευθυντή Σχολικής Μονάδας Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) αυξημένων προσόντων της βαθμίδας Εκπ/σης από την οποία προέρχεται ο αξιολογούμενος μαθητής, **δ)** έναν (1) Σύμβουλο Εκπαίδευσης ΠΕ23 Ψυχολόγων και **ε)** έναν (1) Σύμβουλο Εκπαίδευσης ΠΕ 30 Κοινωνικών Λειτουργών , με τους αναπληρωτές τους, ως μέλη.

Καθώς, επί παραδείγματι, οι Σύμβουλοι Εκπαίδευσης ΠΕ 23-Ψυχολόγων και οι Σύμβουλοι Εκπαίδευσης ΠΕ 30 Κοινωνικών Λειτουργών αριθμούνται σε δέκα (10) ανά την επικράτεια σύμφωνα με τους κη) και κζ) κλάδους της παρ. 1 του άρθρου 10 του ν.4823/2021 (Α'136), διαπιστώνεται νομοθετικό κενό καθοριστικής σημασίας ως προς τον προσδιορισμό των αναπληρωματικών μελών όλων των τακτικών μελών σε σχέση με το ρόλο τους στην εκπαίδευση και τον κλάδο τους, καθώς η τακτική σύνθεση περιλαμβάνει μέλη υψηλών προσόντων , γεγονός που συνάδει με το ρόλο τους ως Δευτεροβάθμιο επιστημονικό όργανο και αντίστοιχα θα πρέπει να λειτουργεί και η αναπλήρωση.

Αντίστοιχο κενό με το παραπάνω, εμφανίζεται με τα οριζόμενα στην παρ. 6 του άρθ. 5 του ν.3699/2008 όπως αντικαταστάθηκε από το άρθ. 54 του ν. 4823/2022) «6. Η Ε.Δ.Ε.Α. συγκροτείται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Εκπαίδευσης [...].Για τη λειτουργία της ΕΔΕΑ εφαρμόζονται οι διατάξεις περί συλλογικών οργάνων του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν.2690/1999 , Α'45). **Ο Περιφ. Δ/ντης Εκπ/σης δύναται, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, να συγκροτεί περισσότερες Ε.Δ.Ε.Α..**», όπου δεν προσδιορίζεται πώς θα πολλαπλασιάζονται οι Επιτροπές, όταν ορίζεται ρητά ποια θα είναι τα τακτικά μέλη της Επιτροπής με τις ιδιότητες τους, τα οποία αριθμούν

συγκεκριμένο αριθμό ατόμων βάσει των περιγραφομένων στην παρ. 1 του άρθρου 10 του ν.4823/2021 (Α'136).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω με τα όποια διαπιστωμένα ελλείματα, προκύπτει ότι οι μέχρι τώρα συγκροτήσεις των ΔΕΔΑ/ΕΔΕΑ, αλλά και οι προκάτοχοι αυτών, έχουν αποκλείσει από την Δευτεροβάθμια Επιτροπή την συμμετοχή του ΚΕΔΑΣΥ με τον όποιο ρόλο η θέση σε αυτήν (παρ. 6 του άρθ. 5 του ν.3699/2008 όπως αντικαταστάθηκε από το άρθ. 54 του ν. 4823/2022) «6. Η Ε.Δ.Ε.Α. συγκροτείται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Εκπαίδευσης [...].**Στις συνεδριάσεις της Ε.Δ.Ε.Α. κωλύονται να μετέχουν μέλη της, τα οποία υπηρετούν στη σχολική μονάδα , όπου φοιτά ο μαθητής που επανεξετάζεται ή πρόσωπα που υπηρετούν στο ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., η αξιολογική έκθεση του οποίου επανεξετάζεται. Ο Περιφ. Δ/ντης Εκπ/σης δύναται, εφόσον κρίνεται αναγκαίο , να συγκροτεί περισσότερες Ε.Δ.Ε.Α..»**, αντιμετωπίζοντας την διαφωνία του γονέα ως «αντιδικία» με τον επιστημονικό φορέα. Ακόμα κι αν ο/η γονέας το αντιλαμβάνεται ως τέτοια, το Υπ. Παιδείας αποκλείοντας από την διαδικασία τον επιστημονικό φορέα που εξέδωσε το προσβαλλόμενο, που το ίδιο όρισε ως όχι μόνο «κατάλληλο» αλλά και πολλές φορές ως «αποκλειστικό», είναι σαν να την επιβεβαιώνει δίνοντας στην ΔΕΔΑ/ΕΔΕΑ την έννοια του «ανώτερου κριτή» που θα επανεξετάσει την πρωτόδικη απόφαση και θα τη δικαιώσει ή όχι.

Σημειώνουμε δε σε αυτό το σημείο, ότι εξ ορισμού μία δευτεροβάθμια επιστημονική επιτροπή που εγκρίνει ή ακυρώνει τα επιστημονικά πορίσματα μιας άλλης πρωτοβάθμιας επιστημονικής Επιτροπής, οφείλει να συντίθεται από μέλη που η επιστημοσύνη τους διακρίνεται της πρωτοβάθμιας.

Έτσι είναι σαν να έρχεται σε πρώτη μοίρα η «αντιδικία» και σε δεύτερη μοίρα «το επιστημονικό πόρισμα» καθώς η κάθε μία από τις παραπάνω διαδικασίες, με τις όποιες αστοχίες, λάθη, και σημαντικές παραλείψεις, έχουν εν τέλει ως βασική επιδίωξη την κατά το δυνατόν καταλληλότερη και ολόπλευρη υποστήριξη του/της μαθητή/τριας και δεν φαίνεται να ερμηνεύεται ικανά η εξ ορισμού απαγόρευση συμμετοχής της πιο αρμόδιας δομής στην Εκπ/ση στην υποστήριξη (τα ΚΕΔΑΣΥ), από τη διαδικασία της προσφυγής, καθώς οφείλει να υποστηρίξει επιστημονικά τη θέση της μέσα από το ρόλο της.

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω και ειδικά σε σχέση με την παρ. 26 και δη το σημείο που αναφέρεται στην έλλειψη ψυχομετρικών εργαλείων σας ενημερώνουμε ότι :

Σύμφωνα με ενημέρωση της Υπηρεσίας μας από την ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΔΟΜΗ ΕΣΠΑ - ΤΟΜΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ του ΥΠΑΙΘ ολοκληρώθηκε η προμήθεια ψυχομετρικών εργαλείων για τα ΚΕΔΑΣΥ (ΚΕΣΥ) από τη ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ αντί του ποσού 385.845,20 € χωρίς ΦΠΑ και 413.542,03 € συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ. Το αντικείμενο της προμήθειας και των υπηρεσιών αφορά στην προμήθεια των ακόλουθων σταθμισμένων στον ελληνικό πληθυσμό αξιολογητικών προϊόντων και αναλωσίμων (ψυχομετρικών τεστ), CPV: 33156000 –8 Συσκευές για ψυχολογικές δοκιμές .

Το αντικείμενο της προμήθειας και των υπηρεσιών αφορούσε στην προμήθεια των ακόλουθων σταθμισμένων στον ελληνικό πληθυσμό αξιολογητικών προϊόντων και αναλωσίμων (ψυχομετρικών τεστ), CPV: 33156000 –8 Συσκευές για ψυχολογικές δοκιμές:

WISC-V GR Complete Kit1 & Kit2 (Wechsler Intelligence Scale for Children – 5th Edition)

Αναλώσιμα WISC-V GR WISC-V GR
Φόρμα Καταγραφής WISC-V GR
Φυλλάδιο Απαντήσεων 1 WISC-V GR
Φυλλάδιο Απαντήσεων 2

WAIS-IV GR Complete Kit1 & Kit2 (Wechsler Adult Intelligence Scale – 4th Edition)

Αναλώσιμα WAIS-IV GR
WAIS-IV Φόρμα Καταγραφής
WAIS-IV GR Φυλλάδιο Απαντήσεων 1
WAIS-IV GR Φυλλάδιο Απαντήσεων 2

WPPSI-III GR Complete Kit1 & 2 (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence – 3rd Edition)

Αναλώσιμα WPPSI-III GR
WPPSI-III GR Φόρμα Καταγραφής (Ηλικίες 2:6-3:11)
WPPSI-III GR Φόρμα Καταγραφής (Ηλικίες 4:0-7:3)

WPPSI-III GR Φυλλάδιο Απαντήσεων

Επιπροσθέτως, ο ως άνω Ανάδοχος ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ έχει αναλάβει την υλοποίηση της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης (διαδικασία η οποία έχει ήδη ξεκινήσει) στα ανωτέρω υπό προμήθεια ψυχομετρικά εργαλεία, των 266 ψυχολόγων των Κ.Ε.Σ.Υ. στις κάτωθι θεματικές ενότητες:

Σύγχρονες προσεγγίσεις στην ψυχομετρική αξιολόγηση,
Γενική παρουσίαση των κλιμάκων και αλλαγές από προηγούμενες εκδόσεις,

WISC V Χορήγηση και βαθμολόγηση / Ανάλυση και ερμηνεία,
WAIS IV Χορήγηση και βαθμολόγηση / Ανάλυση και ερμηνεία,
WPPSI III Χορήγηση και βαθμολόγηση / Ανάλυση και ερμηνεία,
Συγγραφή αναφοράς,
Εφαρμογές αποτελεσμάτων στην εκπαίδευση,
Αξιολόγηση ΑΜΕΑ

ΠΟΡΙΣΜΑ 3:

Η εκτέλεση πολύπλοκων αλλά αναγκαίων δράσεων του στρατηγικού σχεδίου έχει καθυστερήσει σε σχέση με το χρονοδιάγραμμα, με αποτέλεσμα να πλήττεται η συνολική αποτελεσματικότητα του προγράμματος. Τα διατεθέντα μέσα για την παροχή συμπεριληπτικής εκπαίδευσης δεν είναι προσαρμοσμένα στις μαθησιακές δυσκολίες των μαθητών.

Α. Σε σχέση με τις παραγράφους 31 -34 του Σχεδίου της Εκθέσεως Ελέγχου που αφορά στην καθυστέρηση εκτέλεσης δράσεων του στρατηγικού σχεδίου:

Κατά την κρίση της Υπηρεσίας μας η ύπαρξη για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες ενός συνεκτικού Στρατηγικού Σχεδίου με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα δείκτες και στόχους αποτελεί ένα πολύ σημαντικό βήμα ως προς την αναβάθμιση του σχεδιασμού της εκπαιδευτικής πολιτικής για τη χώρα στο πεδίο της εκπαίδευσης μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Το σχέδιο αυτό συντάχθηκε ως προέκταση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, λαμβάνοντας μία εκτεταμένη σειρά παραμέτρων (εθνικές προτεραιότητες, διεθνείς συμβάσεις, προτάσεις της κοινωνίας των πολιτών, διεθνή εμπειρία). Στόχος μας ήταν να δημιουργήσουμε ένα συνεκτικό πλαίσιο

το οποίο να δύναται να παρακολουθηθεί ως προς την πορεία υλοποίησής του. Το εν λόγω σχέδιο εξαρχής συμφωνήθηκε ότι θα έχει έναν χαρακτήρα δυναμικό, γεγονός που διατυπώνεται σαφώς και στο αντίστοιχο Κείμενο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, στο Πεδίο: «Παρακολούθηση και αξιολόγηση» (σελ 79) του Εθνικού Σχεδίου Δράσης ως εξής:

«Το ΕΣΔ είναι ένα συνεκτικό και δυναμικό σχέδιο δράσης, φιλόδοξο αλλά και ρεαλιστικό. Με τις παρεμβάσεις που προβλέπονται σε αυτό, η χώρα ανταποκρίνεται σημαντικά και αποφασιστικά στις συστάσεις της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Το ΕΣΔ θα αναθεωρείται και θα επικαιροποιείται στη βάση των πορισμάτων της παρακολούθησης και αξιολόγησής του, κατόπιν διαβούλευσης».

Από την έναρξη υλοποίησής του το πρόγραμμα παρακολουθείται ως προς την πορεία του από αρμόδια Ελεγκτική Επιτροπή που συστάθηκε με την υπ, αρ, πρωτ.: 25198 /Δ3/03-03-2021 (Συνημμένο 21). Η εν λόγω επιτροπή αξιολογεί:

- (α) τα επιμέρους και τα τελικά αποτελέσματα των ενεργειών και δραστηριοτήτων κάθε δράσης,
- (β) την επάρκεια των οικονομικών και ανθρώπινων πόρων που απαιτούνται για την υλοποίησή του,
- (γ) την έγκαιρη υλοποίηση των στόχων και
- (δ) τα εμπόδια που τυχόν ανακύπτουν κατά την υλοποίησή τους.

Στοιχεία της τελευταίας εκτίμησης της εν λόγω Επιτροπής αναφορικά με την πορεία υλοποίησης του Σχεδίου δόθηκαν στην 3^η Υπ. Επιτροπή με το υπ αριθμ πρωτ. 1000 /Δ3/23-02-2022 Υ.Σ. με τίτλο: «Αποστολή της 11^{ης} αναφοράς της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στην 3^η Υ.Ε. Τομέα Παιδείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου».

Σύμφωνα με τα εν λόγω στοιχεία προκύπτει ότι εκ του συνόλου 13 επιχειρησιακών στόχων, 49 δράσεων και 13 επιπλέον υποδράσεων οι μόνες δράσεις και υποδράσεις (και όχι ολόκληροι Στόχοι) που επι του παρόντος είναι εκπρόθεσμες είναι αυτές που αποτυπώνονται στον κάτωθι πίνακα:

Δράσεις Εφαρμογής	Χρονοδ/μα
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 2	
Δ1.1: Συγκρότηση επιτροπής κωδικοποίησης/αποτίμησης του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου και χαρτογράφησης βελτιωτικών αλλαγών	11/2020-03/2021
Δ1.2: Νομοπαρασκευαστική διαδικασία	04/2021-12/2021
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 4	

Δ1: Δημιουργία Σχεδίου Προσβασιμότητας με δέσμευση προϋπολογισμού, κριτήρια και παρακολούθηση της προόδου του.	01/2021-12/2021
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 6	
Δ1: Αναμόρφωση και αναβάθμιση των Ε.Ε.Ε.Κ. με στόχο την αύξηση της απορροφητικότητας των Ατόμων με Αναπηρία στην αγορά εργασίας / Θεσμοθέτηση των δομών μεταγυμνασιακής Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης	02/2021-12/2021
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 8	
Δ1: Δημιουργία νομοθετικού πλαισίου ικανού να προάγει τον συμπεριληπτικό/ενταξιακό στόχο και να προωθεί την πλήρη και απρόσκοπτη συμμετοχή των Ατόμων με Αναπηρία στην ακαδημαϊκή και κοινωνική ζωή των Α.Ε.Ι. - Ύπαρξη κοινών προδιαγραφών για την εξασφάλιση συνθηκών προσβασιμότητας και δράσεων στήριξης των Ατόμων με Αναπηρία στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	12/2020-11/2021
Δ2: Δημιουργία νομοθετικού πλαισίου που θα διασφαλίζει την ισότιμη εργασιακή μεταχείριση του εκπαιδευτικού και λοιπού προσωπικού με Αναπηρία των Α.Ε.Ι. (προσλήψεις, συνθήκες εργασίας, εξέλιξη κλπ.)	12/2020-11/2021
Δ3: Συγκρότηση «Επιτροπής Προσβασιμότητας & Στήριξης Ατόμων με Αναπηρία» σε κάθε Α.Ε.Ι., με σχετική θεσμική ρύθμιση, η οποία θα είναι αρμόδια να προτείνει ολοκληρωμένο πλαίσιο υποτροφιών για φοιτητές με αναπηρία του οικείου Ιδρύματος και στην οποία θα προβλέπεται η θεσμική συμμετοχή εκπροσώπων των φοιτητών και των εργαζομένων με αναπηρία	12/2020-11/2021
Δ4: Καταγραφή και όπου χρειάζεται προτροπή για τη δημιουργία ενταξιακών δομών εκπαίδευσης καθώς και πλαισίων και προγραμμάτων υποστήριξης φοιτητών (π.χ. Μονάδων Προσβασιμότητας φοιτητών με αναπηρία, μορφών εξατομικευμένης στήριξης φοιτητών, υπηρεσιών καταγραφής	12/2020-11/2021
Δ8: Προτροπή ενσωμάτωσης της ενταξιακής διάστασης στα προγράμματα σπουδών των Πανεπιστημίων και δη στα προγράμματα σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων, με στόχο την εκπαίδευση, μετεκπαίδευση και ευαισθητοποίηση σε προπτυχιακό επίπεδο εκπαιδευτικών, ψυχολόγων και συναφών επαγγελματιών.	12/2021-12/2023

Σε σχέση με τις εκπρόθεσμες δράσεις επισημαίνουμε τα κάτωθι:

- 2 δράσεις που αφορούν τον Επιχειρησιακό Στόχο 2 (Νομοθετικό πλαίσιο) βρίσκονται **σε προχωρημένο στάδιο** και οι σχετικές επιτροπές αναμένεται να προβούν στη β φάση νομοθέτησης το επόμενο χρονικό διάστημα.
- Η Δράση 1 που αφορά στον Επιχειρησιακό Στόχο 4: Βελτίωση της περιβαλλοντικής και μαθησιακής προσβασιμότητας βρίσκεται σε εξέλιξη και **αναμένεται η ολοκλήρωσή της εντός του επόμενου μήνα.**
- Η Δράση 1 που αφορά στον Επιχειρησιακό Στόχο 6 (επαγγελματική εκπαίδευση) θα υλοποιηθεί άμεσα **μετά τη σύνταξη του αντίστοιχου νομοθετικού πλαισίου** που επί του παρόντος συγκροτείται
- Οι περισσότερες δράσεις που εμπíπτουν στον Επιχειρησιακό Στόχο 8: Διασφάλιση της ισότιμης μεταχείρισης των ΑμεΑ στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση **αφορούν σε οριστικοποιημένες νομοθετικές ρυθμίσεις**, οι οποίες θα δημοσιευθούν στον νέο Νόμο-Πλαίσιο για τα ΑΕΙ, ο οποίος επίκειται να εκδοθεί.

Είναι σημαντικό επίσης να σημειωθεί ότι 10 από τις 49 δράσεις και επιπλέον 7 υποδράσεις έχουν επιτευχθεί σε ποσοστό 100% ενώ 10 επιπλέον δράσεις έχουν επιτευχθεί σε ποσοστό άνω του 80%. Για τις υπόλοιπες δράσεις στις πλείστες των περιπτώσεων τα αντίστοιχα χρονοδιαγράμματα υλοποίησης έχουν επαρκή ορίζοντα υλοποίησης. Κρίνουμε ότι τα συγκεκριμένα στοιχεία είναι πολύ ενθαρρυντικά ως προς την υλοποίηση του Σχεδίου ιδίως επειδή αναφερόμαστε για δράσεις που για πρώτη φορά υλοποιούνται με τέτοια συνέπεια και έλεγχο.

Β. Σχετικά με τα μέτρα ενημέρωσης για την συμπεριληπτική εκπαίδευση και διατεθέντα μέσα και ειδικότερα με τις παρ.34 και 35 και συγκεκριμένα στην αναφορά ότι υπάρχει ανομοιογένεια στο είδος και το πλήθος των δράσεων που ακολουθούνται πανελλαδικά από τα ΚΕΣΥ σας ενημερώνουμε ότι :

Σύμφωνα με τα οριζόμενα από τις διατάξεις νόμων και των εξουσιοδοτικών αυτών Υ.Α. και εκ του θεσμικού ρόλου που έχει ανατεθεί τόσο στα ΠΕΚΕΣ όσο και στα ΚΕΣΥ αντίστοιχα, προκύπτει ότι οι ως άνω αποκεντρωμένες υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων ασκούν αρμοδιότητες και υποστηρίζουν τις σχολικές μονάδες της περιοχής αρμοδιότητάς τους, προγραμματίζουν και διενεργούν ενημερωτικές συναντήσεις, εκδηλώσεις και επιμορφώσεις, οι οποίες αποσκοπούν στην υποστήριξη όλων των εμπλεκόμενων στη μαθησιακή διαδικασία (μαθητών/τριων, εκπαιδευτικών, γονέων) και αντιστοιχούν με τις εκάστοτε ανάγκες και προτεραιότητες των σχολικών μονάδων των περιοχών ευθύνης τους. Οι ως άνω ενημερωτικές συναντήσεις δύνανται να οργανώνονται και κατόπιν πρόσκλησης των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων των σχολείων. Η οργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων για γονείς πραγματοποιείται με στόχο την ενημέρωσή τους σε θέματα που αφορούν το γονεϊκό τους ρόλο και τη συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς ή και με άλλες υποστηρικτικές δομές της τοπικής κοινότητας. Επιπλέον, τα ΚΕΣΥ εκ του θεσμικού τους ρόλου έχουν ως αποστολή σε επίπεδο ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου, τη προώθηση συνεργασιών ανάμεσα στις σχολικές μονάδες, στις οικογένειες, σε επιστημονικούς και κοινωνικούς φορείς, στις υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης, σε ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, καθώς και στην ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινότητας σε θέματα διαφορετικότητας, ψυχοκοινωνικής υγείας, επαγγελματικού

προσανατολισμού και σύνδεσης της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας **υποστηρίζοντας τις σχολικές μονάδες της περιοχής αρμοδιότητάς τους.**

Επίσης, οι σχολικές μονάδες είθισται να συμβουλευούνται τους Συντονιστές Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης κατά το στάδιο του σχεδιασμού των παρεμβάσεων και να συνεργάζονται κατά το στάδιο της μετέπειτα υλοποίησης, όπου απαιτείται.

Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω και με στόχο την εναρμόνιση των κατευθύνσεων που καλούνται να εφαρμόσουν τα ΚΕΣΥ και λόγω των πολυεπίπεδων προκλήσεων που έχουν να διαχειριστούν **στις σχολικές μονάδες της περιοχής ευθύνης τους**, την ανίχνευση εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών προβλημάτων, τον σχεδιασμό και την εφαρμογή στοχευμένων εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων, σε ατομική ή ομαδική βάση, για την υποστήριξη του συνολικού έργου των σχολικών μονάδων καθώς και την υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης, επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου με τη συνεργασία όλων των αρμόδιων φορέων της τοπικής κοινότητας δεν είναι δυνατό να λειτουργούν με απόλυτη ομοιογένεια ως προς το είδος και το πλήθος των δράσεων που ακολουθούνται πανελλαδικά. Το κάθε ΚΕΣΥ έχει διαφοροποιηθεί και ανταποκριθεί με πολυδιάστατη προσέγγιση στη κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της περιοχής ευθύνης του. Πρόκειται για ένα ευδιάκριτο χαρακτηριστικό μείγμα περιβαλλοντικών συνθηκών, όπως ο τύπος και το μέγεθος της υπηρεσίας, αξιών, ενδιαφερόντων, προσδοκιών και ορισμένων ατομικών χαρακτηριστικών όλων όσων εμπλέκονται, που διαφοροποιεί ένα ΚΕΣΥ από κάποιο άλλο. Συνεπώς, αναλόγως των αναγκών και προτεραιοτήτων τόσο των εμπλεκόμενων στη μαθησιακή διαδικασία όσο και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου της κάθε περιοχής - οι οποίες ανάγκες και προτεραιότητες διαφοροποιούνται ανά περιοχή ευθύνης των ΚΕΣΥ – το είδος και το πλήθος των δράσεων εύλογα προσαρμόζονται ώστε τα οφέλη των ανωτέρω δράσεων να είναι τα καλύτερα δυνατά.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα οριζόμενα, τα ΠΕ.Κ.Ε.Σ: α) **οργανώνουν και υλοποιούν επιμορφωτικά προγράμματα για τους εκπαιδευτικούς, σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, ομάδας σχολείων ή σχολικής μονάδας, σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), εφόσον πρόκειται για κεντρικά σχεδιασμένα επιμορφωτικά προγράμματα ή με δικό τους σχεδιασμό για θέματα που προκύπτουν από την καταγραφή των αναγκών των σχολικών μονάδων και των Ε.Κ. της περιοχής αρμοδιότητάς τους και β) συνεργάζονται**

ιδίως με το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), από το οποίο και υποστηρίζονται ιδίως σε επιστημονικά και παιδαγωγικά θέματα, όπως αυτά της εισαγωγής και εφαρμογής νέων εκπαιδευτικών πολιτικών, προγραμμάτων σπουδών, παιδαγωγικής έρευνας, ενταξιακής εκπαίδευσης, επιμόρφωσης εκπαιδευτικών, καθώς και στο πλαίσιο της οργάνωσης και υλοποίησης κεντρικά σχεδιασμένων επιμορφωτικών προγραμμάτων, διαδικασία η οποία λειτουργεί προσθετικά στη συνεργασία τους με τα Κ.Ε.Σ.Υ. ως εκ τούτου υφίσταται επιτελικός σχεδιασμός των πολιτικών ενημέρωσης και επιμόρφωσης.

(σχετική νομοθεσία στην οποία ορίζονται τα ως άνω: ΦΕΚ 102/τ.Α'/12-06-2018, ΦΕΚ 4299/τ.Α'/27-09-2008, ΦΕΚ 5614/τ.Β'/13-12-2018, ΦΕΚ 1088/τ.Β'/02-04-2021, ΦΕΚ 118 Α/24-5-2011).

Γ. Σχετικά με τις παρ.36 , 37 και 38 και συγκεκριμένα στην αναφορά ότι η πλειονότητα των Κ.Ε.Σ.Υ. θεωρεί ότι το υφιστάμενο πλαίσιο συμπεριληπτικής εκπαίδευσης δεν καλύπτει με πληρότητα την στήριξη των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες εντός του γενικού σχολείου και διατυπώνει διάφορες προτάσεις, πολλές από τις οποίες ενσωματώνονται στις ετήσιες εκθέσεις αποτίμησης των ΠΕΚΕΣ (στις οποίες ενσωματώνεται και ο απολογισμός δράσεων των ΚΕΣΥ), ωστόσο οι προτάσεις που συνοδεύουν αυτές στο σύνολό τους δεν τυγχάνουν συστηματικής και οργανωμένης επεξεργασίας και αξιοποίησης από τη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υ.ΠΑΙ.Θ σας ενημερώνουμε ότι :

Σημειώνεται ότι για το σχολικό έτος **2020-2021** - περίοδο του ελέγχου- οι εκθέσεις αποτίμησης λειτουργίας των Κ.Ε.Σ.Υ. δεν είχαν ολοκληρωθεί καθώς διανύετο το τρέχον σχολικό έτος, ως εκ τούτου δεν είχαν αποσταλεί οι εκθέσεις τους στα ΠΕΚΕΣ ώστε να ενσωματωθούν εν συνεχεία στις εκθέσεις αποτίμησης των ΠΕ.Κ.Ε.Σ. .

Κατά το κρίσιμο διάστημα του ελέγχου - σχολ. έτη **2018-2019,2019-2020** (για το σχολικό έτος 2020-2021 ισχύει η ως άνω παρατήρηση) έχουμε να επισημάνουμε δύο ιδιαίτερα σημαντικά και ουσιαστικά θέματα για τη λειτουργία των ΚΕΣΥ και συγκεκριμένα:

A) Κατά την υλοποίηση του αρχικού προγραμματισμού δράσης εμφανίστηκαν κάποιοι περιορισμοί, οι οποίοι οφείλονταν κατά κύριο λόγο στο γεγονός, ότι επρόκειτο για **μια νέα υποστηρικτική δομή της εκπαίδευσης με πολλές αρμοδιότητες, πολλές από τις οποίες εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά(σχολ. έτος: 2018-2019)** κατόπιν της εφαρμογής του Ν.4547/2018-ΦΕΚ 102/τ.Α΄/12-06-2018 και της με αριθμ. πρωτ. 211076/ΓΔ4/06-12-2018 Υ.Α. - ΦΕΚ 5614/τΒ΄/13-12-2018 με θέμα: «Ενιαίος Κανονισμός λειτουργίας των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.) και ειδικότερα καθήκοντα και αρμοδιότητες του προσωπικού τους» .

B) Το **σχολικό έτος 2019-2020** τα ΚΕΣΥ λειτούργησαν σε διαφορετικές συνθήκες, αποτέλεσε μία εξαιρετικά δύσκολη ενδιαφέρουσα και συνάμα παραγωγική περίοδος για την ιστορία της λειτουργίας της συγκεκριμένης δομής με την εισαγωγή νέων τρόπων εργασίας (εξ αποστάσεως εργασία, επιμήκυνση ωραρίου) και νέων τρόπων επικοινωνίας (τηλεδιασκέψεις), μιας και οι συνθήκες, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον της ήταν πρωτοφανείς και δύσκολες λόγω της πανδημίας του Covid-19.

Η Υπηρεσία μας επεξεργάστηκε τις ετήσιες εκθέσεις αποτίμησης των ΠΕΚΕΣ - στις οποίες ενσωματώνεται και ο απολογισμός δράσεων των ΚΕΣΥ - και διαπίστωσε ότι **οι προτεραιότητες των ΚΕΣΥ ήταν με σαφήνεια η συγκέντρωση-διεκπεραίωση των αιτημάτων των γονέων/κηδεμόνων των μαθητών, οι οποίοι εξ ιδίων προσέρχονταν στα ΚΕΣΥ, η αξιολόγηση και υποστήριξη μαθητών/τριών** και σε συνέχεια η οργάνωση ενημερωτικών συναντήσεων, η οργάνωση δράσεων(σύμφωνα με το νέο κανονιστικό τους πλαίσιο) .

Οι παράγοντες καθώς και τα συνακόλουθα αποτελέσματα τα οποία αντικειμενικά θα συντελούσαν στην επίτευξη των στόχων, όπως καταγράφηκαν στις ετήσιες εκθέσεις αποτίμησης των ΚΕΣΥ ήταν:

- Πλήρης και έγκαιρη στελέχωση των ΚΕΣΥ με μόνιμο εκπαιδευτικό, ειδικό εκπαιδευτικό και διοικητικό προσωπικό.
- Συστηματική επιμόρφωση μόνιμου προσωπικού και έγκαιρη και ουσιώδης θεσμική επιμόρφωση αναπληρωτών. Η παρακολούθηση υποχρεωτικού προγράμματος ειδικευμένης εισαγωγικής επιμόρφωσης για τους δόκιμους μόνιμους υπαλλήλους αλλά και για τους αναπληρωτές που υπηρετούν στα Κ.Ε.Σ.Υ.*

- Επίλυση του προβλήματος της μετακίνησης του προσωπικού του ΚΕΣΥ στα νησιά.
- Άμεση ετήσια χρηματοδότηση των Κ.Ε.Σ.Υ.
- Εξοπλισμός με νέο τεχνολογικό εξοπλισμό και νέα διαγνωστικά εργαλεία**.
- Συνολική τυποποίηση διαδικασιών και αντιμετώπιση γραφειοκρατικών προβλημάτων.
- Ίδρυση και λειτουργία των προτεινόμενων νέων Τμημάτων Ένταξης και συνεχιζόμενη εύρυθμη λειτουργία των υφιστάμενων, καθώς και όλων των λοιπών υποστηρικτικών δομών.
- Στελέχωση των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) και των τμημάτων ένταξης με μόνιμο εκπαιδευτικό προσωπικό.
- Πλήρης στελέχωση των ΕΔΕΑΥ ως υποστηρικτικό όργανο του ΚΕΣΥ.
- Επιμορφώσεις συμμετοχικού χαρακτήρα του ΕΕΠ σχετικά με τις σύγχρονες εξελίξεις των κλάδων, καθώς και εκπαίδευση για τη χρήση νέων διαγνωστικών εργαλείων. ***
- Παροχή των απαραίτητων για τη λειτουργία της υπηρεσίας διαγνωστικών εργαλείων και επιμόρφωση των αντίστοιχων εκπαιδευτικών***
- Χορήγηση κατάλληλου εποπτικού υλικού στους μαθητές/τριες με αναπηρία
- Ανάγκη δημιουργίας ενιαίου πρωτόκολλου αξιολόγησης των μαθησιακών δυσκολιών και λειτουργίας των ΚΕΣΥ****.

Από τις ως άνω προτάσεις των ΚΕΣΥ, **κατόπιν της επεξεργασίας και αξιοποίησης** των δεδομένων των Κ.Ε.Σ.Υ, η Υπηρεσία μας καταβάλλοντας προσπάθεια συντονισμού ενεργειών σε σχέση με τη συλλογή των στοιχείων έχει ήδη υλοποιήσει σημαντικό μέρος αυτών των προτάσεων όπως επίσης έχει προχωρήσει σε αναθεώρηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία δίνοντας έμφαση στη συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες*****

Συγκεκριμένα:

*Έχουν επιμορφωθεί τουλάχιστον 30.000 εκπαιδευτικοί την τελευταία διετία.

** Παραδόθηκε και στα 71 ΚΕΔΑΣΥ της χώρας ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός ύψους τετρακοσίων δέκα εννέα χιλιάδων, πεντακοσίων σαράντα τεσσάρων ευρώ (419.544,00 €) πλέον Φ.Π.Α. εκατό χιλιάδων, εξακοσίων ενενήντα ευρώ και πενήντα έξι λεπτών (100.690,56 €), ήτοι συνολικού ποσού πεντακοσίων είκοσι χιλιάδων διακοσίων τριάντα τεσσάρων ευρώ και πενήντα έξι λεπτών (520.234,56 €).

*** Ισχύει η ως άνω απάντηση της παρ.26 .

**** Η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης υλοποιεί πρόγραμμα με τίτλο: «Promoting inclusive education: addressing challenges in legislation, educational policy and practice» - «Πρωθώντας την ενταξιακή εκπαίδευση: Αντιμετώπιση προκλήσεων στη νομοθεσία, στην εκπαιδευτική πολιτική και πράξη» το οποίο υλοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων. Ως τεχνικός πάροχος του συγκεκριμένου προγράμματος είχε οριστεί ο Ευρωπαϊκός Φορέας Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης. Συγκροτήθηκαν ομάδες έργου που εξέτασαν τα παρακάτω θέματα:

- Την ανάπτυξη πρωτοκόλλων αξιολόγησης και υποστήριξης μαθητών/τριών από τα Κ.Ε.Σ.Υ. και τις Ε.Δ.Ε.Α.Υ.
- Την εκπαιδευτική αξιολόγηση μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από τα Κ.Ε.Σ.Υ.
- την εκπαιδευτική αξιολόγηση μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τα Κ.Ε.Σ.Υ.
- τον καθορισμό διαδικασιών ομαλής μετάβασης για όλους τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών με αναπηρία, μεταξύ σχολείων διαφορετικών βαθμίδων και τύπων.
- τη σύνταξη οδηγού υποστήριξης των σχολικών μονάδων για τη διαμόρφωση ενταξιακών σχολικών κοινοτήτων.

Η ομάδα έργου η οποία ασχολήθηκε με την πρόταση των ΚΕΣΥ : «Ανάγκη δημιουργίας ενιαίου πρωτόκολλου αξιολόγησης και υποστήριξης

μαθητών/τριών από τα Κ.Ε.Σ.Υ. και τις Ε.Δ.Ε.Α.Υ» έχει ήδη ολοκληρώσει και έχει προχωρήσει στην κατάθεση των αντίστοιχων παραδοτέων στον Ευρωπαϊκό Φορέα από τον Ιούνιο του 2021.

***** Επίσης, στα πλαίσια της αναθεώρησης του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία δίνοντας έμφαση στη συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες η Υπηρεσία μας προχώρησε στα κάτωθι:

1) Άρθρο 94 του ν.4823/2021 (ΦΕΚ 136/τΑ'/3-8-2021): «Υπεύθυνος Διασύνδεσης με τη Μαθητεία στα Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια Λύκεια».

2)ΦΕΚ Β' 5009/27-10-2021 (ΑΔΑ: ΩΤΔ746ΜΤΛΗ-ΥΧΩ) η με αριθμ.πρωτ.134960 /Δ3/22-10-2021 Υ.Α. με θέμα: «Ενιαίος κανονισμός λειτουργίας των Σχολικών Δικτύων Εκπαιδευτικής Υποστήριξης (Σ.Δ.Ε.Υ.) και των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.) των σχολικών μονάδων της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και καθορισμός των ιδιαίτερων καθηκόντων των μελών αυτών»

Επίσης, καταγράφηκαν κατόπιν επεξεργασίας και προτάσεις των ΚΕΣΥ οι οποίες αφορούσαν την τροποποίηση των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, την ενίσχυση των δράσεων συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, την ενίσχυση του εξοπλισμού των σχολικών μονάδων με υλικοτεχνική υποδομή και εκπαιδευτικά εργαλεία, καθώς και την ενίσχυση της επιμόρφωσης, οι οποίες αποτελούν στόχους του στρατηγικού σχεδίου δράσης του Υ.ΠΑΙ.Θ. και συγκεκριμένα:

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΕΔΑΣΥ	ΟΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ
<ul style="list-style-type: none"> • <i>τροποποίηση των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών</i> 	<p>Επιχειρησιακός στόχος 4: Βελτίωση της περιβαλλοντικής και μαθησιακής προσβασιμότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δ3: Επικαιροποίηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών και των σχολικών εγχειριδίων της γενικής εκπαίδευσης • Δ4: Σύνταξη Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών για τα Ειδικά Νηπιαγωγεία, τα Ειδικά Δημοτικά σχολεία και τα Ε.Ε.Ε.ΕΚ.

<ul style="list-style-type: none"> • ενίσχυση των δράσεων συμπεριληπτικής εκπαίδευσης 	<p>Επιχειρησιακός στόχος 4: Βελτίωση της περιβαλλοντικής και μαθησιακής προσβασιμότητας,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δ8: Δημιουργία Οδηγού Συμπεριληπτικής/ Ενταξιακής Εκπαίδευσης και Προσβασιμότητας για τα σχολεία <p>Επιχειρησιακός στόχος 9: Ανάπτυξη πιλοτικών προγραμμάτων για ειδικά θέματα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δ1: Πιλοτικό πρόγραμμα για τη δημιουργία συμπεριληπτικών/ ενταξιακών σχολικών κοινοτήτων
<ul style="list-style-type: none"> • ενίσχυση του εξοπλισμού των σχολικών μονάδων με υλικοτεχνική υποδομή και εκπαιδευτικά εργαλεία 	<p>Επιχειρησιακός στόχος 3: Δέσμευση και διάθεση επαρκών ανθρώπινων και υλικών πόρων για την προώθηση της συμπεριληπτικής/ενταξιακής εκπαίδευσης</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δ2.6: «Προμήθεια των Κ.Ε.Σ.Υ. με υλικοτεχνικό εξοπλισμό και ψυχομετρικά εργαλεία » • Δ2.7: «Ενίσχυση σχολικών μονάδων με Ψυχολόγους-Κοινωνικούς Λειτουργούς» <p>Επιχειρησιακός στόχος 4: Βελτίωση της περιβαλλοντικής και μαθησιακής προσβασιμότητας, με παροχές και προσαρμογές στο περιβάλλον, στην υποστηρικτική τεχνολογία, στο εκπαιδευτικό υλικό (εγχειρίδια, αξιολόγηση κλπ) και στην κοινωνική ζωή (πολιτισμός, αθλητισμός κλπ) σε όλες τις εκπαιδευτικές δομές όλων των βαθμίδων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δ5: Δημιουργία προσβάσιμου έντυπου και ψηφιακού υλικού • Δ6: Υλοποίηση πράξης «Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού» <p>Στο πλαίσιο του γενικού πλαισίου ψηφιακού μετασχηματισμού της εκπαίδευσης, τα κεφάλαια της RRF δεσμεύονται για "εργαλεία για μαθητές με αναπηρίες ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες". Το συνολικό ποσό είναι 10.819.890 ευρώ (συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ)</p>

<ul style="list-style-type: none"> • ενίσχυση της επιμόρφωσης 	<p>Επιχειρησιακός στόχος 3: Δέσμευση και διάθεση επαρκών ανθρώπινων και υλικών πόρων για την προώθηση της συμπεριληπτικής/ενταξιακής εκπαίδευσης</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δ3: Δράσεις επιμόρφωσης εκπαιδευτικών σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης • Δ3.1: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη διαφοροποιημένη διδασκαλία • Δ3.2: Εισαγωγική επιμόρφωση 11.500 νεοδιορισμένων εκπαιδευτικών

Επίσης, η υλικοτεχνική υποδομή ως ένα βαθμό βαρύνει τις επιχορηγήσεις των Σχολικών Επιτροπών από το Υπουργείο Εσωτερικών και ως ένα βαθμό το τμήμα ΕΣΠΑ του Υ.ΠΑΙ.Θ, για χορήγηση εξειδικευμένου εποπτικού υλικού. Για τις ΣΜΕΑΕ της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου υπάρχει ένα ποσό περίπου 8.000.000 € για υλικοτεχνική υποδομή . Γίνεται και καταγραφή των αναγκών σε πανελλήνιο επίπεδο και μέσα στο Μάρτιο του 2022 θα έχει ολοκληρωθεί.

Πρωταρχικός στόχος και μέλημα της Υπηρεσίας μας αποτελεί μία ποιοτική Προσχολική, Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση για μαθητές με αναπηρία αξιοποιώντας κάθε πρόταση η οποία κατατίθεται στις εκθέσεις αποτίμησης των ΚΕΣΥ όπως εμφανώς προκύπτει από τα ως άνω περιγραφόμενα.

ΠΟΡΙΣΜΑ 4:

Παρά τις θετικές γνωματεύσεις δεν παρέχεται σε όλα τα παιδιά που έχουν ανάγκη σύμφωνα με τις γνωματεύσεις αυτές η απαιτούμενη ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Αυτό οφείλεται στις σημαντικές ελλείψεις σε διδακτικό προσωπικό και εξοπλισμό

Σε σχέση με τις παραγράφους 40-49 του Σχεδίου της Εκθέσεως Ελέγχου παραθέτουμε τις κάτωθι αιτιάσεις:

1. Στήριξη από Σχολικό Νοσηλευτή που εγκρίνονται αλλά δεν καλύπτονται ισχύουν τα εξής:

A. Η διαδικασία των εγκρίσεων για παροχή Σχολικού Νοσηλευτή βασίζεται στην παρ. 16 του άρθ. 28 του ν. 4186/2013 (Α'193) που συμπλήρωσε την παρ. 2 του άρθ. 6 του ν. 3699/2008 (Α'/199). Για την υλοποίηση της διάταξης αυτής, προσκομίζεται γνωμάτευση/Βεβαίωση από Δημόσιο Νοσοκομείο σφραγισμένο από Διευθυντή/ντρια Κλινικής του ΕΣΥ ή Πανεπιστημιακής Κλινικής για την αναγκαιότητα υποστήριξης από σχολικό νοσηλευτή του μαθητή/τριας, ενώ στην συνέχεια προχωράει η έγκριση και μετέπειτα η πρόσληψη.

B. Έξι μήνες μετά την ψήφιση του ανωτέρω νόμου, εκδόθηκε η με αρ. Φ.6/304/75662/Γ1 (ΦΕΚ 1296/Β'/21.05.2014) Κοινή Υπουργική Απόφαση ανάμεσα στους Υπουργούς Υγείας και Παιδείας και Θρησκευμάτων με θέμα: «Καθορισμός του τύπου, του περιεχομένου, των όρων και προϋποθέσεων κατάρτισης χορήγησης, φύλαξης, επεξεργασίας και αξιοπιστίας του Ατομικού Δελτίου Υγείας του Μαθητή» κατ' επιταγή της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του Παιδιού που κυρώθηκε με τον ν.2101/1992 (Α'192) και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθ. 28 παρ. 1 του Συντάγματος. Επιπλέον εκδόθηκε και Διευκρινιστική Εγκύκλιος για την εν λόγω ΚΥΑ με αρ.Υ1/Γ.Π./οικ.46580/27.05.2014 (ΑΔΑ: ΒΙΙ6Θ-9ΞΤ) .

Γ. Ενώ το ΕΝΤΥΠΟ του ΑΔΥΜ εφεξής, ανήκει στα απαραίτητα κατά την εγγραφή δικ/κα τόσο και για την Α/θμια Εκπ/ση όσο και για τη Β/θμια Εκπ/ση, αξιοποιείται κατά κύριο λόγο μόνο σε ότι αφορά στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής, αλλά όχι στα λοιπά οριζόμενα εντός του. Ειδικότερα, δεν τονίστηκε η

σημασία και η έκταση της εφαρμογής του όπως επίσης και ο αντίκτυπος της αδρανοποίησής του πρωτίστως από την Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας ή οποία το συνέταξε. Έτσι, μη αξιοποιούμενο δεν παρατηρήθηκαν τα ελλείματα του, όπως και η ανάγκη του να εκσυγχρονιστεί και να προσαρμοστεί στις πραγματικές ανάγκες των σχολικών μονάδων με τις κατάλληλες πρωτοβουλίες και μεθοδεύσεις διαδικασιών.

Δ. Ταυτόχρονα, ενώ ο θεσμός του Σχολικού Νοσηλευτή στα Γενικά Σχολεία προβλέφθηκε για μαθητές του γενικού σχολείου με «αδυναμία αυτοεξυπηρέτησης» και βαρύτητα αναπηρίας και, καθώς δεν έγινε σαφής καθορισμός αυτών, κατέληξε να γίνονται αιτήματα από όλους τους γονείς για κάθε περίπτωση νοσήματος, από τις πιο απλές μέχρι τις πιο σύνθετες, όλες με την ίδια αιτίαση, « της ανάγκης να υποστηριχτούν από Σχολ. Νοσηλευτή».

Ε. Μέσα σε λίγα χρόνια από την έναρξη των προσλήψεων Σχολ. Νοσηλευτών με σχέση εργασίας ΙΔΟΧ, έφτασαν να εξαντλούνται οι αξιολογικοί πίνακες κατάταξης των Νοσηλευτών και αρκετοί μαθητές με έγκριση για νοσηλευτή και με σοβαρά ζητήματα να μένουν ακάλυπτοι ενώ ταυτόχρονα παρατηρήσαμε, πολλές περιπτώσεις μαθητών με γνωματεύσεις για αναγκαία υποστήριξη από Νοσηλευτή λόγω διαφόρων αλλεργιών, ακόμα και σε μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας (Γυμν.-Λυκείου).

Στ. Ο συνδυασμός των Γ, Δ και Ε, δείχνει ότι ο θεσμός του Σχολικού Νοσηλευτή στο Γενικό Σχολείο έφτασε να μην λειτουργεί για το σκοπό που δημιουργήθηκε, αλλά για να υποκαταστήσει το έλλειμα υλοποίησης των «επιταγών» του ΑΔΥΜ.

Ζ. Η ανωτέρω εικόνα όπως και τυχαία γεγονότα/διαπιστώσεις που έπεσαν στην αντίληψή μας, μας προβλημάτισαν και ανέδειξαν τα προβλήματα και το μέγεθός τους όπως και πτυχές του προβλήματος που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχαν πάρει «σχήμα». Αυτό ισχύει μέχρι σήμερα καθώς ο κάθε χρόνος που περνάει και μέσα από την επισκόπηση και την ενδελεχή παρατήρηση, αναδεικνύει προβλήματα όπως επίσης και τις προεκτάσεις αυτών.

Παράδειγμα περίπτωσης αποτελεί η περίπτωση μαθητή που για να υποστηριχτεί από Σχολ. Νοσηλευτή αρχικά, αλλά και για να ανακαλέσει την έγκριση αυτή εκ των υστέρων και να λάβει έτερη στήριξη από άλλη ειδικότητα, κατέθεσε 3 διαφορετικές ιατρικές γνωματεύσεις (βρίσκονται στα αρχεία μας) μέσα σε διάστημα 3 μηνών που η μία αναιρούσε την άλλη, ενώ άλλου περιεχομένου ήταν το κατατιθέμενο ΑΔΥΜ στη σχολ. μονάδα. Αυτό κατέδειξε την «ευκολία» του συστήματος να «εκδίδονται γνωματεύσεις» και εφόσον

αυτές δεν γίνονται ηλεκτρονικά μέσα από το οποιοδήποτε σύστημα να μην μπορεί να εντοπιστεί ή να «χτυπήσει» η αντίφαση. **Έτσι καταλάβαμε ότι στη διαδικασία που ορίζεται από τη Δ/νση Ειδ. Αγωγής για την έγκριση του Σχολ. Νοσηλευτή πρέπει να κατατίθεται το ΑΔΥΜ και να συνοδεύεται συμπληρωματικά από Έντυπο του φορέα μας που να δικαιολογεί με βάση το ΑΔΥΜ την αναγκαιότητα για Σχολ. Νοσηλευτή.**

Έτερο γεγονός που προκάλεσε έντονο προβληματισμό και πληροφορία μαζί είναι το εξής:

Κατά την περίοδο που υποβάλλονται αιτήματα από γονείς για την στήριξη από Σχ.Νοσηλευτή, δεχθήκαμε τηλεφώνημα από Δ/ντρια Παιδοαλλεργιολόγο του Νοσοκομείου Παιδών Πεντέλης. Η γιατρός βρήκε το τηλέφωνο επικοινωνίας από την εκδοθείσα εγκύκλιο για το λόγο αυτό, κι έτσι μας κάλεσε, όπως ή ίδια δήλωσε. Φανερά εκνευρισμένη, καθώς δέχεται πιέσεις από γονείς να εκδώσει βεβαιώσεις για αναγκαιότητα σχολ. νοσηλευτή στα παιδιά τους όπως η ίδια ομολογεί, μας λέει ότι οι διαδικασίες που ακολουθούμε είναι λάθος κι ότι οι χειρισμοί μας οδηγούν και προκαλούν κατασπατάληση ανθρωπίνων πόρων και μάλιστα σε Νοσηλευτές, που τους στερείται το Εθνικό Σύστημα Υγείας θέτοντάς το, σε επισφάλεια, και μάλιστα σε περίοδο πανδημίας, αλλά και χρημάτων, εξηγώντας ταυτόχρονα ότι με βάση τις Διεθνείς Ιατρικές Οδηγίες, παιδιά ηλικίας από 10 ετών και άνω, μπορούν να χορηγήσουν στους εαυτούς τους το ειδικό στυλό σε περίπτωση αλλεργικής κρίσης.

Εξήγησε/διευκρίνισε επίσης ότι, δημιουργείται **αθέμιτος ανταγωνισμός** ανάμεσα στα δύο (2) υπουργεία, καθώς τα καθήκοντα ενός Νοσηλευτή στο σχολικό περιβάλλον σε σχέση με τα καθήκοντά του σε μία Πρωτοβάθμια δομή υγείας (ΠΕΔΥ) και πολύ περισσότερο σε Δευτεροβάθμια Δομή Υγείας (Κ.Υ.-Νοσοκομεία), είναι σαφώς υπολειπόμενα, ενώ τόσο το ωράριο λειτουργίας των σχολ. μονάδων και η διακοπή λειτουργίας τους κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, 15 ημέρες τα Χριστούγεννα και 15 ημέρες το Πάσχα, οι νόμιμες αργίες, όσο και το γεγονός ότι δεν υπάρχουν «βάρδιες», αποτελούν πόλο έλξης για τους Νοσηλευτές καθώς δεν έχουν διδακτικό αντικείμενο ούτε και καθημερινές διδακτικές υποχρεώσεις που έχουν οι εκπαιδευτικοί στις σχολικές μονάδες.

Ο παραπάνω ισχυρισμός επιβεβαιώθηκε και από εμάς καθώς, δεχόμεστε τηλεφωνήματα από μόνιμα διορισμένους Νοσηλευτές σε Νοσοκομεία της Χώρας οι οποίοι δηλώνουν ότι θέλουν να παραιτηθούν από το Νοσοκομείο

χάνοντας ακόμα τη μονιμότητά τους προκειμένου να δουλέψουν στα σχολεία ως αναπληρωτές γνωρίζοντας ότι προφανώς θα προσληφθούν καθώς ετησίως εξαντλούνται οι πίνακες τους.

Η παραπάνω διαπίστωση επιβεβαιώνεται επίσης από τον από ετών γνωστό αποκλεισμό/εξαίρεση του νοσηλευτικού και λοιπού παραϊατρικού προσωπικού των δομών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Υγείας του Δημοσίου, από την κινητικότητα (αποσπάσεις, μετατάξεις) των υπαλλήλων του λοιπού δημόσιου τομέα που υλοποιείται με τις διατάξεις του ν. 3528/2007 (Δημοσιούπαλληλικό Κώδικα) όπως αυτός ισχύει σήμερα, προκειμένου να τηρηθεί η Συνταγματική υποχρέωση του Κράτους απέναντι στην Υγεία.

Επιπλέον η ίδια επιστήμονας πληροφόρησε ότι το εκπαιδευτικό σύστημα θα ήταν εξαιρετικά αποδοτικότερο και ασφαλέστερο στον τομέα αυτό, και η ίδια μάλιστα διέθεσε εαυτόν για το σκοπό αυτό, εάν οι εκπαιδευτικοί εκπαιδευόντουσαν στην απλούστατη χρήση αυτού του στυλό (τουλάχιστον σε ότι αφορά στην αλλεργία) που θα τους φαινόταν χρήσιμο όχι μόνο στα πλαίσια της υποστήριξης ενός συγκεκριμένου μαθητή αλλά σε όλο τους τον επαγγελματικό και προσωπικό βίο, καθώς αύριο μπορεί ο καθένας να αναπτύξει αλλεργιογόνο παράγοντα.

Όλα τα παραπάνω επιβεβαίωσαν αυτά που είχαμε αντιληφθεί και ανέδειξαν την παθογένεια του συστήματος, αλλά ταυτόχρονα και μερικές από τις βελτιώσεις, διορθώσεις και παρεμβάσεις που πρέπει να γίνουν, όπως για παράδειγμα:

- Ο εκσυγχρονισμός, η αξιοποίηση και η ανάδειξη του ΑΔΥΜ ως εργαλείο στα χέρια της εκπαιδευτικής κοινότητας ή νέο συμπληρωματικό έντυπο.
- Ενημέρωση **όλων** των εκπαιδευτικών για το περιεχόμενο του ΑΔΥΜ των μαθητών της σχολ. μονάδας και στην περίπτωση οδηγίων από γιατρούς που δεν είναι κατανοητές, ζητούμε διευκρινίσεις από το γιατρό σύμφωνα με τα οριζόμενα στην με 88348/Δ3/30-05-2018 ΚΥΑ, όπως ισχύει σήμερα.
- **Προτεραιοποίηση ασθενειών για την τοποθέτηση σχολ. νοσηλευτή σε συνεργασία με τον ΕΟΔΥ.**
- Υπεύθυνη δήλωση των γονέων προς τη σχολική μονάδα ή πεδίο εντός του εντύπου που θα επιτρέπει τη
- Η υποχρεωτική εκπαίδευση των εκπ/κων σε προσαρμοσμένες στα δεδομένα των σχολικών μονάδων Πρώτες Βοήθειες και σε τακτικά διαστήματα επαναλαμβανόμενη με χορήγηση κινήτρου για προσμέτρηση στην αξιολόγηση τους.
- Έγκριση Προγραμμάτων και Δράσεων με ανάλογο περιεχόμενο

- Ο τονισμός των πραγματικών κινδύνων στην περίπτωση που δεν λάβουν μέτρα.

Καθώς η αδράνεια του συστήματος στον τομέα αυτό, έχει εδραιώσει το φόβο την ατομία και την ανασφάλεια στους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας, παρατηρούμε οι Δ/νσεις Εκπ/σης αλλά και οι σχολικές μονάδες να μην αντιλαμβάνονται την ευθύνη τους απέναντι υποχρέωση της προάσπισης της υγείας των μαθητών με αποτέλεσμα να μην μπορούν να χειριστούν κατάλληλα το έλλειμα του Νοσηλευτή, καθώς σπάνια προτείνουν αντισταθμιστικά μέτρα στον/στην γονέα, που είναι ακριβώς η προσπάθεια της Δ/νσης να προτείνει μετεγγραφή (με ανάλογο αίτημα του γονέα) στην πλησιέστερη σχολική μονάδα με αυτή που φοιτά ο μαθητής/τρια και ανεξάρτητα από την έγκριση του Υπ. Παιδείας, που ήδη έχει σχολικό Νοσηλευτή, εξασφαλίζοντας και τη μεταφορά του/της μαθητή/τριας ενημερώνοντας εγγράφως τους γονείς για τη δυνατότητα αυτή, ή/και με εναλλακτικά μέτρα, αναπτύσσοντας συνεργασίες με τις πλησιέστερες δομές Υγείας της περιοχής (ΠΕΔΥ, Κέντρο Υγείας, Παιδίατρος, κ.ά) για το λόγο αυτό.

Τελικά Συμπεράσματα:

- 1. Αξιοποιώντας όλα τα παραπάνω, ο αριθμός των απαιτούμενων Νοσηλευτών θα μειωθεί, με έμμεση συνέπεια την ενίσχυση των δομών Υγείας, ενώ ταυτόχρονα θα αναβαθμιστεί το επίπεδο των σχολικών μονάδων και**
- 2. Η δομή που συναντάει μεγαλύτερη δυσκολία στην διαχείριση αιφνίδιου περιστατικού υγείας μαθητή/τριας, είναι το Νηπιαγωγείο.**

Εξαιτίας της ιδιαιτερότητας του τρόπου λειτουργίας των Ν/γείων, που τις περισσότερες φορές στεγάζονται σε ξεχωριστό χώρο/κτίριο από άλλες σχολικές μονάδες ακόμα κι όταν είναι συστεγαζόμενες, τον αριθμό των εκπαιδευτικών που εύλογα είναι μικρός ενώ ταυτόχρονα οι μαθητές/τριες είναι νηπιακής/προνηπιακής ηλικίας και ο αριθμός διόλου ευκαταφρόνητος (έως 25 παιδάκια), καθιστά την διαχείριση κρίσης για λόγους υγείας αρκετά δυσκολότερη από τα Δημοτικά Σχολεία ακόμα κι αν δεν έχει να κάνει με κάτι εξαιρετικά σοβαρό. Είναι δύσκολο κι επικίνδυνο ταυτόχρονα να αφήσει ο/η Νηπιαγωγός 20 νήπια/προνήπια και να ασχοληθεί με ένα που χρειάζεται υποστήριξη σε κάποια έξαρση του προβλήματός του καθώς εν τέλει η ζημία μπορεί να είναι χειρότερη από το όφελος. Επομένως, θα ήταν φρόνιμο **να προτάσσονται τα Ν/ΓΕΙΑ στην κάλυψή τους με Νοσηλευτή**

3. Ενίσχυση του ΑΔΥΜ και επικαιροποίησή του σε συνεργασία με το Υγείας, είτε πρόσθεση εντύπου δικής μας ή κοινής επιλογής
4. Εκπαίδευση εκπ/κων σε προσαρμοσμένες Πρώτες Βοήθειες στα δεδομένα της μαθητικής κοινότητας.

2. Αιτήματα για Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό που εγκρίνονται αλλά δεν καλύπτονται ισχύουν τα εξής:

Σύμφωνα με την παρ . 2 του άρθ. 6 του ν. 3699/2008 «2. Μαθητές που δεν αυτοεξυπηρετούνται φοιτούν ή σε αυτοτελείς ΣΜΕΑΕ ή σε σχολεία της γενικής εκπαίδευσης ή σε ΤΕ με την ανάλογη στήριξη και την παρουσία Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (ΕΒΠ), ανάλογα με το είδος της αναπηρίας τους και τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που απορρέουν από αυτή». ενώ με την παρ.1δ του άρθ. 4 όπως ίσχυε την περίοδο εκείνη, αρμόδιο για την έγκριση αυτή ήταν το ΚΕΔΔΥ, νυν ΚΕΔΑΣΥ.

Την περίοδο που ο νόμος αυτός ψηφίστηκε, και με δεδομένο ότι ακόμα δεν είχε ψηφιστεί η Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (2014) οι μαθητές με αναπηρίες που δεν ήταν αμιγώς κινητικές, φοιτούσαν κατά κύριο λόγο σε ΣΜΕΑΕ. Τα παιδιά με αισθητηριακές αναπηρίες φοιτούσαν σε ΣΜΕΑΕ Κωφών- Βαρηκόων ή Τυφλών ή Τυφλοκωφών, εφόσον υπήρχε τέτοια στο νομό τους, ειδάλλως σε σχολεία της Γενικής Εκπαίδευσης. Κατ' επέκταση «μη αυτοεξυπηρετούμενοι μαθητές» ήταν μαθητές με κινητική ή αισθητηριακή αναπηρία κατά κύριο λόγο, που φοιτούσαν σε γενικά σχολεία.

Σήμερα, παρατηρείται το φαινόμενο να υπάρχει μεγάλη ανομοιογένεια στην χορήγηση γνωμάτευσης για υποστήριξη από ΕΒΠ από τα ΚΕΔΑΣΥ και να χορηγείται τις περισσότερες φορές σε παιδιά με ΔΕΠΥ, Υπερκινητικότητα και πολλές φορές σε μαθητές που αν και τα χαρακτηριστικά τους αποτελούν κατά κύριο λόγο μαθητικό δυναμικό των ΣΜΕΑΕ, βρίσκονται με εισήγηση των ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ ή ΔΕΔΑ/ΕΔΕΑ να φοιτούν σε γενικό σχολείο με υποστήριξη από ΕΒΠ.

Μετά δε την καθιέρωση της υποχρεωτικής δίχρονης προσχολικής αγωγής (2017), παρατηρείται μεγάλη αύξηση εισηγήσεων από τα ΚΕΣΥ/ΚΕΔΑΣΥ για υποστήριξη των προνηπίων/νηπίων από ΕΒΠ εξαιτίας «ανωριμότητας» και αδυναμίας αυτοεξυπηρέτησης ως προς την τουαλέτα.

Στην με αρ.104627/ΓΔ5/07-08-2020 (ΦΕΚ 3344/Β'/10-08-2020) Ρύθμιση θεμάτων πρόσληψης και τοποθέτησης αναπληρωτών και ωρομίσθιων εκπαιδευτικών, μελών Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.) και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (Ε.Β.Π.).

9. α. Η τοποθέτηση των προσληφθέντων αναπληρωτών σε σχολικές μονάδες της περιοχής πρόσληψής τους γίνεται με απόφαση του οικείου Διευθυντή Εκπαίδευσης εντός τριών εργάσιμων ημερών από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης πρόσληψης, συμπεριλαμβανομένης της ημερομηνίας αυτής. [.....]

Σε περίπτωση αδυναμίας κάλυψης του συνόλου των λειτουργικών κενών στις σχολικές μονάδες από τους προσληφθέντες (ανά φάση πρόσληψης) αναπληρωτές, οι Διευθυντές Εκπαίδευσης οφείλουν να αξιολογούν και ιεραρχούν εκ των προτέρων την αναγκαιότητα πλήρωσης του καθενός. Σε κάθε περίπτωση, προτεραιότητα δίνεται στην κάλυψη των κενών αφενός σε Σ.Μ.Ε.Α.Ε. έναντι των Τ.Ε. και αφετέρου στα πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα

Ειδικά για την ιεράρχηση των αναγκών της εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης σε α) εκπαιδευτικούς και μέλη Ε.Β.Π. λαμβάνεται υπόψη σχετική εισήγηση από το οικείο Κέντρο Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.), β) σχολικούς νοσηλευτές δύναται να ζητείται η γνώμη του οικείου Περιφερειακού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Π.Υ.Σ.Ε.Ε.Π.). Οι σχετικές εισηγήσεις του ανωτέρω εδαφίου δύναται να έχουν αναζητηθεί ακόμη και πριν από τη διενέργεια της σχετικής πρόσληψης.

Καθώς όμως τα τελευταία χρόνια την περίοδο των προσλήψεων τόσο των εκπαιδευτικών ΕΑΕ όσο και των ΕΕΠ-ΕΒΠ οι Προϊστάμενοι των ΚΕΔΑΣΥ βρίσκονται σε άδεια, η προτεραιοποίηση υλοποιείται με πρόταση του Δ/ντη Εκπαίδευσης.

3. Εγκρίσεις για **Παράλληλη Στήριξη** που δεν ικανοποιούνται

Η Απάντηση σε αυτό έχει ήδη δοθεί μέσα από τις προηγούμενες αναφορές και εν μέρει από τη διαδικασία των προσλήψεων σύμφωνα με την οποία κανένας εργαζόμενος, με διαδικασίες που ισχύουν στον δημόσιο τομέα, δεν υποχρεώνεται να πάει σε ένα μέρος αν δεν θέλει. Είναι πιθανό πολλές περιοχές να είναι δύσκολες ή δυσβάσταχτο το κόστος διαβίωσης για κάποιον νέο ή πιθανόν να φτάνει εγκυμοσύνες νέων εκπ/κων.

Περαιτέρω όμως και ανεξάρτητα από το πραγματικό αίτιο ή τους πολυπαραγοντικούς λόγους ή τους διαφορετικούς κάθε φορά, οι Δ/νσεις Εκπ/σης οφείλουν να προτείνουν λύσεις στους γονείς των μαθητών για την δυνατότητά τους να φοιτήσουν στη δομή που τους παρέχει την στήριξη που χρειάζονται μέσω της διαδικασίας των μετεγγραφών, ενημερώνοντας και εξασφαλίζοντάς τους την μεταφορά, κατόπιν αιτήματος των γονέων.

4. **Εξοπλισμός μαθητών με αναπηρία.**

Οι ισχύουσες διατάξεις για τον εξοπλισμό των μαθητών είναι οι παρακάτω:

- Οι παρ.4 και παρ. 6 του άρθρου 33 του ν.1566/1985 (Α' 167) «Δομή και λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» .

«4. Τα απαιτούμενα για τη διδασκαλία βιβλία ατομικά μαγνητόφωνα, ατομικά ακουστικά βαρηκοΐας, μαγνητοταινίες και άλλα απαραίτητα μέσα για την ειδική αγωγή και την ειδική επαγγελματική εκπαίδευση παρέχονται δωρεάν από το κράτος στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.»

« 6. Οι δαπάνες για την εφαρμογή των παρ. 4 και 5 αντιμετωπίζονται με κρατικές επιχορηγήσεις από τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, στον οποίο εγγράφονται οι σχετικές πιστώσεις.»

- Η Παρ. 5 του άρθ. 4 του ν.3699/2008 όπως τροποποιήθηκε με το άρθ.53 του ν.4823/2021 (Α'136) περιγράφεται ότι: «5. Μετά από το τέλος της αξιολόγησης [.....]Στην αξιολογική έκθεση προσδιορίζονται, επιπλέον, το κατάλληλο εκπαιδευτικό πλαίσιο φοίτησης, η αλλαγή σχολικού πλαισίου, όποτε κρίνεται σκόπιμη, η αναγκαία ψυχοπαιδαγωγική και διδακτική υποστήριξη, καθώς και τα απαραίτητα τεχνικά βοηθήματα και εκπαιδευτικά υλικά που διευκολύνουν την εκπαίδευση και την επικοινωνία του μαθητή.[.....]οι μαθητές μπορούν να υποστηρίζονται στα Τμήματα Ένταξης με τη συναίνεση των γονέων ή κηδεμόνων.»

- Η υποπαρ.αβ της παρ. 3 του άρθ. 11 (Αρμοδιότητες των ΚΕΔΑΣΥ) του ν. 4823/2021

« Η κατ' αποκλειστικότητα σύνταξη εξατομικευμένων αξιολογικών εκθέσεων για τους μαθητές της περιοχής αρμοδιότητάς τους, στις οποίες αναφέρονται οι σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις, τα εκπαιδευτικά βοηθήματα, τα καινοτόμα μέσα ή οι υπηρεσίες προηγμένης τεχνολογίας που μπορούν να υποστηρίξουν τη λειτουργική συμμετοχή όλων των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία.»

- Την με αρ.158014/Γ6 «Χορήγηση Ακουστικών Βαρηκοΐας» Υ.Α. (ΦΕΚ 1986/Β/2010) σύμφωνα με την οποία προσδιορίστηκε η διαδικασία και τα απαιτούμενα δικ/κα για τη χορήγηση ποσού χρημάτων έως 1500 € ανά ακουστικό πλέον της προβλεπόμενης αποζημίωσης από τον ΕΟΠΥΥ, για την αγορά ακουστικού/ων βαρηκοΐας που αφορούν σε μαθητές έως 20 ετών της δημόσιας εκπαίδευσης.

Πλην του παραπάνω πλαισίου δεν υπάρχει έτερο κανονιστικό πλαίσιο που να εξειδικεύει ή να περιορίζει την περιγραφή ειδών ή ειδών ανά μορφή αναπηρίας ή ορίου ποσού αποζημίωσης χρημάτων εκάστου είδους και το είδος της αναπηρίας για την οποία αυτό χορηγείται.

Καθώς λοιπόν, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθ. 33, το Υπ. Παιδείας πιστώνεται με χρήματα από τον τακτικό προϋπολογισμό για το σκοπό του εξοπλισμού που αφορά τόσο στα ακουστικά βαρηκοΐας όσο και στο λοιπό εξοπλισμό, η Δ/νση Ειδικής Αγωγής δέχεται αιτήματα για εξοπλισμό μαθητών με αναπηρία συνοδευόμενα από αντίστοιχη εισήγηση του ΚΕΔΑΣΥ, όπου αφού εξετάσει την ορθότητα των δικ/κων τα διαβιβάζει στην Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών στο Τμήμα Γ'-Μελέτης και Προμήθειας εξοπλισμού.

Ελλείποντος κανονιστικού πλαισίου για το σκοπό αυτό, αλλά και θέτοντας υπόψη μας ότι κάθε δαπάνη που διενεργείται πρέπει να προβλέπεται ρητά, η υπηρεσία μας προχώρησε σε διαμόρφωση εσωτερικών δικλίδων, όπως προβλέπεται από τις διατάξεις του Δημόσιου Λογιστικού, προκειμένου να χειριστεί τα αιτήματα που υποδέχεται.

- Η Υπηρεσία μας επαληθεύει ότι δεν έχει ξαναχορηγηθεί στο μαθητή ο ίδιος εξοπλισμός κατά το παρελθόν, ιχνηλατώντας στην προηγούμενη μαθητική ζωή του με τη συνεργασία των Δ/νσεων Εκπ/σης και των ΚΕΔΑΣΥ.
- Εξετάζουμε τα προσκομιζόμενα δικ/κα σε σχέση με το νόσημα και την αναπηρία και ζητάμε επιπρόσθετα στοιχεία (πχ. ΚΕΠΑ) που να μας διαφωτίσουν για το είδος και το μέγεθος της αναπηρίας του μαθητή/τριας,
- Ζητούμε διευκρινίσεις από τα ΚΕΔΑΣΥ για τα περιγραφόμενα είδη καθώς πολλές φορές δεν γίνεται αντιληπτό, τί είναι αυτό που περιγράφουν, όπως επίσης και πώς αυτό συντελεί στην διευκόλυνση της εκπαιδευτικής διαδικασίας
- Εξετάζουμε αν τα ζητούμενα είδη αφορούν σε εξοπλισμό ο οποίος δικαιολογείται από τον ΕΟΠΥΥ, κι επομένως ο μαθητής/τρια πρέπει να τα προμηθευτεί μέσω του ασφαλιστικού του φορέα καθώς απαιτείται ιατρική γνωμάτευση για αυτό και όχι εισήγηση από το ΚΕΔΑΣΥ.

Μετά από την διαπίστωση ότι συντρέχουν όλοι οι παραπάνω λόγοι, το αίτημα διαβιβάζεται στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΑΙΘ (Δ/νση Τεχνικών Υπηρεσιών στο Τμήμα Γ'-Μελέτης και Προμήθειας εξοπλισμού) προκειμένου να διενεργηθεί ο απαιτούμενος διαγωνισμός για την προμήθεια του είδους.

Τα συνήθη ζητούμενα είδη είναι ,εξοπλισμός για μαθητές με προβλήματα όρασης (μηχανή Braille,Μηχανή Perkins, ειδικοί εκτυπωτές A3 και A4, laptops, φορητό σύστημα μεγέθυνσης κλειστού κυκλώματος CCTV, ειδικό λογισμικό ανάγνωσης (NVDA screenreader) και μεγέθυνσης οθόνης και σύνθεσης φωνής, φορητό βοήθημα εναλλακτικής επικοινωνίας, συσκευή αναπαραγωγής ανάγλυφων σχημάτων Pifaf, μικροκαψουλικό χαρτί).

Επιπλέον χορηγείται εξοπλισμός και για μαθητές με ζητήματα κινητικότητας που σχετίζονται πάντοτε με την εκπαιδευτική διαδικασία (ειδικό ποντίκι τύπου ιχνόσφαιρας με τέσσερα πλήκτρα, περιφερειακά αναλώσιμα, φορητός ηλεκτρονικός υπολογιστής με ενσωματωμένο μικρόφωνο ή μικρόφωνο με ευέλικτο βραχίονα προσαρμογής κλπ)

Στη συνέχεια η προαναφερόμενη Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών, αφού συγκεντρώσει ικανό αριθμό αιτημάτων, θα ξεκινήσει τη διαδικασία υλοποίησης διαγωνισμού, μέσω συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων ΕΣΠΑ, τηρώντας τα προβλεπόμενα για την διαδικασία των διαγωνισμών και τον απαιτούμενο χρόνο που αυτό χρειάζεται.

Μετά την ολοκλήρωση του διαγωνισμού ο εξοπλισμός παραδίδεται (επιτροπή παραλαβής) στη σχολική μονάδα που φοιτούσε ο μαθητής όταν έγινε το αίτημα, χρεώνεται στη σχολική μονάδα και διατίθεται για χρήση στο/στην μαθητή/τρια.

Με διευκρινιστικό έγγραφο με αρ.Φ.478.6/26/20309/A2/11-02-2019 του Τμήματος Γ' Μελέτης και Προμήθειας Εξοπλισμού της Δ/σης Τεχνικών Υπηρεσιών

α) δόθηκε η δυνατότητα στους μαθητές να χρησιμοποιούν τον εξοπλισμό και στην οικία τους, αν κρίνεται απαραίτητο από τους εκπαιδευτικούς σε συνεννόηση με τα ΚΕΔΑΣΥ.

Σε αυτή την περίπτωση, ο διευθυντής οφείλει να ζητήσει από τους γονείς ή τους κηδεμόνες των μαθητών βεβαίωση παραλαβής για χρήση στην οικία τους και υποχρέωσης επιστροφής των ειδών μετά το πέρας της φοίτησης των μαθητών στο σχολείο.

β) Οι μαθητές μπορούν, αν συντρέχει λόγος, να χρησιμοποιούν τα είδη μέχρι και το τέλος της φοίτησής τους στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα (Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση)ή σε περίπτωση μετεγγραφής σε άλλη σχολική

μονάδα. Τα είδη στη συνέχεια θα επιστρέφονται στη σχολική μονάδα από την οποία έχουν αρχικά παραληφθεί.

γ) Στην περίπτωση που χρειαστεί οποιαδήποτε μεταφορά των ειδών σε σχολικές μονάδες της ίδιας ή άλλης εκπαιδευτικής βαθμίδας, διαφορετικές από την αρχική, αυτό θα γίνεται μόνο για την εξυπηρέτηση των αναγκών των συγκεκριμένων μαθητών για τους οποίους προορίζονταν από την αρχή και θα αποτελεί δανεισμό ειδών μεταξύ των σχολικών μονάδων οι οποίες θα υπογράφουν τα απαραίτητα πρωτόκολλα που θα διασφαλίζουν την επιστροφή των ειδών στη σχολική μονάδα της οποίας αποτελούν περιουσιακά στοιχεία.

Απορρέοντα ζητήματα από τα παραπάνω

- Όλες οι παραπάνω διαδικασίες μέχρι και την ολοκλήρωση του διαγωνισμού είναι βήματα απολύτως απαραίτητα και απολύτως σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.
- Η αδυναμία να λειτουργήσει το σύστημα του My school, μέσα από τους περιορισμούς που έχει, στα δεδομένα των αναγκών ελέγχου του τμήματός μας δυσχεραίνει τη διαδικασία ελέγχου που απαιτείται.
- Το έλλειμα της πληροφoρίας των απορρεόντων από τα ΚΕΔΑΣΥ σε ακόμα μία παράμετρο όπως αυτή του εξοπλισμού, μέσω της εφαρμογής του Myschool, κατ' όνομα μαθητή και νούμερα γνωματεύσεων, θα έλυνε με πολύ γρηγορότερα βήματα την εξακρίβωση των πραγματικών συνθηκών της εικόνας του μαθητή επί του εξοπλισμού. Πολλές φορές έχουμε εξακριβώσει μετά από τον παραπάνω έλεγχο ότι για μαθητές/τριες που οι γονείς τους αιτούνται για την χορήγηση εξοπλισμού έχουν ήδη λάβει τον εξοπλισμό αυτό κατά το παρελθόν με γνωμάτευση από έτερο ΚΕΔΑΣΥ ή κάποιες φορές και από το ίδιο. Σε πολλά από αυτά τα χορηγούμενα είδη το κόστος αγοράς είδους μπορεί να ξεπεράσει τα 10.000€
- Δεν υπάρχει ακόμα μέριμνα για την αξιοποίηση του εξοπλισμού, μετά την αποχώρηση του μαθητή από την σχολική μονάδα ενώ εκκρεμεί μεθόδευση διαδικασιών, για την αξιοποίηση του από έτερο μαθητή.
- Έτσι η απαιτούμενη διαλειτουργικότητα δεν αρκεί από μόνη της για να είναι αποτελεσματική η διαδικασία του εξοπλισμού των μαθητών.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Σύμφωνα με το άρθρ. 7 του ν. 3699/2008 για τους μαθητές με τύφλωση, κώφωση και αυτισμό προβλέπονται αντίστοιχες σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής.

Επιπλέον όμως, σύμφωνα με το ίδιο άρθρο προβλέπεται «Οι τυφλοί μαθητές και οι μαθητές με χαμηλή όραση χωρίς νοητική υστέρηση ή άλλης μορφής ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν, με βάση τη γνωμάτευση του οικείου ΚΕΔΔΥ, στις σχολικές τάξεις του Γενικού Σχολείου υποστηριζόμενοι από τον εκπαιδευτικό της τάξης και κατά περίπτωση με την υποστήριξη μέλους ΕΕΠ του κλάδου ΠΕ31 ή ΕΒΠ.»

Ο συνδυασμός όλων των παραπάνω διατάξεων, παλαιών και νεότερων, καταδεικνύει ότι:

- Ο αριθμός των ΣΜΕΑΕ τυφλών ολοένα και λιγοστεύει και ο εξοπλισμός τους παραμένει ανενεργός καθώς οι περισσότεροι μαθητές με προβλήματα όρασης λαμβάνουν εισήγηση για φοίτηση σε γενικό σχολείο με υποστήριξη από εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης. Έτσι συναντάμε μαθητές με σοβαρά προβλήματα όρασης να φοιτούν σε σχολική δομή της γενικής εκπαίδευσης με εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης, που είναι δίπλα σε ΣΜΕΑΕ Τυφλών και με χορηγούμενο εξοπλισμό από το Υπ. Παιδείας αξίας 15.000€.
- Υπάρχει πρόδηλη και καταφανής ανάγκη να εκσυγχρονιστεί, εξορθολογιστεί και συστηματικοποιηθεί τόσο το θέμα του εξοπλισμού όσο και των ΣΜΕΑΕ για μαθητές με αισθητηριακή αναπηρία.
- Θα ήταν πολλαπλάσια ωφελιμότερο, τόσο η διαδικασία αποζημίωσης των ακουστικών βαρηκοΐας όσο και ο εξοπλισμός να περάσει στον ΕΟΠΥΥ (καθώς υπάρχει ήδη στημένο σύστημα για την παροχή ειδών) με τη σύσταση ανάλογης επιτροπής που θα αποφασίσει τους δικαιούχους ανάλογα με την βαρύτητα της αισθητηριακής τους αναπηρίας ή της κινητικής, όπως και τα είδη. Αυτό θα ήταν μια διάφανη διαδικασία με ξεκάθαρα κριτήρια.

5. Κόστος Ειδικής Αγωγής

ΙΔΡΥΣΕΙΣ/ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ:

Παρατήρηση 1η: Το κόστος συντήρησης των ΣΜΕΑΕ δεν είναι γνωστό καθώς η συντήρησή του αφορά έτερο Υπουργείο. Επιπλέον η χρηματοδότηση των Δήμων για το σκοπό αυτό, αφορά σε συνολικό ποσό που αφορά σε δαπάνες του συνόλου των σχολικών μονάδων αρμοδιότητάς τους.

Παρατήρηση 2η: Αντίστοιχα μη γνωστό, είναι το κόστος συντήρησης των σχολικών μονάδων της Γενικής Εκπαίδευσης, στις οποίες φοιτούν μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που επίσης δεν υπολογίστηκε ποτέ και δεν ελέγχθηκε ποτέ μέχρι σήμερα. Κάθε φορά που ιδρύονται σχολικές

μονάδες της Γενικής Εκπαίδευσης, δυνητικά και πραγματικά αυξάνονται οι ανάγκες σε παροχές ΕΑΕ (παράλληλη στήριξη, Νοσηλευτής, ΕΒΠ, Τμήμα Ένταξης)

Παρατήρηση 3^η: Κατά την ετήσια διαδικασία των σχολικών μεταβολών και των υποβαλλόμενων προτάσεων για ίδρυση σχολικών μονάδων τόσο της Γενικής Εκπαίδευσης, της Γενικής Επαγγελματικής όσο και της Ειδικής Αγωγής ζητείται σύμφωνα με τα ισχύοντα, το προβλεπόμενο ετήσιο κόστος λειτουργίας τους από τον Δήμο υπαγωγής τους. Παρά τις συστάσεις μας για «εξορθολογισμένη» πρόταση δαπάνης, τα αναγραφόμενα ποσά τις περισσότερες φορές απέχουν πολύ από την κοινή λογική. Για παράδειγμα στην πρόταση προαγωγής ενός Ν/γείου ΣΜΕΑΕ κατά μία θέση, που σημαίνει ότι δεν αλλάζει κτίριο ούτε και χτίζεται νέα αίθουσα, δόθηκε πρόβλεψη ετήσιας δαπάνης για την προαγωγή, 5000€, ενώ τα θρανία και τα καθίσματα παρέχονται από την ΚΤΥΠ.

Έτσι το κόστος της Ειδικής Αγωγής αλλά και της Γενικής Εκπ/σης σε ότι αφορά την υλικοτεχνική υποδομή και τα αναλώσιμα είναι δύσκολο να υπολογιστεί.

Η Δ/ση Ειδικής Αγωγής δεν έχει πράγματι, μέχρι σήμερα εικόνα του συνολικού κόστους της πολιτικής της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα. Έχει όμως αναδείξει με πολλούς και διάφορους τρόπους, τις παθογένειες του Συστήματος όπως επίσης και κάποιες λύσεις προκειμένου να ελέγχονται οι αιτιάσεις των δαπανών αφενός, ο εξορθολογισμός τους και οι αναγκαίες δικλείδες αφετέρου και όπου αυτό είναι δυνατό. Για τα παραπάνω ενημερώνεται η εκάστοτε πολιτική ηγεσία με κάθε πρόσφορο τρόπο προκειμένου να πάρει μέτρα, με κάθε αφορμή.

Η «πίεση» όμως για γρήγορα αποτελέσματα, αναίτια πολλές φορές και παρά την τοποθέτησή μας σε σχέση με την ανάγκη να τηρούνται τα προβλεπόμενα λειτουργούν εις βάρος του ελέγχου και της τήρησης των δικλείδων που εξ αρχής έχουν τοποθετηθεί.

Στο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση των μαθητών με αναπηρία στην Εκπαίδευση, έχει προβλεφθεί η διαδικασία της «πρόβλεψης κόστους για τις προτεινόμενες δράσεις και παρεμβάσεις» .

ΠΟΡΙΣΜΑ 5:

Η έλλειψη συνεκτικής και αξιόπιστης πληροφόρησης για τον τρόπο υλοποίησης της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης δεν επιτρέπει την αξιολόγηση των δράσεων που πραγματοποιήθηκαν, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατός ο εντοπισμός αδυναμιών και η κατάλληλη θεραπεία τους.

Α. Σε σχέση με την ύπαρξη μη αξιόπιστης πληροφόρησης στο πληροφοριακό σύστημα Myschool

Επισημαίνεται ότι τα δεδομένα που καταχωρούνται στο ΠΣ Myschool θεωρείται ότι αποτελούν μόνιμη πηγή άντλησης πληροφοριών, βάσει των οποίων γίνεται προγραμματισμός ενεργειών αλλά και λήψη αποφάσεων από όργανα διοίκησης σε σχέση με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Για να υποστηρίξουμε την εν λόγω διαδικασία και κατά το μέρος των αρμοδιοτήτων της Υπηρεσίας μας και αμέσως μετά την ενσωμάτωση στο Myschool εξειδικευμένων πεδίων που αφορούν την ειδική και ενταξιακή εκπαίδευση κάθε χρόνο προβαίνουμε στις εξής ενέργειες που αποσκοπούν στη βελτιστοποίηση της απόδοσης του συστήματος:

- Έκδοση εγκυκλίων με τις οποίες: α) οι Διευθυντές/ντριες των σχολικών μονάδων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης καλούνται να εισάγουν στο Πληροφοριακό Σύστημα (ΠΣ) Myschool τα **ακριβή στοιχεία του μαθητικού πληθυσμού των μαθητών με αναπηρία** και να ελέγξουν την ορθότητα των καταχωρισμένων στοιχείων των Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών (ΕΕΑ) μαθητών/τριών για κάθε παρελθόν έτος καθώς και για το επερχόμενο και β) οι Διευθύνσεις Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης **καλούνται να εποπτεύσουν τη διαδικασία, να ελέγξουν και να επιβεβαιώσουν** την υλοποίηση των ανωτέρω για τα σχολεία ευθύνης τους. Οι σχετικές εγκύκλιοι συνοδεύονται από ειδικά σχεδιασμένο Οδηγό για την καταχώριση στατιστικών στοιχείων μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ) που φοιτούν στα γενικά δημόσια και ιδιωτικά σχολεία), ο οποίος είναι αναρτημένος και στον ιστότοπο του ΠΣ Myschool.
- Παροχή τηλεφωνικής και διαδικτυακής υποστήριξης σε όλους τους αρμόδιους υπαλλήλους των Διευθύνσεων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης καθώς και σε πλήθος σχολείων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες ως προς την καταχώριση.

- Διενέργεια υπενθυμιστικών τηλεφωνημάτων σε όλες τις Δ/νσεις Εκπαίδευσης σχετικά με την αναγκαιότητα προσεκτικού ελέγχου των σχετικών στοιχείων.
- Εκτενή επεξεργασία δεδομένων που αντλούνται από το σύστημα.

Βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η υπηρεσία μας είναι ότι λόγω της συνεχούς εναλλαγής του προσωπικού δεν υπάρχουν υπάλληλοι που να έχουν αποκτήσει μία εις βάθος γνώση του συστήματος. Δεν υπάρχουν επίσης υπάλληλοι με εξειδικευμένες γνώσεις πληροφορικής και διαχείρισης πληροφοριακών συστημάτων.

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω επισημαίνουμε ότι:

1. Σε σχέση με την παρατήρηση της παρ. 50 του σχεδίου της Εκθέσεως Ελέγχου, ενημερώνουμε ότι σε μεγάλο μέρος η αναβάθμιση των δεδομένων που συλλέγονται από το πληροφοριακό σύστημα Myschool έχει σε μεγάλο βαθμό πλέον επιτευχθεί, καθώς έχει ενσωματωθεί στο σύστημα η διάσταση της αναπηρίας καθώς και η διάσταση καταγραφής αναγκών σε σχέση με τις υλικοτεχνικές και ψηφιακές ανάγκες των σχολείων ειδικής αγωγής αλλά και των τμημάτων ένταξης.
2. Σε σχέση με την παρατήρηση της παρ. 51 του σχεδίου της Εκθέσεως Ελέγχου, επί της ύπαρξης μη αξιόπιστης πληροφόρησης, υπογραμμίζουμε ότι η αξιοπιστία είναι συνδυασμός πολλών παραγόντων. Αρχικά απαιτούνται διοικητικές διαδικασίες καταχώρισης και ελέγχου που να τηρούνται ευλαβικά, και στη συνέχεια τεχνικές λύσεις και συστήματα που θα τις ψηφιοποιούν. Σε αυτό το πλαίσιο, καίρια κρίνεται η ύπαρξη μία προκαθορισμένης μεθοδολογίας ως προς τον τρόπο άντλησης των στοιχείων (π.χ. ο εκάστοτε χρήστης της πλατφόρμας θα πρέπει να χρησιμοποιεί κοινά συμφωνημένες μεταξύ των Υπηρεσιών οδηγίες σχετικά με το ποιό στατιστικό/αναφορά θα χρησιμοποιήσει και πώς. Επίσης θα πρέπει να αναπτυχθεί μηχανισμός ελέγχου των δεδομένων που καταχωρούνται στο Myschool για την ειδική αγωγή κατά την διάρκεια της τρέχουσας σχολικής χρονιάς και πριν αντληθούν τα στοιχεία. Παρατηρείται το φαινόμενο να πραγματοποιούνται έλεγχοι (π.χ ΕΣΠΑ), οι οποίοι οδηγούν σε ετεροχρονισμένες διορθώσεις από την πλευρά των σχολικών μονάδων. Επιπλέον, σε σχέση με την ίδια παρατήρηση, σε κάθε περίπτωση, βασική παράμετρο αποτελεί η χρονική στιγμή που αντλούνται τα όποια στοιχεία. Προφανώς, έλεγχοι που γίνονται στην πορεία οδηγούν σε ετεροχρονισμένες διορθώσεις, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αποκλίσεις. Απαιτείται με άλλα λόγια να υπάρχουν διοικητικοί έλεγχοι και διαδικασίες από τους εμπλεκόμενους φορείς (σχολική μονάδα ,

διευθύνσεις εκπαίδευσης, ΥΠΑΙΘ), οι οποίοι στη συνέχεια θα πρέπει να ψηφιοποιηθούν. Με απλά λόγια, ό,τι καταχωρείται στο Myschool δεν σημαίνει ότι είναι και σωστό/πλήρες. Για να είναι σωστό/πλήρες θα πρέπει να έχει προηγηθεί έλεγχος και διασταύρωση με άλλα στοιχεία που διαθέτουν οι εμπλεκόμενοι φορείς. Επίσης, θα πρέπει να διερευνηθεί (διοικητικά & τεχνικά) εάν απαιτείται σχετικό «κλείδωμα» των δεδομένων ανά σχολικό έτος, κάτι το οποίο τώρα δεν ισχύει, με αποτέλεσμα οι σχολικές μονάδες να εισάγουν/τροποποιούν στοιχεία παλαιότερων ετών.

3. Σε σχέση με τις επισημάνσεις επί της παραγράφου 53 του προσχεδίου της Εκθέσεως Ελέγχου υπογραμμίζεται ότι : α) Το πληροφοριακό σύστημα Myschool δεν είχε σχεδιαστεί για να αποτυπώσει την Ειδική Αγωγή (είχε σχεδιαστεί για την Γενική Παιδεία). Η έλλειψη ενός κατάλληλου/αποκλειστικού συστήματος για την Ειδική Αγωγή οδήγησε το ΥΠΑΙΘ να χρησιμοποιήσει το Myschool ως μια λύση, γνωρίζοντας ότι θα υπάρχουν παραλείψεις και αστοχίες και γενικά δεν θα υπάρχει αποτύπωση σε αρκετές πτυχές της Ειδικής Αγωγής. Συν τω χρόνω, βέβαια, η ραγδαία μετακίνηση του μαθητικού πληθυσμού από τη γενική στην ειδική αγωγή έδωσε στην πλατφόρμα MySchool ένα πρόσθετο πλεονέκτημα.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο του έργου «Επέκταση των λειτουργιών του συστήματος Myschool και ολοκλήρωση του περιβάλλοντος παροχής προηγμένων ψηφιακών υπηρεσιών στο σύνολο των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας» στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα» του ΕΣΠΑ 2014-2020, έχει προδιαγραφεί η επέκταση της υφιστάμενης μοντελοποίησης μαθητικών τμημάτων, με στόχο την αποτελεσματική υποστήριξη των εφαρμοζόμενων διαδικασιών σε μονάδες Ειδικής Αγωγής και εκπαίδευσης.

Τέλος υπογραμμίζουμε ότι:

«Θα βοηθούσε επίσης πολύ ένα σύστημα διαλειτουργικότητας ανάμεσα στο Υπ. Υγείας, Παιδείας και Θρησκευμάτων ΚΕΠΑ και ΟΠΕΚΑ προκειμένου να μπορεί το Υπουργείο Παιδείας να λαμβάνει εγκαίρως ενημέρωση για την κατάσταση των μαθητών σε σχέση με ζητήματα που αφορούν τυχόν αναπηρία του, τυχόν ειδική μαθησιακή δυσκολία, το δικαίωμά του σε παροχή επιδόματος εξαιτίας αυτής, που διαγιγνώσκεται από Δομές του Υπ. Υγείας ή Εργασίας οποιασδήποτε μορφής. Η πληροφόρηση για τα παραπάνω θα βοηθούσε εξαιρετικά το εκπαιδευτικό σύστημα προκειμένου να προετοιμαστεί για τα κατάλληλα μέτρα κατά την άφιξή του στο εκπαιδευτικό σύστημα.»

Πέραν της προφανούς αξίας της παραπάνω διαλειτουργικότητας στην έγκαιρη διάγνωση και υιοθέτηση μέτρων άμα τη αφίξει του/της μαθητή/τριας στο σχολικό περιβάλλον, αποτελεί και μια μεγάλη πηγή και συλλογή δεδομένων ως προς κάθε συνέπεια προς όφελος όλων των διαδικασιών που τον/την αφορούν συμπεριλαμβάνοντας και την ενήλικη ζωή του.

Η Δ/ση μας έχει ήδη ξεκινήσει τη συνεργασία με το Myschool προκειμένου να ξεπεραστούν τα θεσμικά εμπόδια που εν τη γενέσει του (2014) είχαν τεθεί στην αποτύπωση δεδομένων που αφορούν στην Ειδική Αγωγή, για να εντάξει εντός του την διαδικασία των εγκρίσεων για την παράλληλη στήριξη.

Σήμερα, πολλοί από τους «αποκλεισμένους» από το Myschool φορείς του Υπ. Παιδείας έχουν κατ' ανάγκη επαφή με τα δεδομένα που σχετίζονται τόσο με την Παράλληλη Στήριξη, όσο και με τη διαδικασία των προφορικών εξετάσεων των μαθητών με αναπηρία ή και με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, μέσα από αρχεία excel που κινούνται από τις σχολικές μονάδες προς τις Δ/σεις Εκπ/σης και προς την Κ.Υ. του ΥΠΑΙΘ καθώς ο όγκος των δεδομένων είναι πολύ μεγάλος πια (15000 data μόνο η παράλληλη στήριξη) και η επεξεργασία τους απαιτεί ηλεκτρονικά αρχεία και πίνακες.

Γενικότερα, η αντίληψη της «έκθεσης» του μαθητή στους υπαλλήλους του Υπ. Παιδείας (εκπαιδευτικούς, διοικητικούς υπαλλήλους) όταν δρουν προς το συμφέρον του, αποτελεί τροχοπέδη στις διαδικασίες υποστήριξής του. Παράδειγμα αποτελεί τόσο η διαδικασία της παράλληλης στήριξης, όσο και η διαδικασία του ΟΠΕΚΑ, ο οποίος για να χορηγήσει επίδομα στο παιδί πρέπει υποχρεωτικά να προσκομιστεί στους αρμόδιους υπαλλήλους η Γνωμάτευση από τα ΚΕΠΑ.

Β. Σε σχέση με την ελλιπή ενημέρωση της αρμόδιας Διεύθυνσης για παράπονα/καταγγελίες (παρ. 54 του προσχεδίου της Έκθεσης Ελέγχου) θέλουμε να υπογραμμίσουμε ότι:

Σε σχέση με την κατονομαζόμενη «Ελλιπή ενημέρωση» της Διεύθυνσης για παράπονα/καταγγελίες, όπως επίσης και τη μη ολοκληρωμένη εικόνα της στα προβλήματα, δυσχέρειες, ελλείψεις στην παροχή ειδικής αγωγής, ενημερώνουμε ότι η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής έχει μια πολύ καλή εικόνα των προβλημάτων που διέπουν τις δομές της ή και τους θεσμούς της, αν και αποτελεί υπηρεσία που εδρεύει ως γνωστόν στην Αθήνα, τόσο μέσα από τις διαδικασίες που τρέχει λόγω αρμοδιότητας όσο και μέσα από την συνεχόμενη

τηλεφωνική επικοινωνία με τις Περιφερειακές Υπηρεσίες του Υπουργείου, Φορείς, Γονείς, άλλα Υπουργεία γι αυτό και είναι σε θέση να καταδείξει τα προβλήματα, να προτείνει λύσεις και να προβεί σε εφαρμογή μέτρων και δικλείδων όπως επίσης και να ενημερώσει την πολιτική ηγεσία με την οποιαδήποτε δοθείσα ευκαιρία (μέσω σταθερών θεσμοθετημένων διαδικασιών, μέσω ευκαιριακών, μέσω της αξιολόγησης, μέσω της διατύπωσης της ανάγκης για στελέχωσή μας με προσωπικό, μέσω ενημερωτικών σημειωμάτων κλπ)

Η λογική της υπερσυσσώρευσης αιτημάτων/παραπόνων/καταγγελιών σε κεντρικό επίπεδο αντίκειται στη λογική της αποκεντρωμένης διοίκησης και στον διοικητικό καταμερισμό ευθυνών μεταξύ Κ.Υ., ΠΔΕ, ΔΙΠΕ/ΔΙΔΕ).

Επίσης, η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, ορθώς είναι αρμόδια επί ζητημάτων σπουδών και δεν αποτελεί την αρμόδια προϊσταμένη αρχή επί όλων των ζητημάτων (π.χ. ζητήματα προσωπικού, πειθαρχικού ελέγχου, κλπ). Αντίθετα, η αμέσως προϊσταμένη αρχή των σχολικών μονάδων είναι η αρμόδια Διεύθυνση Εκπαίδευσης, η οποία καταρχήν πρέπει να λαμβάνει γνώση όλων των δυσλειτουργιών.

Επιπλέον, με το υπάρχον εξαιρετικά ελλιπές προσωπικό, η υπερσυσσώρευση παραπόνων καταγγελιών θα αποτελούσε πηγή δυστοκιών. Θα μπορούσε να εξεταστεί από πλευράς ΠΔΕ η συγκέντρωση και αποτύπωση σχετικών στοιχείων σε ειδικά προτυποποιημένη ψηφιακή φόρμα που να αποτυπώνει τις κυρίαρχες προκλήσεις που αναδύονται μέσα από τα αντίστοιχα αιτήματα-παραπόνια, η οποία να δύναται να τίθεται υπόψη της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης για περαιτέρω επεξεργασία. Μία πιθανή συνεργασία με το ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ ως προς τη δημιουργία της συγκεκριμένης ψηφιακής φόρμας καταγραφής και εν μέρει υπολογιστικής επεξεργασίας των αιτημάτων θα μπορούσε να αποβεί επωφελής.

Δ. Σε σχέση με την ελλιπή πληροφόρηση για την πρόοδο των μαθητών:

Κρίνουμε ότι η πρόβλεψη που υπάρχει στο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την αποτίμηση θεσμών όπως τα Τμήματα ένταξης και η Παράλληλη στήριξη είναι σημαντική.

Σημαντική, όμως, θα ήταν και η προτεινόμενη από το Ελεγκτικό Συνέδριο η διενέργεια συστηματικών ερευνών σε τακτική βάση μέσω εργαλείων διερεύνησης αναγκών και αξιολόγησης των παρεχομένων υπηρεσιών κρίνεται σκόπιμη. Προς την ίδια κατεύθυνση, σημαντική κρίνεται η πρόταση για διεξαγωγή ερευνών σε δείγμα μαθητών/ωφελουμένων από θεσμούς όπως τα

τμήματα ένταξης και η παράλληλη στήριξη για τη διερεύνηση του βαθμού ικανοποίησής τους.